

2018

Sektör Değerlendirme Raporu

www.esk.gov.tr

İÇİNDEKİLER

ET VE ET ÜRÜNLERİ	5
I DÜNYADA DURUM.....	6
I.1 Hayvan Varlığı	6
I.2 Et Üretimi	7
I.2.1 Büyükbaba Eti	8
I.2.2 Domuz Eti	9
I.2.3 Küçükbaş Eti	9
I.2.4 Kanatlı Eti	10
I.2.5 Balık Üretimi	11
I.3 Ticaret	11
I.3.1 Et Üretim ve Ticaret Miktarları	12
I.3.2 Balık Üretimi ve Ticareti	13
I.3.3 Büyükbaba Eti Ticareti	13
I.3.4 Küçükbaş Eti Ticareti	13
I.3.5 Kanatlı Eti Ticareti	14
I.3.6 Domuz Eti Ticareti	14
I.3.7 Balık ve Ürünleri Ticareti	14
I.4 Fiyatlar	15
I.4.1 FAO Gıda Fiyat Endeksi	15
I.4.2 FAO Et Fiyat Endeksi	16
I.4.3 Uluslararası Fiyatlar	17
I.4.4 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları	19
I.5. Tüketim	20
I.5.1. Kişi Başı Yıllık Et Tüketimleri.....	20
2 TÜRKİYE'DE DURUM.....	21
2.1 Tarımsal Üretim Değeri	21
2.1.1 Canlı Hayvanlar Üretim Değeri	21
2.1.2 Hayvansal Ürün Üretim Değeri	22
2.2 Türkiye Hayvan Varlığı	23
2.2.1 Tür ve İrklara Göre Hayvan Varlığı	24
2.2.2 Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı	26
2.3 Türkiye Et Üretimi	26
2.3.1 Et Üretim Endeksi (2002=100)	26
2.3.2 Et Üretiminin Türlere Göre Dağılımı	27
2.3.3 Kırmızı Et Üretiminde Dönemsellik	28
2.3.4 Balık Üretimi	28

2.4 Dış Ticaret	30
2.4.1 Canlı Hayvan İthalatı.....	30
2.4.2 Canlı Hayvan İhracatı	32
2.4.3 İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı	33
2.4.4 İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı	34
2.4.5 İşlenmemiş Kanatlı Eti İthalatı	34
2.4.6 İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı	35
2.4.7 Balık Dış Ticareti	35
2.5 Fiyatlar	36
2.5.1 Yurtıcı Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri.....	36
2.5.2 Yurtıcı Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri	38
2.5.3 Yurtıcı Kuzu Karkas Fiyatları	40
2.5.4 Karma Yem Fiyatları	41
2.5.5 Kaba Yem Fiyatları	42
2.6 Tüketim.....	42
2.6.1 Kişi Başı Et Tüketimi	42
2.6.2 Kişi Başı Et Tüketim Endeksi (2012=100)	43
SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ	44
3 DÜNYADA DURUM.....	45
3.1 Sağlanan Hayvan Varlığı	45
3.2 Süt Verimi	45
3.2.1 2017 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi	46
3.3 Süt Üretimi	47
3.3.1 İnek Sütü	49
3.3.2 Manda Sütü	50
3.3.3 Keçi sütü.....	51
3.3.4 Koyun Sütü	52
3.4 Dünyanın En Büyük Süt ve Süt Ürünleri Firmaları	53
3.5 Süt ve Süt Ürünleri Üretimi	53
3.6 Ticaret.....	55
3.6.1 Dünya Genelinde Süt İhracatı	55
3.6.2 Dünya Genelinde Süt İthalatı	56
3.6.3 Süt Tozu Ticareti	56
3.6.4 Tereyağı Ticareti.....	57
3.6.5 Peynir Ticareti	58
3.7 Fiyatlar	59
3.7.1 Çiftlik Çıkışı Çığ Süt Fiyatları	59
3.7.2 FAO Süt ve Süt Ürünleri Fiyat Endeksi ve Uluslararası Süt Ürünleri Fiyatı	60
3.8 Tüketim.....	62

4 TÜRKİYE'DE DURUM..... 64

4.1 Sağilan Hayvan Varlığı Endeksi (2002=100)	64
4.1.1 Tür ve Irklara Göre Sağilan Sığır Varlığı Endeksi (2002=100)	64
4.2 Süt Üretim Endeksi (2002=100)	65
4.2.1 Tür ve Irklara Göre Sağilan Hayvan Varlığı, Verim ve Süt Üretimi	65
4.2.2 Büyükbaba sütü üretimi	67
4.2.3 Küçükbaş sütü üretimi	67
4.2.4 Süt Sığircılığı İşletmeleri	68
4.2.5 Süt Üretiminde Dönemsel Arz	68
4.2.6 Süt Ürünleri Üretimi	69
4.3 Çiğ Süt ve Yem Fiyatları	69
4.4 Fiyatlar	70
4.4.1 Üretici ve Tüketiciler Süt Fiyatları	70
4.5 Dış Ticaret	70
4.5.1 Süt ve Süt Ürünleri İthalatı	71
4.5.2 Süt ve Süt Ürünleri İhracatı	72
4.6 Tüketim	72
4.6.1 Kişi Başı Süt Tüketimi	72

5 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ 74

5.1 Teşkilat Yapımız	75
5.2 Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları	78
5.3 Sözleşmeli Besicilik Projesi	78
5.4 Alım Faaliyetleri	80
5.5 Üretim Faaliyetleri	83
5.6 Satış Faaliyetleri	85

6 SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ 88

6.1 2018 Yılı Alınan Süttozu Miktarı	88
6.2 2018 Yılı Satılan Süttozu Miktarı	88

7 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ..... 89

7.1 Türkiye Üretimi ile ESK Et Üretiminin Karşılaştırılması	89
7.2 Ürün çeşitleri	90
7.3 Büyükbaba ve Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı	91

ET VE ET ÜRÜNLERİ

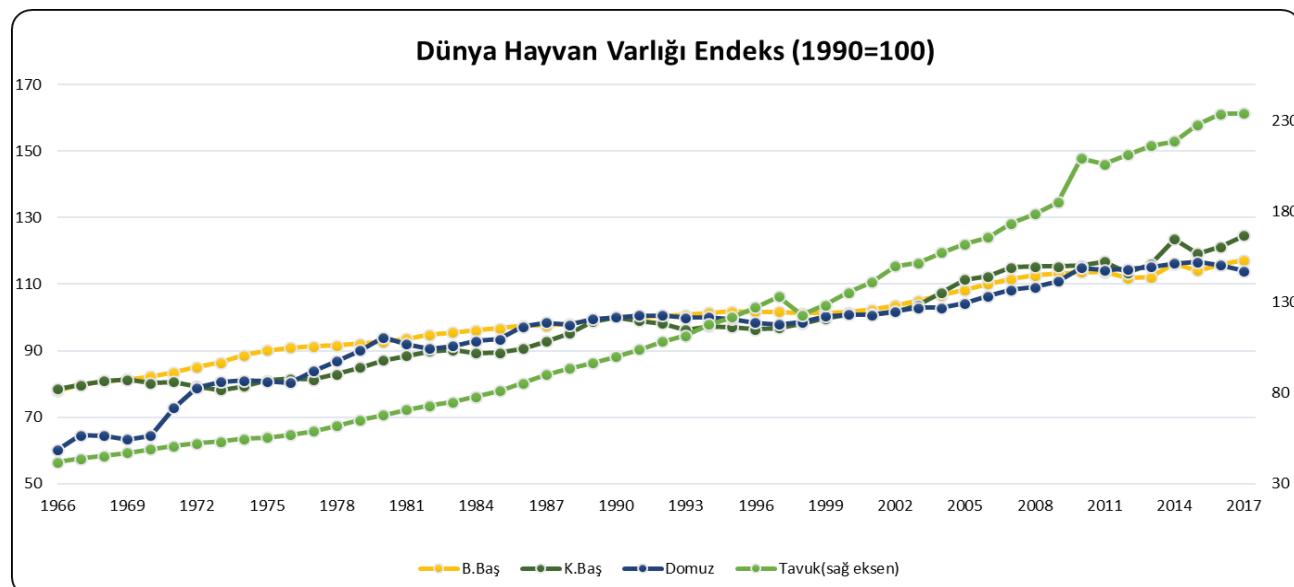

2018
SEKTÖR
DEĞERLENDİRME
RAPORU

I DÜNYADA DURUM

I.1 Hayvan Varlığı

Dünya hayvan varlığındaki en hızlı büyümeye, 1990 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre tavuk varlığında gözlenmektedir. 1990-2017 döneminde; tavuk varlığında artış % 134, küçükbaş varlığında % 24, büyükbaş varlığında % 17 ve domuz varlığında ise % 14'tür.

2013-2017 dönemde hayvan varlığında gerçekleşen değişimlere bakıldığından; en büyük değişimin % 8,2 artısla tavuk varlığında olduğu görülmektedir.

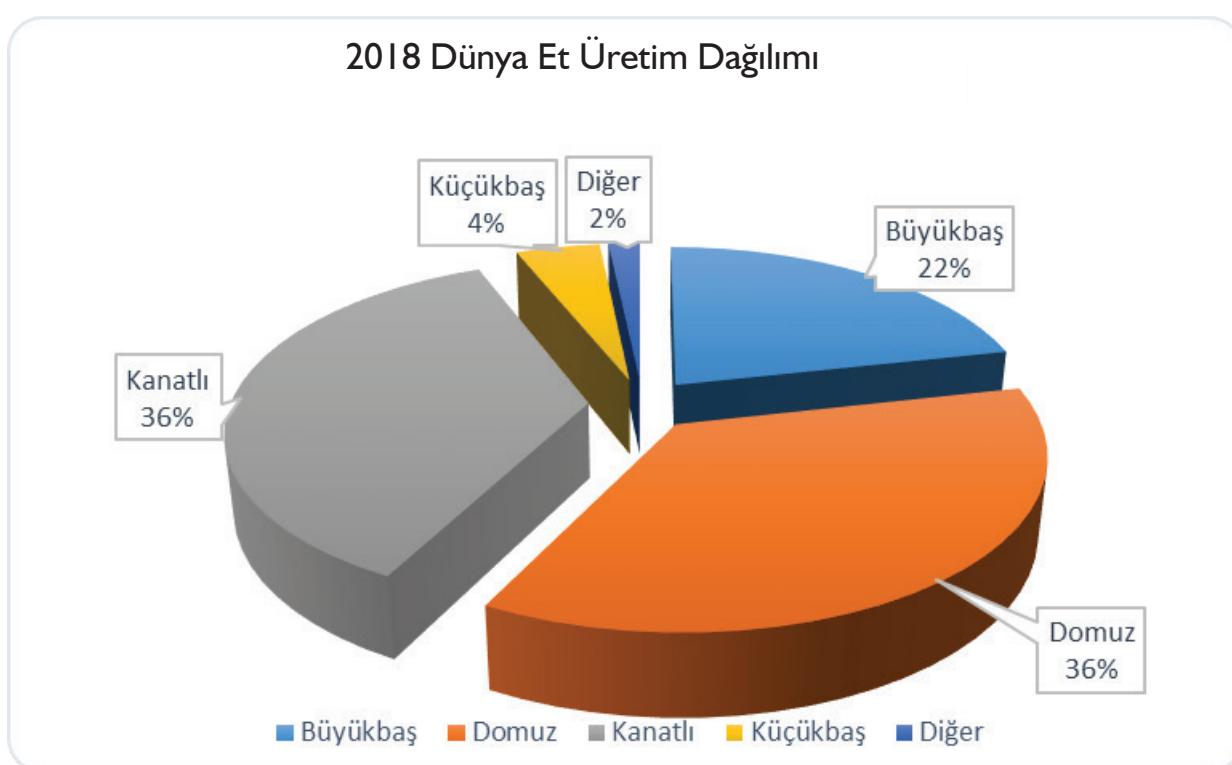
2017 yılında; sığır varlığı, bir önceki yıla göre % 1,2 artarak 1 milyar 492 milyon başa yükselmiştir. Manda varlığı % 1 artısla 201 milyon başa, koyun varlığı % 2,5 artısla 1 milyar 202 milyon başa ve keçi varlığı % 3,1 artılarak 1 milyar 34 milyon başa yükselmiştir. Domuz varlığı ise % 1,1 düşerek 967 milyon baş olmuştu.

FAO - Milyon Baş	2013	2014	2015	2016	2017	2013-2017 Değişim %
Dünya	Tavuk	22.964	23.243	24.195	24.825	24.856
	<i>Yıllık % değişim</i>	<i>2,3%</i>	<i>1,2%</i>	<i>4,1%</i>	<i>2,6%</i>	<i>0,1%</i>
	Bufalo-Manda	193	195	196	199	201
	<i>Yıllık % değişim</i>	<i>0,5%</i>	<i>0,9%</i>	<i>0,5%</i>	<i>1,5%</i>	<i>1,0%</i>
	Keçi	949	1.007	979	1.003	1.034
	<i>Yıllık % değişim</i>	<i>2,0%</i>	<i>6,1%</i>	<i>-2,8%</i>	<i>2,5%</i>	<i>3,1%</i>
	Domuz	978	987	990	982	967
	<i>Yıllık % değişim</i>	<i>0,6%</i>	<i>0,9%</i>	<i>0,3%</i>	<i>-0,8%</i>	<i>-1,5%</i>
	Sığır	1.426	1.482	1.452	1.475	1.492
	<i>Yıllık % değişim</i>	<i>0,3%</i>	<i>3,9%</i>	<i>-2,0%</i>	<i>1,6%</i>	<i>1,2%</i>
	Koyun	1.132	1.210	1.160	1.173	1.202
	<i>Yıllık % değişim</i>	<i>2,4%</i>	<i>6,9%</i>	<i>-4,1%</i>	<i>1,1%</i>	<i>2,5%</i>

Küresel et üretimi 2018 yılında 335 milyon tona ulaşmıştır. Temmuz ayında tahmin edilen rakama göre 1 milyon ton daha düşük ancak, hala 2017 yılına göre % 1,5 yüksektir. 2014'ten bu yana en hızlı artış kaydedilen 2017'ye oranla % 1,5 artış kaydedilmiştir. Bu miktar 2014 yılından bu yana en yüksek artışa dikkat çekmektedir. Geri kazanılan artış ivmesi Çin'deki güçlü toparlanma beklentisine ve ABD ile AB'deki sığrama-ya dayanıyor.

Küresel üretim görünümüne ilişkin hafif aşağı yönlü revizyona gelince, bu durum esas olarak artan yem maliyetlerinin ve hastalıkların domuz ve kümes hayvanı et potansiyellerini olumsuz etkilediği Çin'den kaynaklanmaktadır. Yavaşlayan pazarlama tempusu ortasındaki kesim beklentisi dolayısıyla ABD'de büyükbaş ve domuz eti üretim tahmini gerilemiştir. Brezilya'da da dış pazar kayıpları kanatlı eti üretimini düşürmüştür. Öte yandan kuru ve sıcak havaların yem maliyetlerini artırıp hayvan kesiminde artışa neden olduğu AB ve Avustralya için et üretimi artmıştır. Son zamanlardaki küçülmeye rağmen domuz etinin, bu sene dünya et üretimindeki genişlemeye en büyük katkıyı yapmıştır; bunu da kanatlı hayvan, sığır ve koyun eti izlemektedir.

1.2 Et Üretimi

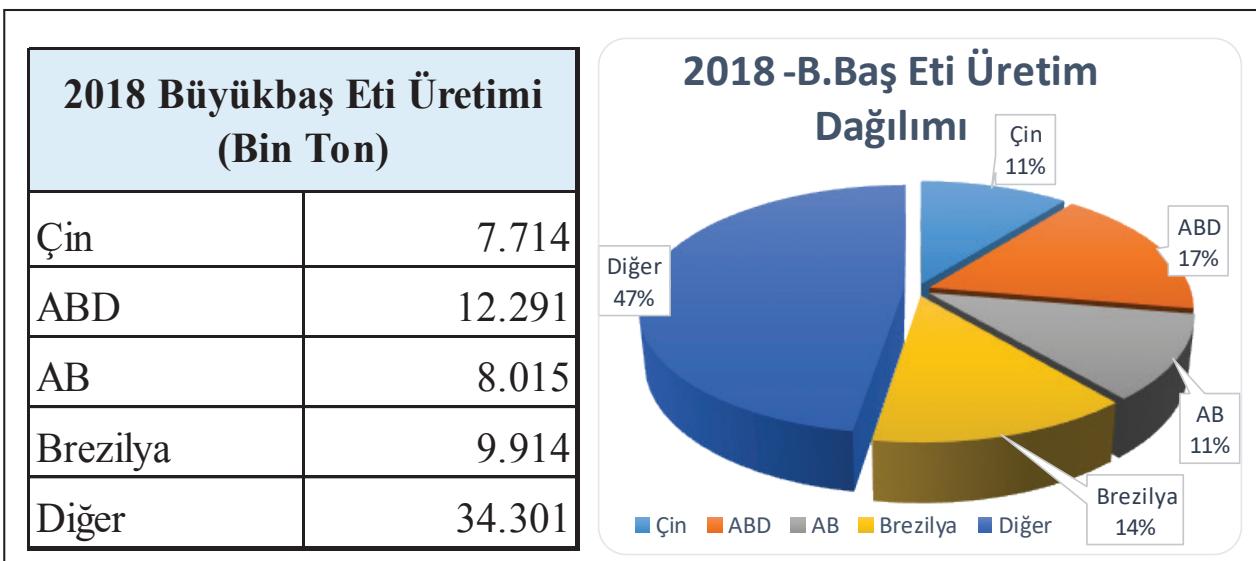
2018 yılı dünya toplam et üretimi 335 milyon ton olarak tahmin edilmektedir.

Toplam et üretiminde; en büyük payı % 36 ile kanatlı eti (121,6 milyon ton) alırken, domuz eti % 36 (120,6 milyon ton), büyükbaş eti % 22 (72,2 milyon ton), küçükbaş eti % 4 (15 milyon ton) paya sahiptir.

Toplam kırmızı et üretiminde; en büyük payı % 58 ile domuz eti alırken, büyükbaş eti % 35, küçükbaş eti % 7 paya sahiptir.

I.2.1 Büyükbaba Eti

2018 yılında dünya büyüğün eti (sığır ve manda) üretimi 72,2 milyon tondur. Dünya üretiminin % 53'ü ABD, Brezilya, AB ve Çin tarafından gerçekleştirilmektedir.

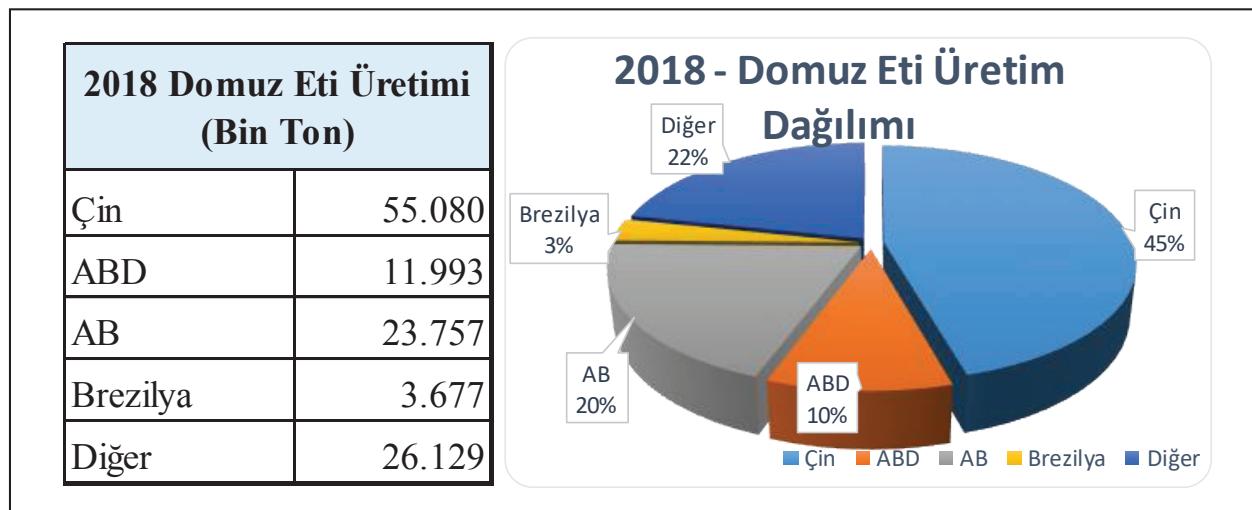

Kuraklık koşulları, bazı büyük üretici ülkelerde sığırların itlaf edilmesine yol açtıktan, bu yıldı genişleme- nin büyük bir kısmı artan kesimlerden kaynaklanmıştır. Üretici ülkeler arasında Brezilya, ABD, Avustralya, AB ve Arjantin gibi ülkeler başı çekse de Çin, Güney Afrika, Kanada ve Meksika'nın üretim artışında rolü önemlidir. Paraguay bu konuda bir istisna olabilir zira üretimde daralma yaşamıştır.

Brezilya, büyüğün eti üretimi 2018 yılında % 3,8 oranında artırarak 9,9 milyon tona çıkarmıştır. Hem yurtiçi hem de ithalat talebi ülkenin sığır eti üretimi artırmıştır. Kamyon sürücülerinin Mayıs 2018'de ülkeyi felce uğratan taşımacılık grevinin ciddi etkisi nedeniyle, bazı et işlemcileri, işletmelerini hayvan çiftliklerine yakın yerlere konumlandırmaya başladı. Amerika Birleşik Devletleri'nin 2017'ye göre % 3,8 artışla 12,3 milyon tonluk büyüğün eti üretimi rekorunu kırmıştır. Bu yıldaki genişleme, kısmen üretim bölgelerindeki kuru koşulların neden olduğu artan kesim sayılarına ve ortalama karkas ağırlığı artısına dayanmıştır. Avustralya'da, 2016'da % 11,3'lük bir düşüş ve geçen yıl küçük bir toparlanma sonrasında, büyüğün eti üretimi 2018'de % 7,4 oranında artarak 2,5 milyon tona ulaşmıştır. Kuru hava koşulları çiftçileri, normal koşullarda yapabileceklerinden daha fazla sığırları kesmeye ve kısa vadede üretimi artırmaya yönlendirmiş görünümektedir. AB'de, büyüğün eti üretimi % 1,6 oranında arttı. Arjantin'in et üretimi 2017 yılına göre % 3,9 artışla 2,9 milyon tona ulaşmıştır. Önceki ülkelerde olduğu gibi, artışın bir kısmı da Arjantin'in Kasım 2017'den Mart 2018'e kadar ciddi biçimde etkileyen kuraklıktan kaynaklanmıştır. Buna karşılık, Rusya Federasyonu'ndaki sığır eti üretimi 2018'de istikrarlı devam etmiş ve 1,6 milyon ton civarında kalmıştır. Büyük, modernize edilmiş büyüğün eti üretiminin et üretimi hacmini artırmıştır, ancak küçük ölçekli çiftçilerin üretimindeki düşüşü dengellemek için yeterli değildir. Ayrıca daha fazla et üretimi için verilen teşvikler, ham madde maliyetlerinin artarak neredeyse perakende et satışlarına yaklaşmasından olumsuz etkilenmiştir.

1.2.2 Domuz Eti

FAO verilerine göre, 2018 yılında dünya domuz eti üretimi 120,6 milyon tondur. Dünya üretiminin % 78'i Çin, AB, ABD ve Brezilya tarafından gerçekleşmiştir.

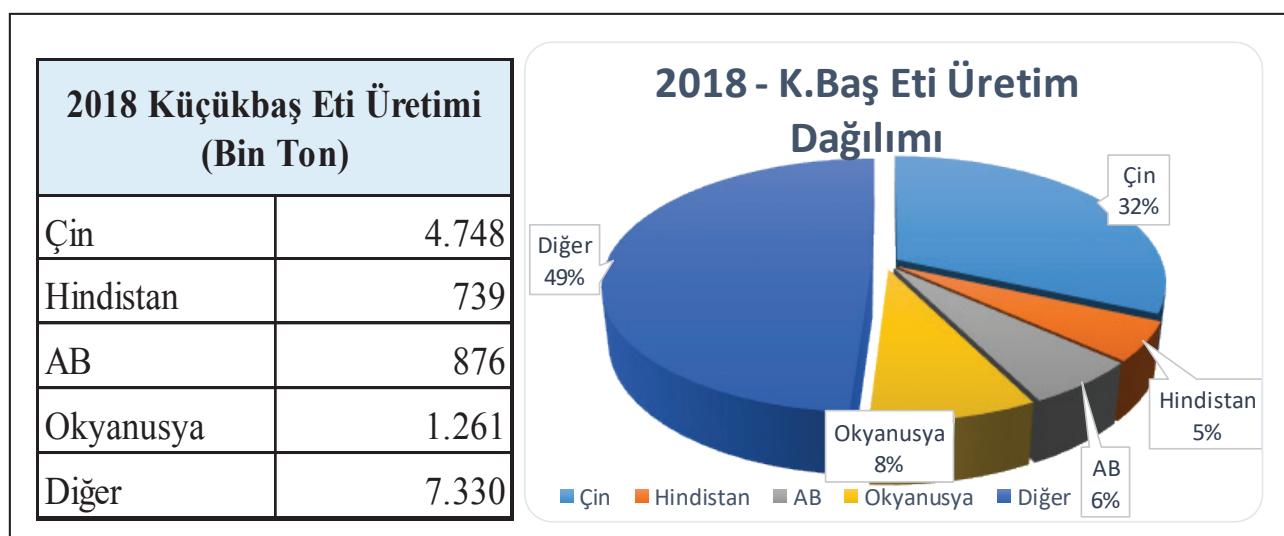
Çin'de endüstrinin yatırımlar ve modernizasyondan faydalananıyla artan verimlilik üretim artışına direkt olarak yansımıştır. Domuz gribi tehlikesi büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır ve domuz varlığında önemli kayıplar yaşanmamıştır. Öte yandan soya fasulyesi fiyatlarındaki yükselişe bağlı olarak yem maliyetlerinin artması, özellikle yeni üretim modelinde hayvansal karma yemlere olan bağımlılığın artması nedeniyle kaygı oluşturmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde domuz eti üretimi, artan stoklar beraberinde % 3,3 artarak 12,5 milyon tona yükselmiştir.

Rusya Federasyonu'nda, üretimin 2018'de % 6,2 artışıyla 3,7 milyon tona yükseldiği ve bu durumun son yıllarda görülen istikrarlı pozitif eğilimi doğruladığı görülmektedir. Son dönemdeki üretim büyümesi, temel olarak diğer tarımsal faaliyetlerle bütünleşmiş büyük ölçekli çiftliklerden kaynaklanmaktadır. Rus tahıl üretimi 2017 yılına göre yaklaşık % 18 daha düşük olsa da birçok üretici kendi tahıllarını yetiştirdiği için domuz eti üretimine olan etkisi sınırlı kalmıştır.

1.2.3 Küçükbaş Eti

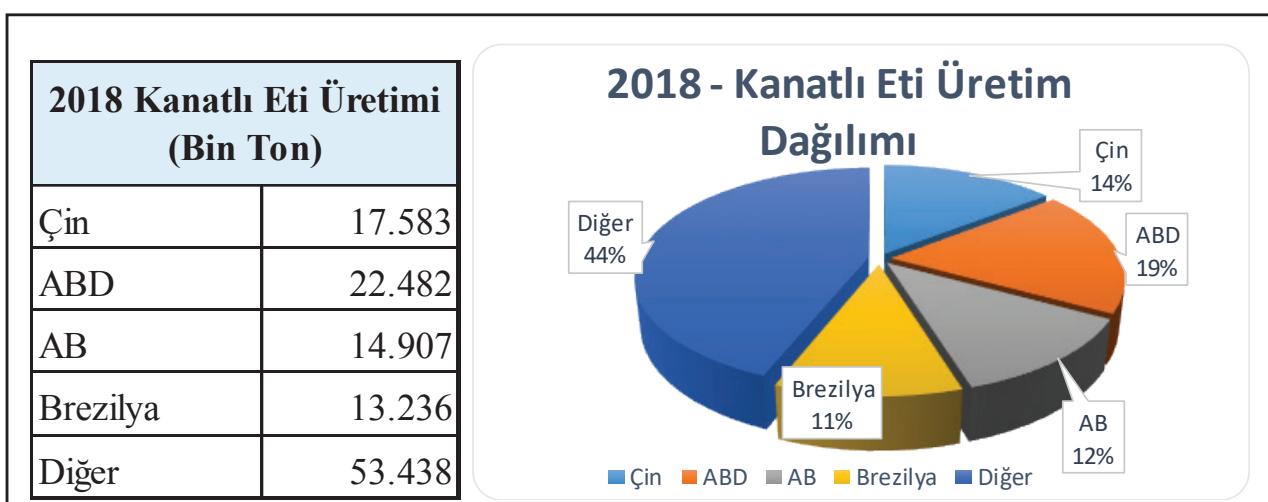
2018 yılında dünya küçükbaş eti üretimi yaklaşık 14,9 milyon tondur. Dünya üretiminin % 51'ini Çin, Hindistan, Okyanusya ve AB karşılamaktadır.

Koyun eti üretimindeki bu genişleme, büyük ölçüde Avustralya ve Çin, sonrasında ise Cezayir, Fas ve Yeni Zelanda'daki artışlardan kaynaklanmaktadır. AB, Moğolistan ve İran üretim düşüşlerini tecrübe etmiştir. Yıl içerisinde Avustralya küçükbaş et üretiminde önceki yıla göre marginal bir artış beklenirken, birçok koyun yetiştirme bölgesindeki kuru hava koşulları ve yüksek yem maliyetleri zaman geçtikçe kesimlerin artmasına neden olmuştur. Mevcudu azalan koyun sürüleri göz önüne alındığında kesimlerin azalması, artan verimlilik ve karkas ağırlığındaki küçük artışla telafi edilmiş ve nihayetinde Yeni Zelanda küçükbaş et üretimi istikrarını korumuştur. Çin'de kapsamlı besleme sistemleri kullanan büyük ölçekli çiftliklerdeki üretim artışı, küçük ölçekli ve ev tipi ahır besiciliği yapılan çiftliklerdeki üretim düşüşüne kıyasla daha fazladır, bu nedenle küçükbaş et üretiminin artması sürpriz olmamıştır. Bu yıl, Çin'in kuzeydoğu bölgelerini etkileyen kuraklık koşulları, koyun eti üretimine kısa süreli olarak katkıda bulunmuştur. AB'de küçükbaş eti üretimi, bazı üye devletlerin soğuk ve nemli ilkbahardan sıcak ve kurak yaz mevsimine giden düzensiz hava koşullarından dolayı zarar görmüştür.

I.2.4 Kanatlı Eti

2018 yılında dünya kanatlı eti üretimi 121,6 milyon tondur. Dünya üretiminin % 56'sını ABD, Çin, AB ve Brezilya karşılamaktadır. 2018 yılı dünya üretiminde % 1,4 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

Yüksek sayıdaki iri kanatlı hayvan mevcudiyeti ABD'de kanatlı eti üretimini 2018 yılında % 2,2 artırtarak 22,5 milyon tona çıkarmıştır. AB'de, kuş gribi salgınlarının ve fiyat toparlanması muhafazası bu yıl % 2,2'lük artış için temel oluşturmuştur. Dünya'daki en büyük ikinci üretici olan Çin'deki kanatlı eti üretimi bu yıl % 0,7 oranında artarak 17,7 milyon tona ulaşmıştır. 2017 yılında kuş gribi salgınları nedeniyle % 6,6 oranında bir düşüş yaşanmıştır. O zamandan beri hükümet, özellikle Yeni Zelanda'dan genetik materyalleri ithal ederek ve yerli üretim faaliyetlerini geliştirerek damızlık hacmini güçlendirmek için adımlar atmıştır. Meksika, güçlü iç talep, düşük maliyetli yemlik yönetim uygulamaları sonucunda kanatlı eti üretimini genişletmeye devam etmiştir. Dünya'nın beşinci büyük üreticisi olan Rusya'da kanatlı eti üretimi % 1,4 artmış, ancak bu artış önceki yılda yaşanan % 7,6'lık artışa kıyasla epeyce düşüktür. Bunun nedeni ise ülkede tüketici talebi üretim artışına ayak uyduramamış ve iç piyasadaki fiyatlar düşmüştür. Buna karşılık, Brezilya'daki kanatlı eti üretimi 2018'de % 3 gerilemiştir. İhracatçı işletmeler, kilit ithalatçı ortakların kalite standartları nedeniyle uyguladığı ticaret kısıtlamaları nedeniyle zarar görmüştür.

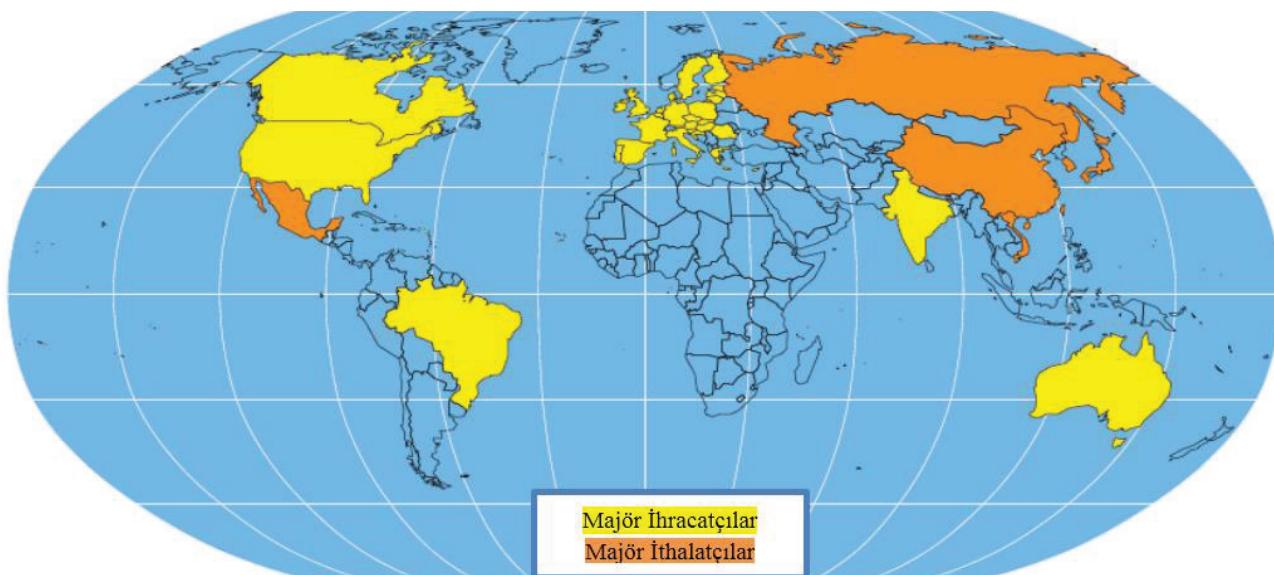
1.2.5 Balık Üretimi

2016 yılında dünya balık üretimi bir önceki yıla göre % 1,3 artarak 170,9 milyon tona ulaşmıştır. Kültür balıkçılığının üretimdeki payı son yıllarda sürekli olarak artmış, 2015 yılında % 46,8'e yükselmiştir. Çin, 2016 dünya balık üretiminin % 40'ını karşılamıştır. Üretimin % 47'si kültür balığıdır.

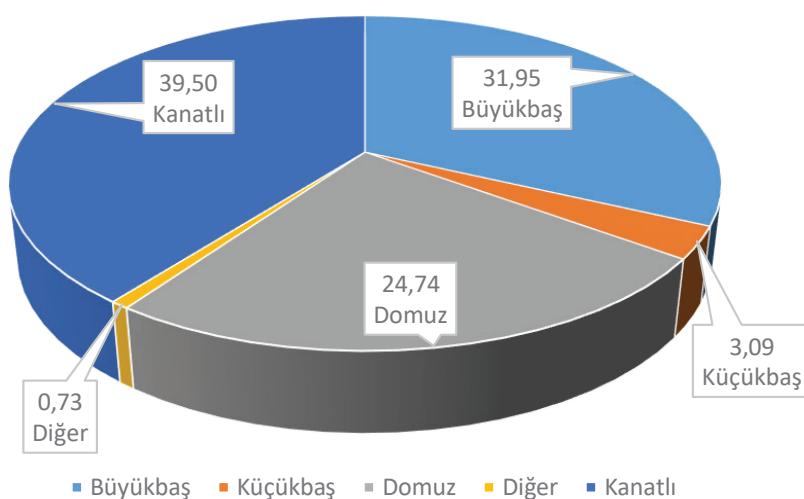
Ülkeler	Av Balığı Üretimi			Kültür Balığı Üretimi			Toplam			
	2015	2016	Av Balığı Payı %	2015	2016	Kültür Balığı Payı %	2015	2016	Yıllık Değişim %	2016-Ülke Payı %
Çin	18,7	18,5	27,2	47,9	49,5	72,8	66,6	68	2,1	39,8
Hindistan	4,8	5,1	47,2	5,3	5,7	52,8	10,1	10,8	6,9	6,3
Endonezya	6,5	6,5	56,5	4,3	5	43,5	10,8	11,5	6,5	6,7
Amerika	5,0	4,9	92,5	0,4	0,4	7,5	5,4	5,3	-1,9	3,1
AB	5,3	5,2	80,0	1,3	1,3	20,0	6,6	6,5	-1,5	3,8
Diğer	52,3	50,7	73,7	21,6	18,1	26,3	73,9	68,8	-6,9	40,3
Dünya	92,6	90,9	53,2	76,1	80	46,8	168,7	170,9	1,3	

Kaynak: FAO Food Outlook, canlı ağırlık eşdeğeri

1.3 Ticaret

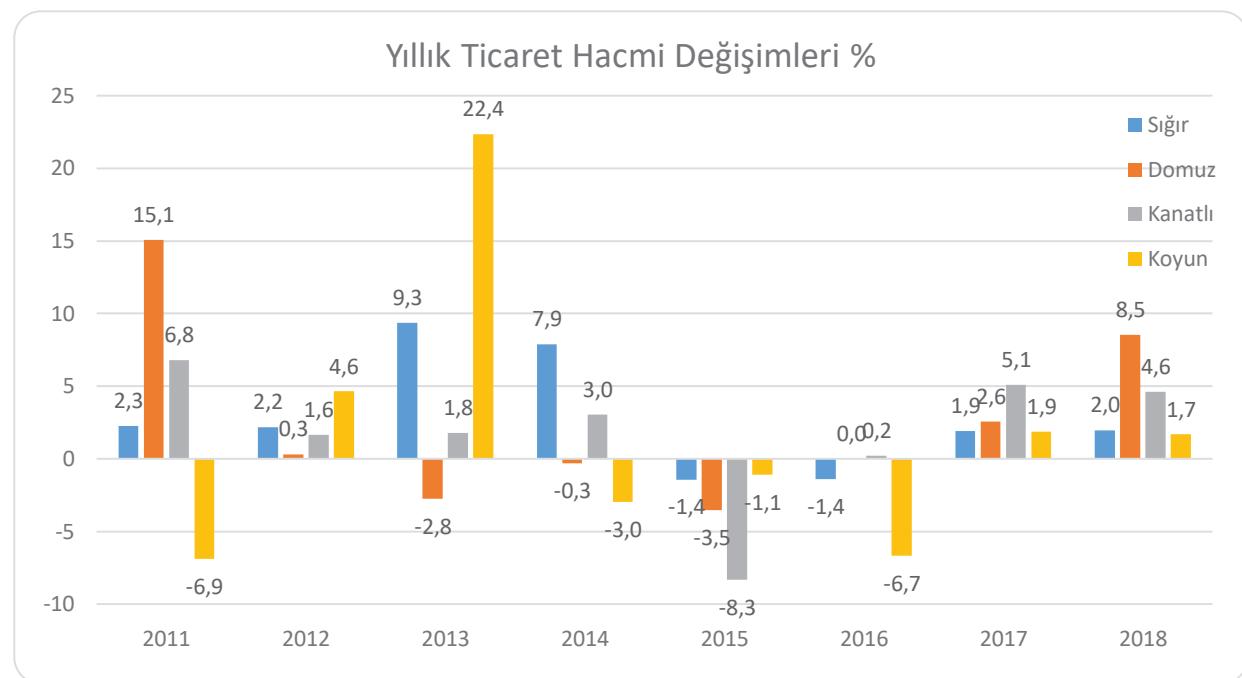

2017 Dünya Et Ticaret Dağılımı

2018 yılında dünya et ticaret hacmi, bir önceki yıla göre % 2,5 artarak 33,6 milyon ton seviyesine yükselsmiştir.

Toplam et ticaretinin % 39,5'ini (13,1 milyon ton) kanatlı eti oluştururken, domuz eti % 24,7 (8,3 milyon ton), büyükbaş eti % 31,9 (10,7 milyon ton) ve küçükbaş eti % 3,09 (1 milyon ton) paya sahip olmuştur.

Kaynak: OECD-FAO

I.3.1 Et Üretim ve Ticaret Miktarları

FAO (Milyon Ton)		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Toplam et	Üretim	297,1	304,1	308,3	315,3	319,2	321,3	329,9	335,0
	Ticaret	28,8	29,7	30,9	31,6	29,7	31,2	32,7	33,6
	Ticaret/Üretim %	9,7	9,8	10,0	10,0	9,3	9,7	9,9	10,0
Büyükbaş eti	Üretim	66,6	67,4	67,8	68,3	67,5	68,3	70,8	72,2
	Ticaret	8	8,1	9,0	9,3	9,7	8,9	10,2	10,7
	Ticaret/Üretim %	12	12	13,3	13,7	14,3	13,1	14,4	14,8
Küçükbaş eti	Üretim	13,8	13,4	13,9	14,0	14,0	14,4	14,8	14,9
	Ticaret	0,7	0,8	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	1,0
	Ticaret/Üretim %	5,1	6	7,0	6,9	7,0	6,3	6,6	7,0
Domuz eti	Üretim	108,8	112,7	114,5	116,1	118,8	115,8	118,8	120,6
	Ticaret	7,1	7,5	7,4	7,5	7,0	8,3	8,2	8,3
	Ticaret/Üretim %	6,5	6,7	6,5	6,5	5,9	7,1	6,9	6,9
Kanatlı eti	Üretim	102,3	104,9	106,4	107,6	112,1	117,2	119,9	121,6
	Ticaret	12,7	13,1	13,2	13,5	12,6	12,8	13,1	13,3
	Ticaret/Üretim %	12,4	12,5	12,4	12,5	11,2	10,9	10,9	10,9

Kaynak:FAO Food Outlook

2018 yılında, ticarete konu olan et miktarının üretimdeki payı bir önceki yıla göre artarak toplamda % 10 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında üretilen büyükbaş etinin % 14,8'i, küçükbaş etinin % 7'si, domuz etinin % 6,9'u ve kanatlı etinin % 10,9'u ticarete konu olmuştur.

I.3.2 Balık Üretimi ve Ticareti

FAO (Milyon Ton)	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Üretim	162,9	164,3	168,6	170,9	175,1	178,8
Ticaret	58,8	59,5	59,8	59,5	60,5	60,8
Ticaret/Üretim %	36,1	36,2	35,5	34,8	34,6	34,0

Not: Veriler canlı ağırlık eşdeğeridir.

Kaynak: FAO Food Outlook

Dünya balık üretimi 2018 yılında 2013 yılına göre % 9,8 artış gösterirken, ticaretteki artış oranı % 3,40'tır. 2018 yılında üretimin % 34'ü ticarete konu olmuştur.

I.3.3 Büyükbaş Eti Ticareti

FAO Ekim 2018 Gıda Görünüm raporu verilerine göre;

B.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2018				B.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2018			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
1	Çin	1.991	19,3%		1	Brezilya	2.038	19,0%	
2	ABD	1.334	12,9%		2	Hindistan	1.529	14,2%	
3	Japonya	844	8,2%		3	ABD	1.644	15,3%	
4	Rusya	581	5,6%		4	Avustralya	1.468	13,7%	
	Diger	5.559	53,9%			Diger	4.062	37,8%	
	Dünya Toplam	10.309	100,0%			Dünya Toplam	10.741	100,0%	

2018 yılında Brezilya ve ABD ihracatını önemli derecede artırırken Hindistan'ın azalmıştır. Çin, ABD ve Japonya'da önemli derecede ithalat artışı gerçekleşirken dünya sıralamasında dördüncü sırada yer alan Kore sırasını 2018 yılında Rusya'ya kaptırmıştır.

I.3.4 Küçükbaş Eti Ticareti

FAO Ekim 2018 Gıda Görünüm raporu verilerine göre;

K.Baş Eti (Bin Ton)	İthalat - 2018				K.Baş Eti (Bin Ton)	İhracat - 2018			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
1	Çin	319	31,1%		1	Avustralya	499	48,0%	
2	AB	142	13,8%		2	Yeni Zelanda	399	38,4%	
3	ABD	122	11,9%		3	AB	26	2,5%	
4	S.Arabistan	42	4,1%		4	İran	21	2,0%	
	Diger	402	39,1%			Diger	94	9,0%	
	Dünya Toplam	1027	100,0%			Dünya Toplam	1039	100,0%	

2018 yılında ihracatın yaklaşık % 87'sini Avustralya ve Yeni Zelanda karşılamış, bir önceki yıla göre AB'nin dünya ithalatındaki payı % 15,4 ten % 13,8' e düşmüştür. Hindistan 2017 yılında % 27 olan ithalat payını 2018 yılında % 31'e yükselmiştir. İhracatta ise 2017 yılında Hindistan'ın yerini İran'ın aldığı görülmektedir.

I.3.5 Kanatlı Eti Ticareti

FAO Ekim 2018 Gıda Görünüm raporu verilerine göre;

Kanatlı Eti (Bin Ton)	İthalat - 2018				Kanatlı Eti (Bin Ton)	İhracat - 2018			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
1	Çin	1.496	12,0%		1	Brezilya	4.081	30,7%	
2	Japonya	1.394	11,2%		2	ABD	3.792	28,6%	
3	Meksika	1.027	8,2%		3	AB	1.575	11,9%	
4	AB	704	5,6%		4	Tayland	1.180	8,9%	
Diger		7.860	63,0%		Diger		2.651	20,0%	
Dünya Toplam	12.481	100,0%			Dünya Toplam	13.279	100,0%		

Kanatlı eti ticareti 2018 yılında % 1,6 artmıştır. Dünya kanatlı eti üretimi 1,7 milyon artarak 121,6 milyon ton ile % 1,4 oranında rekor bir büyümeye kaydetmiştir. Dünya kanatlı eti ithalatı % 0,20 azalarak 12 milyon ton civarında olması tahmin edilmiştir. 2017 yılında dünya kanatlı eti ithalatında üçüncü sırada yer alan Suudi Arabistan 2018 yılında yerini Meksika'ya kaptırmıştır. Avrupa Birliği ithalatında ise çok fazla bir değişim gözlenmemiştir. Dünya kanatlı eti ihracatı ise % 1,6 oranında artmıştır. Dünya kanatlı eti ihracatının % 7'ini Brezilya, ABD ve AB oluşturmuştur. Brezilya % 30,7'lik pay ile dünya birincisidir.

I.3.6 Domuz Eti Ticareti

FAO Ekim 2018 Gıda Görünüm raporu verilerine göre;

Domuz Eti (Bin Ton)	İthalat - 2018				Domuz Eti (Bin Ton)	İhracat - 2018			
	Sıra	Ülke	Hacim	Payı %		Sıra	Ülke	Hacim	Payı %
1	Çin	2.163	26,0%		1	AB	2.916	35,1%	
2	Japonya	1.510	18,2%		2	ABD	2.586	31,1%	
3	Meksika	988	11,9%		3	Kanada	1.280	15,4%	
4	Kore	733	8,8%		4	Brezilya	742	8,9%	
Diger		2.910	35,0%		Diger		793	9,5%	
Dünya Toplam	8.304	100,0%			Dünya Toplam	8.317	100,0%		

2018 yılında Avrupa Birliği, ABD ve Kanada, dünya ihracatının yaklaşık % 82'sini karşılamıştır.

I.3.7 Balık ve Ürünleri Ticareti

Balık ve Ürünleri (Milyar \$)	İthalat - 2018				Balık ve Ürünleri (Milyar \$)	İhracat - 2018			
	Sıra	Ülke	Değer	Payı %		Sıra	Ülke	Değer	Payı %
1	AB	60,2	38,2%		1	AB	37,6	22,8%	
2	Amerika	22,5	14,3%		2	Çin	24,8	15,1%	
3	Çin	18,2	11,6%		3	Norveç	12,3	7,5%	
4	Japonya	15,4	9,8%		4	Vietnam	7,7	4,7%	
Diger		41,2	26,2%		Diger		82,3	50,0%	
Dünya Toplam	157,5	100,0%			Dünya Toplam	164,7	100,0%		

Not: Veriler balık unu ve balık yağını da içermektedir. AB ülkelerinin kendi içindeki ticaret dâhildir.

Dünya balık ve balık ürünleri ihracatı 2018 yılında % 7,5 artış ile 164,7 milyar dolar olmuştur. İhracatta en büyük pay % 37,6 ile AB ülkelerine aittir, Çin % 24,8 pay ile ikinci sıradadır.

En büyük ithalatçı ve ihracatçı olan AB ülkelerinin dünya ithalatındaki payı % 38,2 ile 54 milyar doların, ihracatındaki değeri 34 milyar doların üzerindedir.

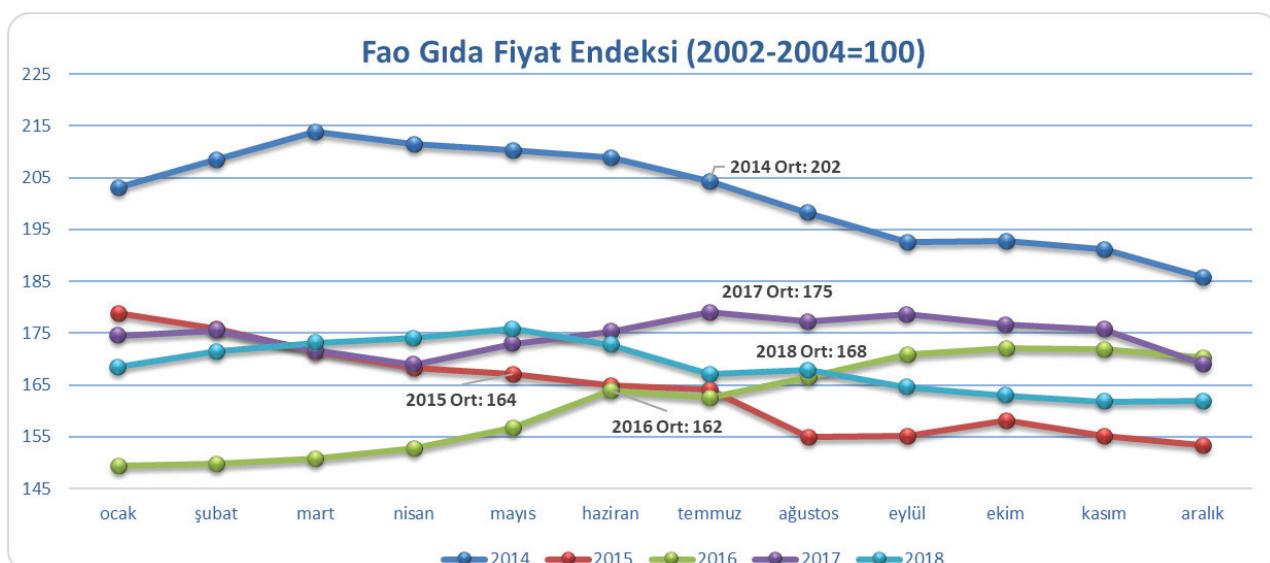
I.4 Fiyatlar

I.4.1 FAO Gıda Fiyat Endeksi

FAO gıda fiyat endeksine göre; 2018 yılı genelinde endeks bir önceki yıla göre % 4 düşerek 168,4 puana gerilemiştir, bir senelik toparlanmanın ardından tekrar düşeye geçmiştir. Yıllık bazda hububat fiyatları artarken diğer tüm gıda ürünlerine ait fiyatlar gerilemiştir.

FAO Yıllık Ortalama Fiyat Endeksleri						
Tarih	Gıda	Et	Süt ve Süt ürünleri	Hububat	Yağ	Şeker
2011	229,9	183,3	229,5	240,9	254,5	368,9
2012	213,3	182	193,6	236,1	223,9	305,7
2013	209,8	184,1	242,7	219,2	193	251
2014	201,8	198,3	224,1	191,9	181,1	241,2
2015	164,0	168,1	160,3	162,4	147,0	190,7
2016	161,5	156,2	153,8	146,9	163,8	256,0
2017	174,6	170,3	202,2	151,6	168,8	227,3
2018	168,4	166,4	192,9	165,2	144,0	177,5
2018-2017 % değişim	-3,6	-2,3	-4,6	9,0	-14,7	-21,9
2018-2013 % değişim	-19,7	-9,6	-20,5	-24,6	-25,4	-29,3

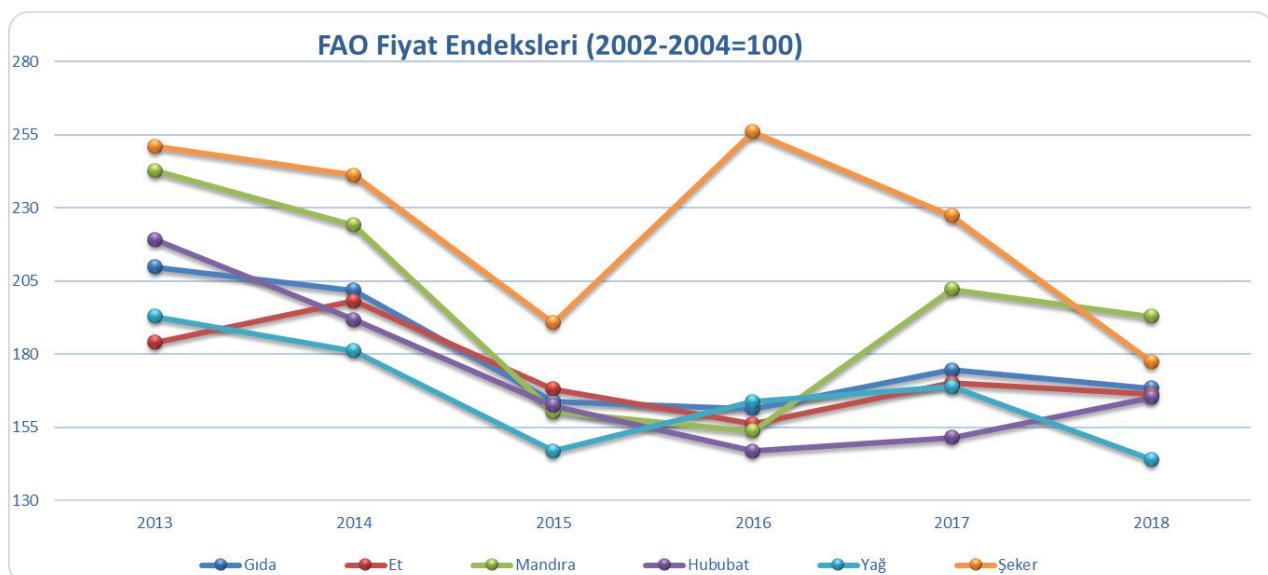
FAO gıda fiyat endeksi, uluslararası gıda emtia fiyatlarına ilişkin değişimleri aylık olarak ölçen bir endekstir. 5 emtia grubuna (et, manzara, şeker, hububat ve yağ) dahil toplam 73 gıda maddesi fiyatının, ticaretteki parylara göre ağırlıklarıyla oluşturulmuştur. Hesaplamalarda 2002-2004 yılları arasındaki ihracat verileri temel alınmaktadır. Endeks hesaplamalarında 2002-2004 yılları ortalamaya fiyatları 100 alınarak değişimler aylık olarak izlenmektedir. Son 2 aya ilişkin veriler tahmini değerler olup revize edilebilmektedir.

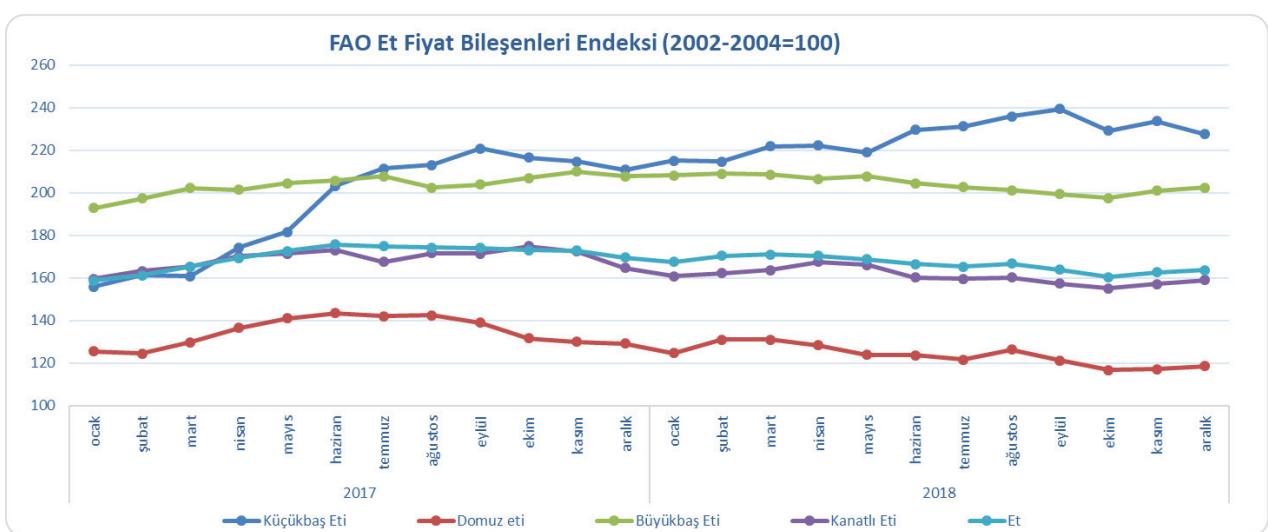
Hububat tarafında tüm ana hububatların toplam küresel tedariki fazlaıyla yeterli kalırken, stoklar hala yüksek seviyelerde devam etmiştir.

Bitkisel yağlarda ise genel olarak üretici ülkelerdeki stok biriminin eşlik ettiği zayıf küresel talebin ortasında en yüksek düşüşü kaydeden palm yağı olmuştur.

Düşük enerji fiyatları etanol üretmek için şeker kamışı kullanımını azaltma eğiliminde olup, özellikle dünyanın en büyük şeker üreticisi olan Brezilya'da şeker üretimi için daha fazla malzeme tedarikine neden olmuştur. Şeker fiyat endeksi, dünyadaki üretim ve stokların artmasıyla desteklenerek yıllık bazda % 22 oranında gerilemiştir.

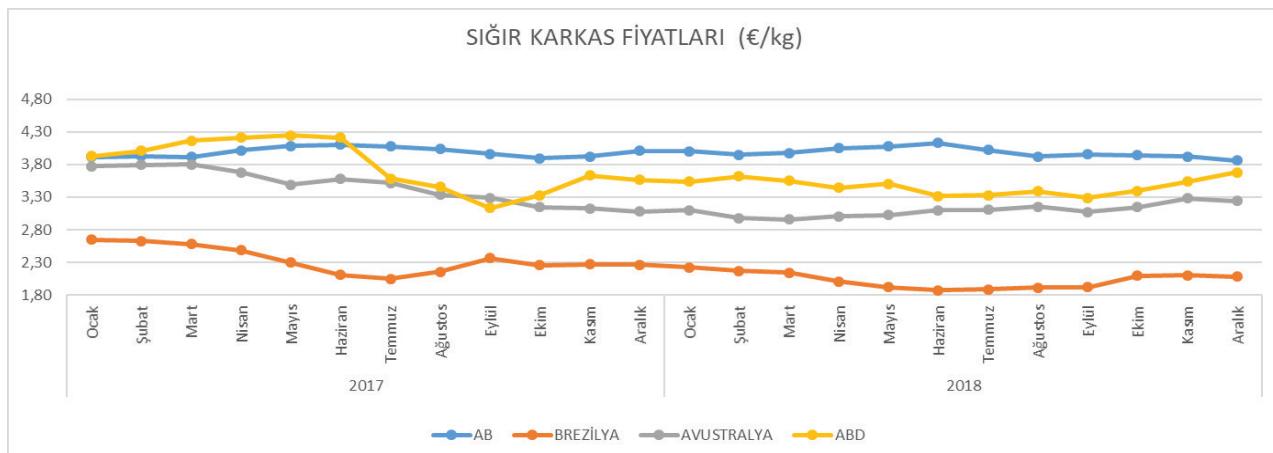
I.4.2 FAO Et Fiyat Endeksi

FAO Et Fiyatları Endeksi; 13 kanatlı, 7 büyükbaş hayvan, 6 domuz ve 1 küçükbaş hayvan ürününün ihracat fiyatlarının, 2002-2004 döneminde gerçekleşen ihracat paylarına göre ağırlıklendirilmesiyle elde edilmektedir. FAO gıda fiyat endeksine göre; 2018'de endeks, 2017 yılına göre % 2,2 oranında azalarak 166,4 puan olmuştur. Yıllık ortalamada domuz eti ve kanatlı eti fiyatlarındaki düşüşün etkisi küçükbaş et fiyatlarındaki artışa göre daha baskın olmuştur. Sığır eti sektöründe fiyatlar 2017 seviyelerine yakın seyretmiştir.

I.4.3 Uluslararası Fiyatlar

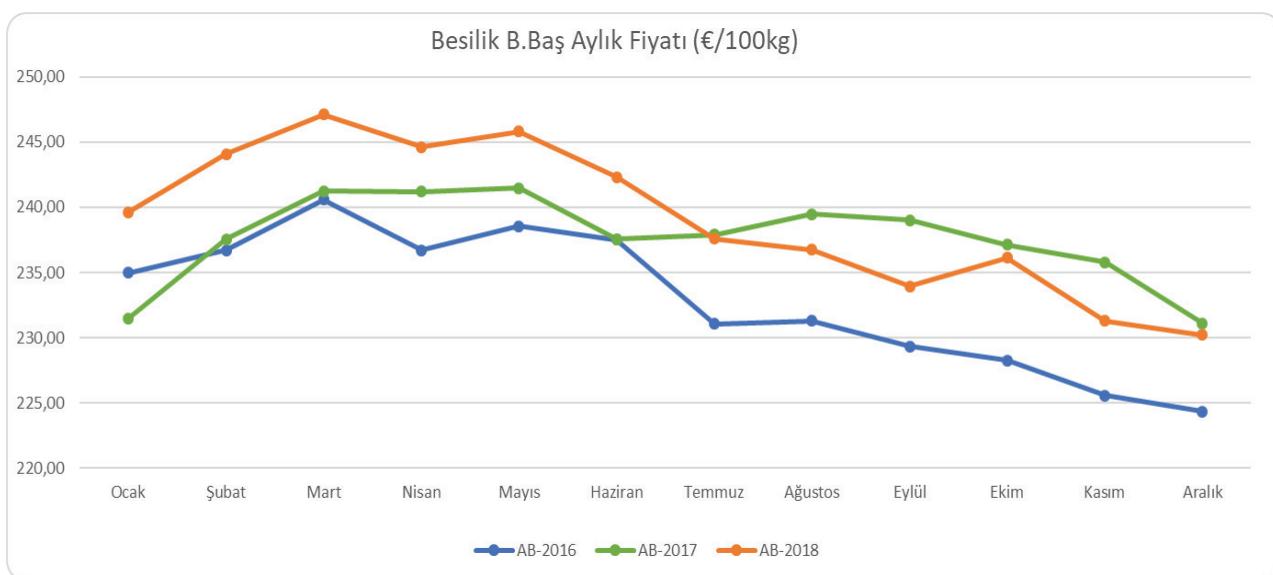
USDA, BoardBia ve Avrupa Komisyonu verilerine göre; 2018 yılında AB sığır karkas (R3) fiyatları bir önceki yıla göre % 0,14 düşerek ortalama 3,98 €/kg olmuştu. Amerika Birleşik Devletleri için sığır karkas (R3) fiyatı ise 2018 yılında bir önceki yılın ortalamasına göre % 8,3 düşerek 3,47 €/kg seviyesinde gerçekleşmiştir. Avustralya için ortalama fiyat yaklaşık % 10,4 oranında düşerek 3,1 €/kg olurken Brezilya fiyatlarında yaşanan % 3,3 oranındaki azalma ile ortalama fiyatları 2,03 € seviyesine düşürmüştür.

Kaynak: USDA, BordBia

Avrupa Komisyonu raporuna göre, 6-12 ay arası ve 300 kg altında besilik buzağının 2018 yılı ortalama fiyatı, 2017 yılı ortalamasına göre % 0,64 artmış ve 2,39 € olarak gerçekleşmiştir.

2018 yılında fiyatlar bir önceki yıla göre paralellik göstermiştir.

Kaynak: Avrupa Komisyonu

2018 yılında koyun karkas fiyatları Avrupa Birliği ülkelerinde ortalama 5,21 €/kg ile bir yıl öncesinin yaklaşık % 5,68 üzerinde kalmıştır. Avustralya koyun karkas ortalaması ise 4,2 € ile bir önceki yıla göre % 1,2 yükselmiştir.

2018 KOYUN KARKAS FİYATLARI (€/kg)

Kaynak: USDA, BoardBia

1.4.4 Yıllık Ortalama Karkas Et ve Besilik Canlı Hayvan Fiyatları

	2015 ort.		2016 ort.		2017 ort.		2018 ort.	
Besilik Canlı B.Baş	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	2,47	7,49	2,33	7,79	2,38	9,80	2,39	13,61
YILLIK DEĞİŞİM	2,16 %	6,25 %	-5,93 %	4,05 %	2,04 %	25,79 %	0,63 %	38,87 %
TÜRKİYE	4,70	14,21	4,75	15,89	3,66	15,08	2,83	16,14
YILLIK DEĞİŞİM	-1,20 %	2,75 %	1,12 %	11,86 %	-23,02 %	-5,11 %	-22,45 %	7,03 %
Sığır Karkas (R3)	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	4,32	13,06	3,93	13,16	3,99	16,47	3,98	22,69
YILLIK DEĞİŞİM	7,90 %	12,21 %	-8,94 %	0,72 %	1,53 %	25,16 %	-0,18 %	37,77 %
TÜRKİYE	8,35	25,25	7,96	26,64	6,86	28,30	5,10	29,02
YILLIK DEĞİŞİM	2,70 %	6,81 %	-4,61 %	5,52 %	-13,83 %	6,23 %	-25,69 %	2,55 %
BREZİLYA	2,41	7,28	2,39	8,00	2,34	9,65	2,03	11,55
YILLIK DEĞİŞİM	-1,44 %	2,50 %	-0,63 %	9,91 %	-2,10 %	20,68 %	-13,34 %	19,60 %
ABD	4,68	14,17	3,82	12,79	3,78	15,58	3,47	19,73
YILLIK DEĞİŞİM	14,88 %	19,48 %	-18,39 %	-9,73 %	-1,20 %	21,80 %	-8,24 %	26,63 %
AVUSTRALYA	3,14	9,51	3,58	11,97	3,46	14,28	3,10	17,63
YILLIK DEĞİŞİM	37,49 %	42,98 %	13,74 %	25,81 %	-3,20 %	19,33 %	-10,55 %	23,45 %
Koyun Karkas	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg	€/kg	TL/kg
AB	5,13	15,52	4,98	16,68	4,93	20,33	5,21	29,64
YILLIK DEĞİŞİM	0,49 %	4,51 %	-2,87 %	7,44 %	-1,11 %	21,91 %	5,64 %	45,79 %
TÜRKİYE	7,37	22,29	7,86	26,29	7,80	32,20	6,66	37,94
YILLIK DEĞİŞİM	6,27 %	10,52 %	6,62 %	17,94 %	-0,67 %	22,45 %	-14,62 %	17,84 %
İRLANDA	4,83	14,62	4,82	16,13	4,73	19,53	5,09	28,96
YILLIK DEĞİŞİM	1,73 %	5,79 %	-0,27 %	10,31 %	-1,80 %	21,05 %	7,44 %	48,27 %
YENİ ZELANDA	3,54	10,71	3,35	11,22	4,01	16,54	4,51	25,67
YILLIK DEĞİŞİM	-0,34 %	3,64 %	-5,29 %	4,76 %	19,63 %	47,47 %	12,42 %	55,15 %
AVUSTRALYA	3,67	11,11	3,63	12,15	4,16	17,15	4,20	23,94
YILLIK DEĞİŞİM	3,91 %	8,07 %	-1,14 %	9,35 %	14,52 %	41,18 %	1,16 %	39,62 %
Ortalama Kur €/TL	3,03		3,35		4,13		5,69	

Kaynak : USDA, Avrupa Komisyonu, BoardBia, UKON, TCMB,ATB,ETB

I.5. Tüketim

I.5.1. Kişi Başı Yıllık Et Tüketimleri

Ülkelere göre sığır eti tüketimi

OECD – FAO 2017 verilerine göre kişi başı tüketim miktarları (kg/kİŞİ);

Ülke	Sığır Eti	Domuz Eti	Kanatlı Eti	Koyun Eti	Toplam
ABD	27,1	24,0	49,8	0,4	101,3
Avustralya	20,9	21,0	43,9	8,4	94,2
Arjantin	40,3	10,7	40,4	1,2	92,6
İsrail	19,5	1,5	58,5	1,9	81,5
Uruguay	43,1	14,9	16,4	6,6	81,0
Brezilya	26,5	11,9	40,6	0,5	79,5
Şili	19,0	18,9	36,1	0,5	74,4
Yeni Zelanda	12,8	17,8	37,4	3,9	71,9
Kanada	16,8	16,8	35,2	0,9	69,7
AB-28	10,8	32,3	24,5	1,9	69,5
Rusya	10,6	21,1	31,6	1,4	64,7
Kore	10,3	28,9	17,4	0,2	56,8
Güney Afrika	10,9	3,7	36,1	3,5	54,2
Çin	4,1	30,6	12,2	3,1	49,9
Meksika	9,1	12,8	27,5	0,5	49,9
Suudi Arabistan	3,5	0,2	40,0	5,0	48,6
Japonya	7,1	15,5	17,2	0,1	40,0
Ukrayna	5,6	11,8	21,0	0,3	38,7
Dünya	6,5	12,3	14,2	1,7	34,7
Türkiye	10,5	0,1	17,7	4,2	32,5
Filipinler	3,2	15,6	12,8	0,5	32,1
İran	2,9	0,0	23,2	3,3	29,3
Mısır	8,8	0,0	11,5	1,2	21,5
Pakistan	6,3	0,0	4,5	2,1	13,0
Endonezya	1,8	2,4	7,1	0,4	11,6
Hindistan	0,5	0,2	2,2	0,5	3,4

OECD-FAO verilerine göre 2018 yılında dünya kişi başı et tüketim miktarı 34,7 kg/kİŞİ olup Türkiye tüketimi 32,5 kg/kİŞİdir.

Sığır eti tüketiminde Uruguay 43,1 kg/kİŞİ ve sonrasında Arjantin 40,3 kg/kİŞİ ile açık ara liderdir. Domuz eti tüketiminde Çin ve AB ülkeleri başı çekmektedir. Yıllık kişi bazında en çok kanatlı etini 58,5 kg ile İsrail tüketmektedir. Türkiye koyun eti tüketiminde 4,2 kg/kİŞİ ile önde gelen ülkeler arasındadır.

2 TÜRKİYE'DE DURUM

2.1 Tarımsal Üretim Değeri

2014-2018 döneminde bitkisel ürün üretim değerinde artış % 62, hayvansal ürün üretim değerindeki artış % 79 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında toplam hayvansal üretim değeri, 384 milyar 205 milyon olarak gerçekleşen tarımsal üretim değerinden % 59 pay alarak 225 milyar 334 milyon TL olmuştur. Bu değer, 146 milyar 184 milyon TL olan canlı hayvanlar üretim değeri ile 79 milyar 150 milyon TL olan hayvansal ürünler üretim değeri toplamından oluşmaktadır.

Milyon TL	BITKİSEL ÜRÜN			HAYVANSAL ÜRÜN		
	Üretim Değeri	Pazarlanan Değer	Pazarlanan Değerin Payı (%)	Üretim Değeri	Pazarlanan Değer	Pazarlanan Değerin Payı (%)
2014	98.123	81.742	83	44.332	33.741	76
2015	120.152	100.364	84	55.671	43.099	77
2016	117.639	98.190	83	62.167	48.886	79
2017	135.885	113.812	84	69.926	54.283	78
*2018	158.871	134.135	84	79.150	60.700	77

*2018 yılı verileri geçicidir.

Kaynak: TÜİK

Not: Hayvansal ürünlerle ilişkin veriler ile bunlara ait üretici birim fiyatlarının ağırlıklendirilmesiyle elde edilmektedir.

2.1.1 Canlı Hayvanlar Üretim Değeri

Canlı hayvan üretim değerlerinde en yüksek değer kalemi % 70,7 pay ile büyükbaş hayvanlar olurken, yine hayvansal ürünler kategorisindeki et, süt ve deri üretim değerlerinde büyükbaş hayvan ürünleri % 86,9 paya sahiptir.

2014 yılından itibaren canlı hayvan üretim değeri % 134 artmıştır. En önemli artış % 156 ile büyükbaş hayvanlarda gerçekleşmiş olup küçükbaş hayvanlarda artış % 107 olmuştur.

Canlı Hayvanlar	2014		2015		2016		2017		2018	
	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)	Değer (000.000 TL)	Pay (%)
Koyun	13.892	22,2	15.250	20,9	17.174	19,1	22.281	18,9	29.685	20,3
Kıl keçisi	3.956	6,3	4.229	5,8	4.702	5,2	5.584	4,7	7.261	5,0
Tiftik keçisi	60	0,1	71	0,1	86	0,1	103	0,1	132	0,1
Sığır	40.311	64,5	48.936	66,9	62.228	69,2	83.752	71,1	103.303	70,7
Manda	301	0,4	365	0,5	489	0,5	578	0,5	754	0,5
At	122	0,2	122	0,2	128	0,1	116	0,1	101	0,1
Katur	54	0,1	65	0,1	57	0,1	47	0,0	31	0,0
Eşek	67	0,1	66	0,1	67	0,1	65	0,1	27	0,0
Deve	5	0,0	6	0,0	6	0,0	7	0,0	3	0,0
Tavuk	3.524	5,7	3.790	5,2	4.679	5,2	4.941	4,2	4.649	3,2
Hindi	167	0,3	159	0,2	195	0,2	266	0,2	155	0,1
Ördek	9	0,1	9	0,0	10	0,0	11	0,0	7	0,0
Kaz	39	0,0	36	0,0	44	0,0	46	0,0	76	0,1
TOPLAM	62.512		73.102		89.865		117.796		146.184	

Kaynak: TÜİK

2.1.2 Hayvansal Ürün Üretim Değeri

2014-2018 döneminde hayvansal ürün üretim değeri (kanatlı eti hariç) % 78 artış göstererek 79 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde sütün üretim değeri % 44 artarken etin üretim değeri % 41 artmıştır. 2018 yılı toplam hayvansal ürün değerinde süt (kanatlı eti hariç) 35 milyar TL ile % 44, et 32,4 milyar TL ile % 41 paya sahiptir.

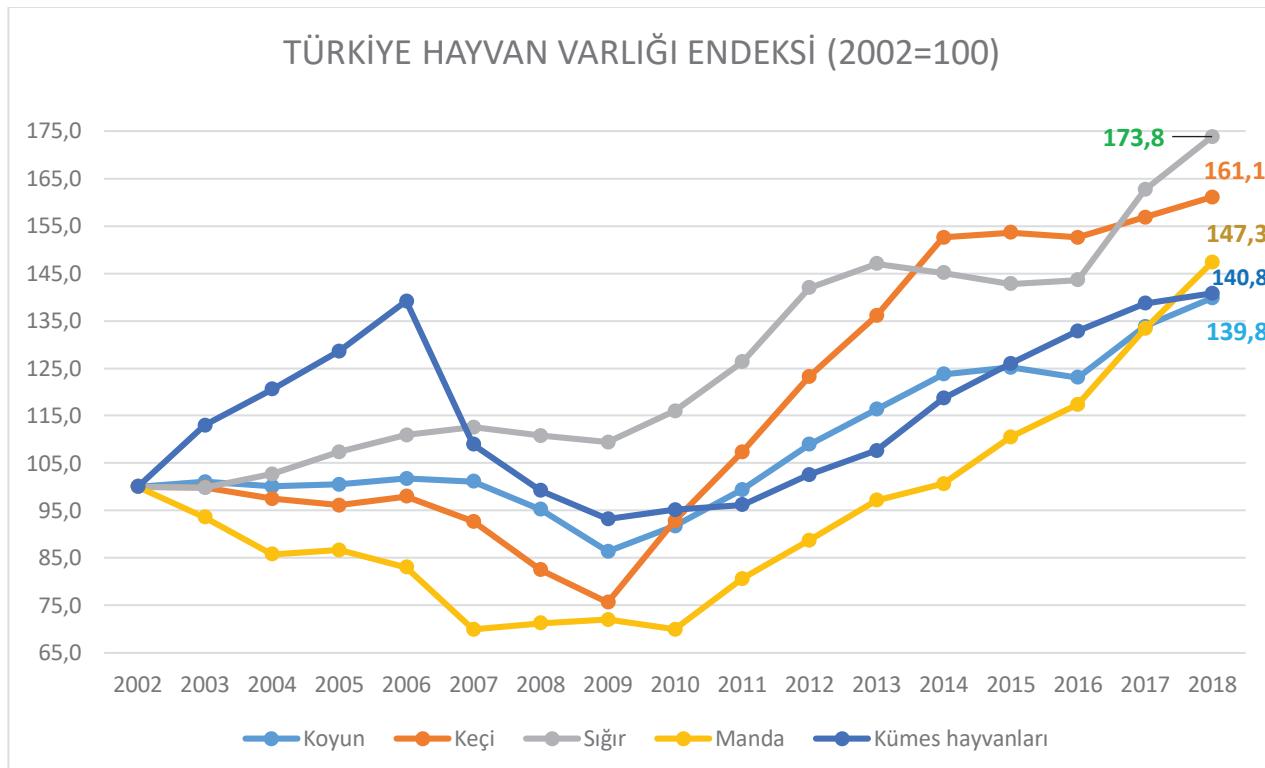
Hayvansal Ürünler	2014		2015		2016		2017		2018 *	
	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)	Değer (000.000TL)	Payı (%)
TOPLAM	44.332		55.671		62.167		69.926		79.150	
Süt	20.162	35,6	23.650	42,5	24.319	39,1	28.807	41,2	35.023	44,2
Koyun sütü	1.937		2.318		2.540		3.042		3.787	
Kıl keçisi sütü	741		857		1.043		1.238		1.413	
Tiftik keçisi sütü	-		-							
İnek sütü	17.364		20.301		20.554		24.307		29.545	
Manda sütü	119		175		182		221		278	
Et	17.355	48,9	24.179	43,4	29.213	47,0	30.860	44,1	32.484	41,0
Koyun eti	1.809		2.073		1.999		2.784		3.212	
Kıl keçisi eti	455		641		689		942		391	
Tiftik keçisi eti	-		-							
Sığır eti	15.082		21.450		26.516		27.101		28.870	
Manda eti	8		6		7.970		34		11	
Deve eti	-		-							
Domuz eti	-		-							
Deri	189	0,6	207	0,6	214	0,3	212	0,3	216	0,3
Koyun derisi	36		33		24		29		27	
Kıl keçisi derisi	8		11		9		10		4	
Tiftik keçisi derisi	-		-							
Sığır derisi	144		162		180		173		186	
Manda derisi	0,07		0,05		0,06					
Deve derisi	-		-							
Domuz derisi	-		-							
Yapağı	108	0,2	118	0,2	104	0,2	105	0,2	123	0,2
Kıl	6	0,0	7	0,0	4	0,0	5	0,0	6	0,0
Tiftik	2	0,0	2	0,0	3	0,0	4	0,0	4	0,0
Kanatlı eti										
Tavuk eti	-		-							
Hindi eti	-		-							
Ördek eti	-		-							
Kaz eti	-		-							
Yumurta	4.347	9,9	5.027	9,0	5.627	9,1	6.529	9,3	7.521	9,5
Bal	2.110	4,6	2.415	4,3	2.611	4,2	3.309	4,7	3.671	4,6
Balmumu	50	0,1	66	0,1	70	0,1	93	0,1	101	0,1
İpek kozası	0,8	0,0	0,5	0,0	2	0,0	2	0,0	3	0,0

*2013 yılından itibaren verilere kanatlı eti dahil değildir.

Kaynak: TÜİK

2.2 Türkiye Hayvan Varlığı

2002 yılı baz alınarak yapılan endeks hesaplamasına göre ülkemiz hayvan varlığında en büyük artış % 73 ile sığırda gerçekleşmiştir. Onu % 61 ile keçi, % 47 ile manda, % 40 ile kümes hayvanları ve % 39 ile koyun varlığı izlemiştir.

Kaynak: TÜİK

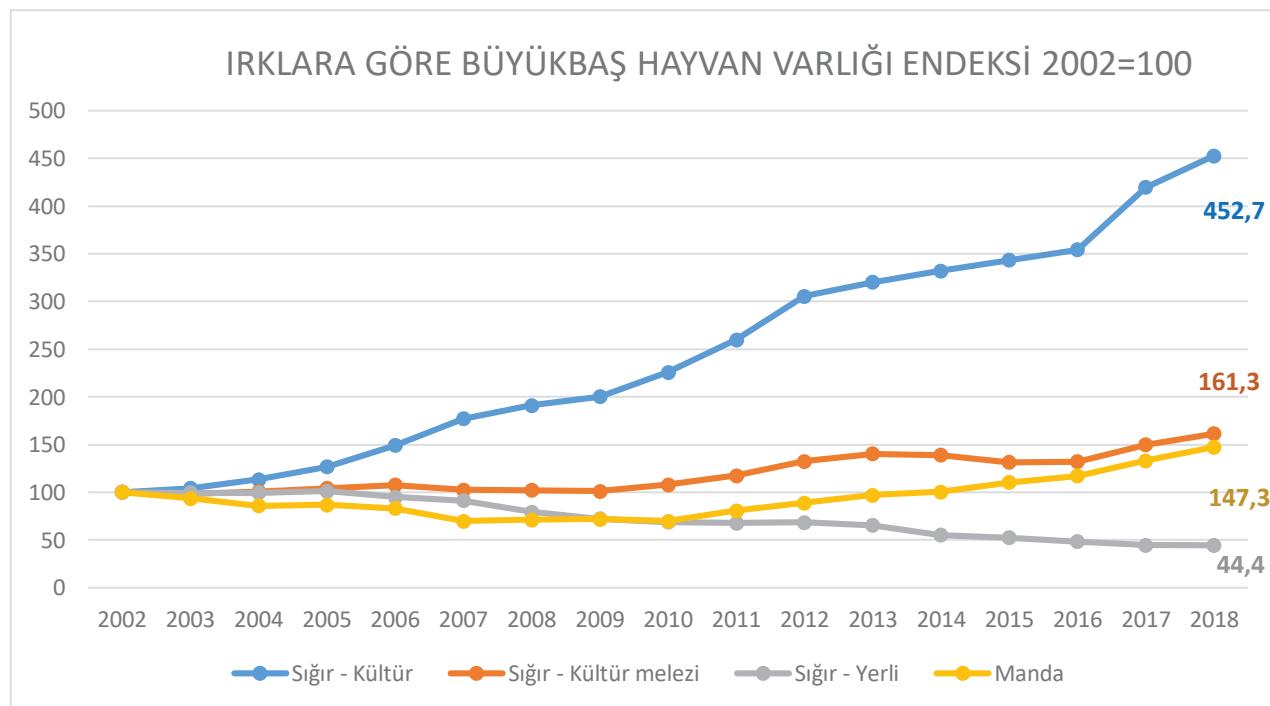
2014-2018 döneminde büyükbaş hayvan varlığı % 20 artışla 17,2 milyon başa, küçükbaş hayvan varlığı % 11 artışla 46,1 milyon başa yükselmiştir. Söz konusu dönemde en büyük artış % 46 ile manda, % 19 ile sığır varlığında görülürken, koyun varlığı % 13 ve keçi varlığı ise % 6 artmıştır.

2018 yılında, bir önceki yıla göre büyükbaş hayvan varlığı % 6,9, küçükbaş hayvan varlığı % 4 oranında artmıştır. Sığır sayısı 17 milyon 42 bin, manda sayısı 178 bin, koyun sayısı 35 milyon, keçi sayısı 10 milyon başına üzerine çıkmıştır.

2.2. I Tür ve İrlklara Göre Hayvan Varlığı

HAYVAN SAYILARI	Büyükbaş	Sığır	Baş	2014	2015	2016	2017	2018
			Kültür	6.178.757	6.385.343	6.588.527	7.804.588	8.419.204
			Değişim %	3,77	3,34	3,18	18,46	7,88
			Kültür Melezi	6.060.937	5.733.803	5.758.336	6.536.073	7.030.297
			Değişim %	-0,84	-5,40	0,43	13,51	7,56
			Yerli	1.983.415	1.874.925	1.733.292	1.602.925	1.593.005
		Sığır Toplam	14.223.109	13.994.071	14.080.155	15.943.586	17.042.506	
		Manda		121.826	133.766	142.073	161.439	178.397
			Değişim %	3,60	9,80	6,21	13,63	10,50
		Büyükbaş Toplam	14.344.935	14.127.837	14.222.228	16.105.025	17.220.903	
			Değişim %	-1,29	-1,51	0,67	13,24	6,93
HAYVAN SAYILARI	Küçükbaş	Koyun	Yerli	29.033.981	29.302.358	28.832.669	31.257.408	32.513.293
			Değişim %	5,64	0,92	-1,60	8,41	4,02
			Merinos	2.106.263	2.205.576	2.151.264	2.420.228	2.681.679
			Değişim %	17,07	4,72	-2,46	12,50	10,80
		Koyun Toplam	31.140.244	31.507.934	30.983.933	33.677.636	35.194.972	
		Keçi	Kıl	10.167.125	10.210.338	10.137.534	10.419.027	10.698.553
			Değişim %	12,23	0,43	-0,71	2,78	2,68
			Tiftik	177.811	205.828	207.765	215.645	223.874
			Değişim %	6,93	15,76	0,94	3,79	3,82
		Keçi toplam	10.344.936	10.416.166	10.345.299	10.634.672	10.922.427	
		Küçükbaş Toplam	41.485.180	41.924.100	41.329.232	44.312.308	46.117.399	
			Değişim %	7,73	1,06	-1,42	7,22	4,07
Kanatlı	Et tavuğu			199.976.150	213.658.294	220.322.081	221.245.322	229.506.689
			Değişim %	12,71	6,84	3,12	0,42	3,73
	Yumurta Tavuğu			93.751.470	98.597.340	108.689.236	121.556.027	124.054.810
			Değişim %	5,67	5,17	10,24	11,84	2,06
	Hindi			2.990.304	2.827.731	3.182.751	3.872.460	4.043.332
			Değişim %	2,22	-5,44	12,55	21,67	4,41
	Kanathı Toplam			296.717.924	315.083.365	332.194.068	346.673.809	357.604.831
			Değişim %	10,27	6,19	5,43	4,36	3,15

Kaynak: TÜİK

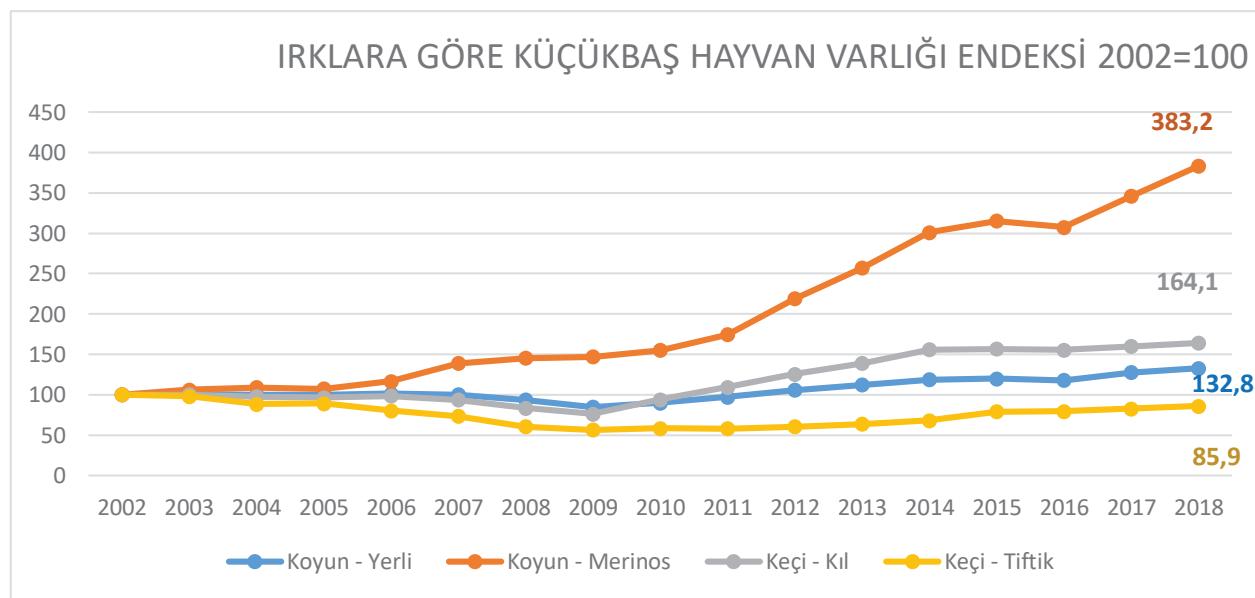
Kaynak: TÜİK

2002-2018 döneminde; kültür ırkı sığır varlığı % 352, kültür melezi sığır % 61 artış gösterirken, yerli ırk sığırı % 56 azalmıştır.

2018 yılında bir önceki yıla göre; kültür ırkı sığır varlığı % 7,8, kültür melezi % 7,5 oranında artış gösterirken, yerli ırk % 0,6 oranında azalmıştır.

2002-2018 döneminde; merinos koyun varlığında % 283 artış görülürken yerli koyun ırkında artış sadece % 32 olarak gerçekleşmiştir. Kıl keçisi varlığı % 64 artarken tiftik keçisi sayısı % 15 azalmıştır.

2018 koyun varlığının % 92'si yerli, % 8'i merinos; keçi varlığının % 98'i kıl keçisi, % 2'si tiftik keçisidir.

Kaynak: TÜİK

2018 yılında bir önceki yıla göre; merinos koyun varlığında % 10, yerli koyun ırkında % 4 artış gerçekleşmiştir. Kıl keçisi varlığı % 3 artarken tiftik keçisi sayısı % 4 artmıştır.

2.2.2 Hayvan Sayısındaki Değişim ve Kesilen Hayvan Sayısı

			2014	2015	2016	2017	2018
HAYVAN SAYILARI	Büyükbas	Baş	14.344.935	14.127.837	14.222.228	16.105.025	17.220.903
		Baş Değişimi (%)	-1,3	-1,5	0,7	13,2	6,9
	Küçükbas	Baş	41.485.180	41.924.100	41.329.232	44.312.308	46.117.399
		Baş Değişimi (%)	7,7	1,1	-1,4	7,2	4,1
KESİLEN HAYVAN SAYILARI	Sığır	Baş	3.712.281	3.765.077	3.900.307	3.602.115	3.426.180
		Değişim (%)	8,2	1,4	3,6	-7,6	-4,9
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	26,1	26,9	27,7	22,6	20,1
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	237,6	269,5	271,6	274,1	293,0
	Manda	Baş	2.176	1.391	1.499	6.123	1.880
		Değişim (%)	-9,4	-36,1	7,8	308,5	-69,3
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	1,79	1,04	1,06	3,79	1,05
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	241,7	234,0	234,3	218,7	214,0
	Koyun	Baş	5.197.289	5.008.411	4.083.620	5.134.338	4.652.525
		Değişim (%)	4,8	-3,6	-18,5	25,7	-9,4
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	16,7	15,9	13,2	15,2	13,2
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	19,0	19,9	20,2	19,5	21,7
	Keçi	Baş	1.570.239	1.999.241	1.756.360	2.068.866	693.405
		Değişim (%)	17,1	27,3	-12,1	17,8	-66,5
		Hayvan Varlığı/Kesim Sayısı (%)	15,2	19,2	17,0	19,5	6,3
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	17,0	17,0	17,7	18,1	19,6
KANATLI HAYVAN SAYISI VE ET ÜRETİMİ	Tavuk	Kesilen hayvan sayısı	1.109.742.000	1.118.719.413	1.101.571.912	1.228.444.095	1.228.533.262
		Değişim (%)	4,6	0,8	-1,5	11,5	0,0
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	1,70	1,70	1,71	1,74	1,76
		Et Üretimi (ton)	1.894.669	1.909.276	1.879.018	2.136.734	2.156.671
		Değişim (%)	7,8	0,8	-1,6	13,7	0,9
	Hindi	Kesilen hayvan sayısı	5.174.000	5.359.763	4.663.446	5.218.613	6.778.909
		Değişim (%)	13,1	3,6	-13,0	11,9	29,9
		Ortalama Karkas Ağırlığı (kg)	9,40	9,83	9,97	10,03	10,26
		Et Üretimi (ton)	48.662	52.722	46.501	52.363	69.536
		Değişim (%)	22,8	8,3	-11,8	12,6	32,8

Kaynak: TÜİK

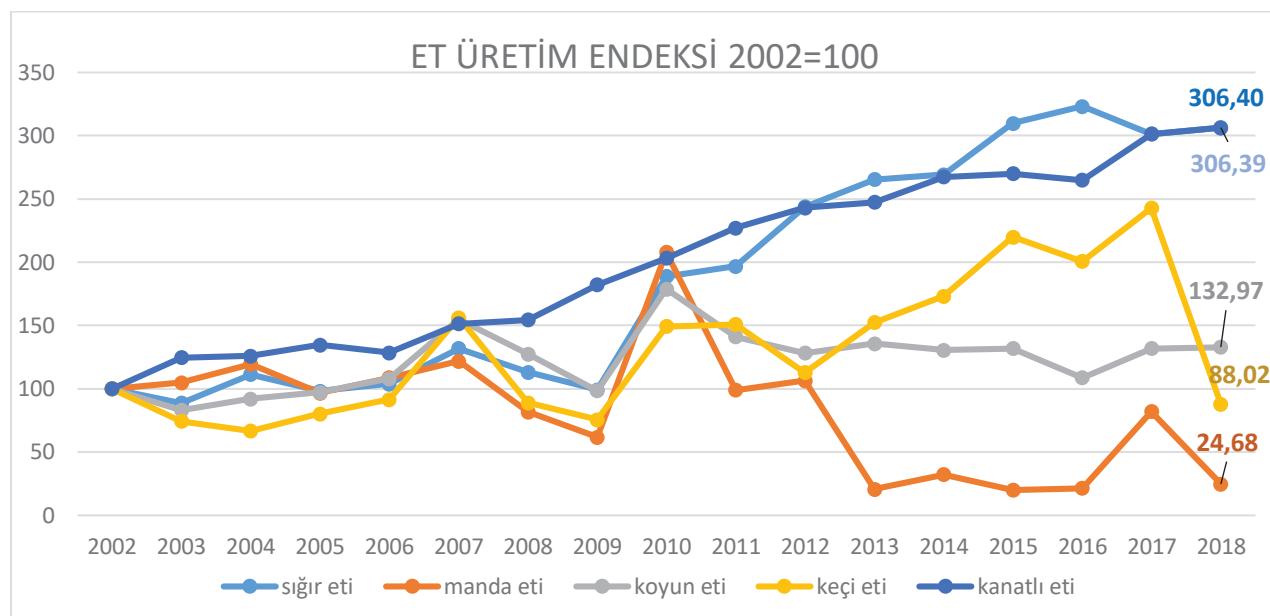
2014-2018 döneminde ortalama karkas ağırlığı sığırda % 23 artarak 293 kg'a, koyunda % 14'lük artışla 22 kg'a çıkmıştır.

2018 yılında bir önceki yıla göre kesilen hayvan sayısı sığır için % 4,9'luk azalışla 3 milyon 400 bin, manda için % 69,3 azalışla 1.880, koyun için % 9,4 azalışla 4 milyon 652 bin, keçi için % 66,5 azalışla 693 bin baş olarak gerçekleşmiştir.

2.3 Türkiye Et Üretimi

2.3.1 Et Üretim Endeksi (2002=100)

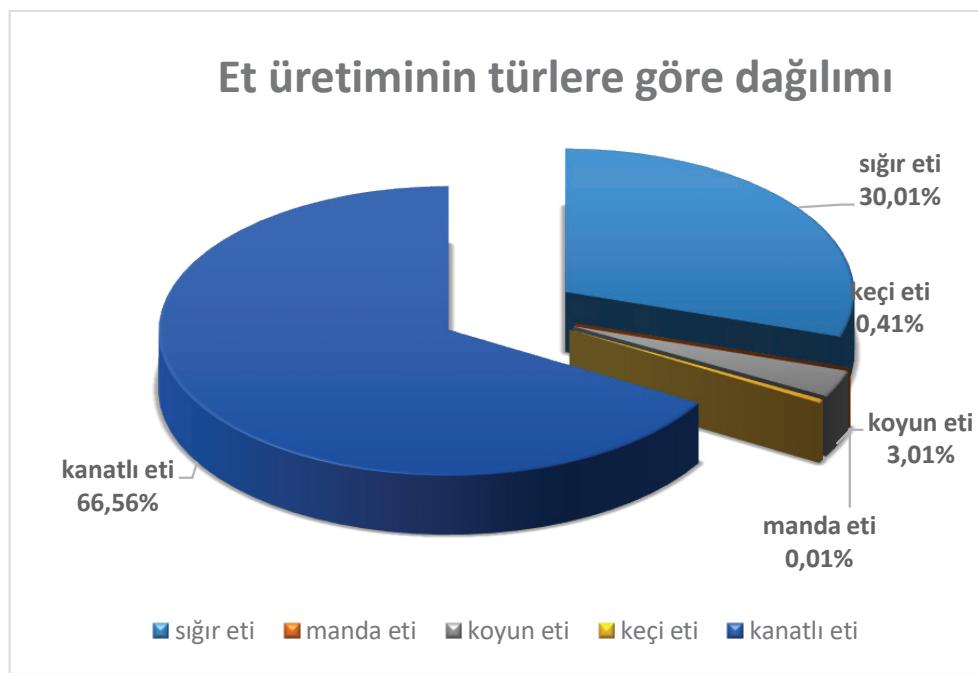
2002 yılı baz alınarak hesaplanan endekse göre en hızlı artış, % 206,4 ile sığır eti üretiminde yaşanmıştır. Kanatlı eti üretimi % 206,3 artış ile ikinci sırada yer almıştır. Koyun eti üretimi % 32 artmış, keçi eti üretimi % 12, manda eti üretimi % 76 azalmıştır.

Kaynak: TÜİK

2014-2018 döneminde üretim endeksi sığır etinde % 13, koyun etinde % 2, kanatlı eti % 14 oranında artmış, keçi eti üretimi % 49, manda eti üretimi % 23 oranında azalmıştır.

2.3.2 Et Üretiminin Türlere Göre Dağılımı

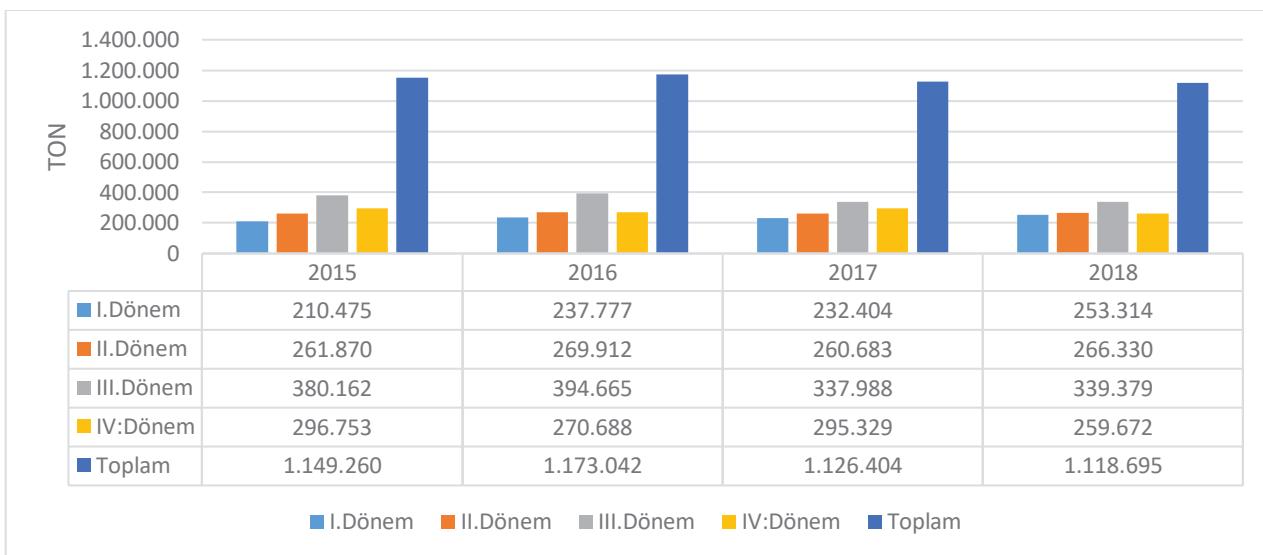

Kaynak: TÜİK

2018 yılı toplam et üretiminde kırmızı etin payı % 33,44'dir. 2018 yılında kırmızı et üretimi 1.118 bin ton ile bir önceki yıla göre % 0,7 azalmıştır. Büyükbaba eti üretimi % 1,5 artarak 1.004 bin ton, küçükbabası eti üretimi % 17 azalarak 114 bin ton olmuştur. Kırmızı et üretiminde küçükbabası etinin payı % 10,2 olmuştur.

2018 yılında sığır eti üretimi % 1,6 artarak 1.004 bin ton, manda eti üretimi % 69 azalarak 402 ton, koyun eti üretimi % 0,7 artarak 100 bin ton, keçi eti üretimi % 63 azalarak 14 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

2.3.3 Kırmızı Et Üretiminde Dönemsellik

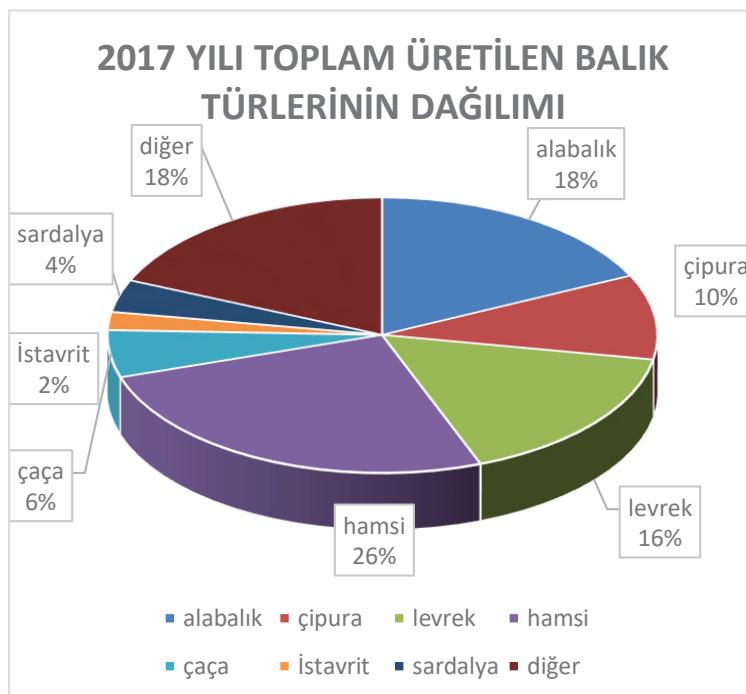
TÜİK tarafından üçer aylık dönemler halinde açıklanan verilere göre, 2018 yılında toplam kırmızı et üretimi 1 milyon 118 bin ton ile bir önceki yıla göre % 0,7 oranında düşmüştür. Kurban bayramını kapsayan 3.çeyrekte kırmızı et üretimi bir önceki yılın 3.çeyreğine göre % 0,4 oranında artmıştır.

2.3.4 Balık Üretimi

	Avlanan Deniz Bahıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Kültür Bahıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Avlanan Tatlısu Bahıkları (Ton)	Toplamdaki payı %	Toplam	Yıllık değişim %
2013	295.168	52,4	233.394	41,4	35.074	6,2	563.636	-0,1
2014	231.058	46,0	235.083	46,8	36.134	7,2	502.275	-10,9
2015	345.765	55,7	240.288	38,7	34.176	5,5	620.229	23,5
2016	263.725	47,9	253.395	46,0	33.856	6,1	550.976	-11,2
2017	269.676	46,6	276.502	47,8	32.145	5,6	578.323	5,0

Kaynak: TÜİK

2013'de toplam üretimde % 52 olan deniz balıklarının payı 2017'de % 47'ye düşmüş, kültür balıklarının payı % 41'den % 49'a yükselmiştir. Aynı dönemde avlanan tatlı su balıklarının oranı %5,6 olarak gerçekleşmiştir.

2017 yılında toplam balık üretimimiz önceki yıla göre % 5 artışla 578 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Avlanan deniz balıklarının % 58'ini hamsi, yetiştirciliği yapılan kültür balıklarının % 38'ini alabalık oluşturmuştur.

Toplam balık üretiminde hamsi ve alabalık % 46'lık pay ile ilk sırada yer alırken onları % 16 ile levrek, % 10 ile çipura izlemiştir. 2017 yılı kültür balığı üretiminin % 37'sini iç su balıkları oluşturmuştur.

Birim: Ton

Kültür Bahkaları Türü	2013	2014	2015	2016	2017
İçsu					
Alabalık	122.873	107.533	101.166	101.297	103.705
Aynalı sazan	146	157	206	196	233
Diger		549	83	108	72
Deniz					
Alabalık	5.186	4.812	6.872	5.716	5.952
Çipura	35.701	41.873	51.844	58.254	61.090
Levrek	67.913	74.653	75.164	80.847	99.971
Diger	1.575	5.556	4.999	6.977	5.479
Toplam	233.394	235.133	240.334	253.395	276.502

Kaynak: TÜİK

2.4 Dış Ticaret

2.4.1 Canlı Hayvan İthalatı

CANLI İTHALAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	D. Olmayan		
2014	Miktar (kg)	5.774.767	11.995.427	368.284	18.138.478	751.606	56.360	807.966	18.946.444
	Miktar (baş)	23.604	24.034	792	48.430	13.155	2.496	15.651	64.081
	\$	32.769.677	73.496.212	1.826.650	108.092.539	3.511.014	233.784	3.744.798	111.837.337
2015	Miktar (kg)	39.909.446	26.725.848	0	66.635.294	144.702	0	144.702	66.779.996
	Miktar (baş)	154.194	48.913	0	203.107	3.077	0	3.077	206.184
	\$	164.433.862	134.424.549	0	298.858.411	958.541	0	958.541	299.816.952
2016	Miktar (kg)	105.536.717	33.910.654	10.805.501	150.252.872	229.761	1.320	231.081	150.483.953
	Miktar (baş)	407.888	64.126	22.292	494.306	5.266	33	5.299	499.605
	\$	388.519.072	169.120.707	29.879.976	587.519.755	971.063	4.508	975.571	588.495.326
2017	Miktar (kg)	182.080.944	50.996.411	53.740.932	286.818.287	1.969.744	8.846.267	10.816.011	297.634.298
	Miktar (baş)	666.802	113.566	108.939	889.307	41.459	239.210	280.669	1.169.976
	\$	723.282.286	254.793.487	171.118.871	1.149.194.644	5.269.748	32.043.505	37.313.253	1.186.507.897
2018	Miktar (kg)	324.462.979	45.271.710	70.592.005	440.326.694	8.639.201	9.562.307	18.201.508	458.528.202
	Miktar (baş)	1.211.719	116.000	132.844	1.460.563	185.610	239.897	425.507	1.886.070
	\$	1.234.716.784	225.909.490	231.366.996	1.691.993.270	28.504.922	34.033.700	62.538.622	1.754.531.892
Geçen Yılı Göre Değ. (%)	Miktar (kg)	78,2	-11,2	31,4	53,5	338,6	8,1	68,3	54,1
	Miktar (baş)	81,7	2,1	21,9	64,2	347,7	0,3	51,6	61,2
	\$	70,7	-11,3	35,2	47,2	440,9	6,2	67,6	47,9

Kaynak: TÜİK

Canlı hayvan ithalatlarının çoğunu büyükbaş oluşturmaktadır. 2010 yılından itibaren besilik ve kasaplık hayvan ithalatı yapılmaya başlanmıştır.

2018 yılında bir önceki yıla göre; kg bazında toplam canlı hayvan ithalatı % 54, büyükbaş hayvan ithalatı % 53, küçükbaş hayvan ithalatı ise % 68 artmıştır.

Büyükbaş hayvan ithalatındaki artış daha çok besilik ithalatından kaynaklı olup büyükbaş için % 78 olarak gerçekleşmiştir. Kasaplık ithalatı büyükbaş için % 31 artmıştır.

2018 yılında damızlık küçükbaş ithalatı % 339 oranında artmıştır.

2018 Yılı Türkiye Canlı Büyükbaş İthalatı-Baş					
Ülke	Besilik	Damızlık	Kasaplık	Toplam	%
Brezilya	572.647		43.249	615.896	42,17
Uruguay	413.548	9.049	3.846	426.443	29,20
Macaristan	48.147	11.331	16.088	75.566	5,17
Australya	36.489			36.489	2,50
Romanya	30.296	18.044	2.939	51.279	3,51
Cekya	23.154	5.279	5.651	34.084	2,33
Slovakya	18.567	7.167	1.860	27.594	1,89
İrlanda	15.676	2.535	6.669	24.880	1,70
İtalya	5.669	1.873		7.542	0,52
Fransa	5.417		907	6.324	0,43
İspanya	4.936	451	46.420	51.807	3,55
Letonya	2.658	2.576		5.234	0,36
Almanya	1.802	24.495		26.297	1,80
Şili	1.450			1.450	0,10
Estonya	1.023			1.023	0,07
Bulgaristan	678	85		763	0,05
Litvanya	542	577	510	1.629	0,11
Cek Cumhuriyeti	28.206	8.136	4.639	40.981	
Avusturya	428	15.932		16.360	1,12
Belçika	261	1.197		1.458	0,10
Hollanda	125	206		331	0,02
ABD		4.308		4.308	0,29
Danimarka		1.103		1.103	0,08
Bosna-Hersek		31		31	0,00
Estonya		1.625	66	1.691	0,12
Genel Toplam	1.211.719	116.000	132.844	1.460.563	

Kaynak: TÜİK

2018 yılında gerçekleşen büyükbaş ithalatının çoğunluğu besilik üzere; % 42'si Brezilya, % 29'u Uruguay, % 5'i Macaristan'dan yapılmıştır. Damızlık sığır ithalatının % 21'i Almanya, % 15'i Romanya, % 14'ü Avusturya'dan sağlanmıştır. Kasaplık sığır ithalatının % 67'si Brezilya ve İspanya'dan yapılmıştır.

2018 Yılı Türkiye Canlı Küçükbaş İthalatı-Baş				
Ülke	Damızlık	Damızlık olmayan	Genel Toplam	%
Avustralya		239.897	239.897	56,38
Romanya	110.879		110.879	26,06
Ukrayna	35.750		35.750	8,40
Macaristan	31.171		31.171	7,33
Bulgaristan	7.810		7.810	1,84
Genel Toplam	185.610	239.897	425.507	

Kaynak: TÜİK

2018 yılında canlı olarak ithal edilen küçükbaş hayvanların % 56'sı damızlık olmayan hayvanlar olup tamamı Avustralya'dan getirilmiştir. Damızlık olarak getirilen hayvanların % 60'ı Romanya'dan temin edilmiştir.

2.4.2 Canlı Hayvan İhracatı

CANLI İHRACAT		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş		Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
		Besilik	Damızlık	Kasaplık		Damızlık	Damızlık Olmayan		
2014	Miktar (kg)	0	247.110	13.530	260.640	25.290	406.510	431.800	692.440
	Miktar (baş)	0	540	127	667	617	7.866	8.483	9.150
	\$	0	1.948.050	42.672	1.990.722	226.033	1.849.632	2.075.665	4.066.387
2015	Miktar (kg)	0	4.020	0	4.020	520	191.280	191.800	195.820
	Miktar (baş)	0	9	0	9	13	4.500	4.513	4.522
	\$	0	51.320	0	51.320	3.575	860.760	864.335	915.655
2016	Miktar (kg)	0	0	0	0	3.730	1.320	5.050	5.050
	Miktar (baş)	0	0	0	0	90	33	123	123
	\$	0	0	0	0	28.750	3.969	32.719	32.719
2017									
2018	Miktar (kg)	0	0	164.760	164.760	3.055	964.860	967.915	1.132.675
	Miktar (baş)	0	0	350	350	69	16.238	16.307	16.657
	\$	0	0	477.804	477.804	8.021	2.693.728	2.701.749	3.179.553

Kaynak: TÜİK

2018 yılında canlı hayvan ihracatımız 16.657 baş olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında canlı büyükbaş hayvan ihracatımız 350 baş olup tamamı Irak'a yapılmıştır.

2018 Yılı Türkiye Canlı Küçükbaş İhracatı-Baş			
Ülke	Damızlık	Damızlık olmayan	Toplam
Lübnan		16.130	16.130
Irak		108	108
Azerbaycan	69		69
Genel Toplam	69	16.238	16.307

Kaynak: TÜİK

2018 yılında Lübnan'a yapılan canlı küçükbaş ihracatımızın tamamına yakını damızlık olmayan hayvanlardan oluşmaktadır.

2.4.3 İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı

KIRMIZI ET İTHALATI		Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Genel Toplam
		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2014	Miktar (kg)	0	119.883	520.160	640.043	640.043
	\$	0	586.309	4.671.398	5.257.707	5.257.707
2015	Miktar (kg)	0	11.206.222	6.367.603	17.573.825	17.573.825
	\$	0	52.580.395	52.327.690	104.908.085	104.908.085
2016	Miktar (kg)	0	20.565	5.638.161	5.658.726	5.658.726
	\$	0	84.508	41.103.225	41.187.733	41.187.733
2017	Miktar (kg)	0	18.517.790	339.858	18.857.648	18.857.648
	\$	0	82.948.664	2.241.421	85.190.085	85.190.085
2018	Miktar (kg)	0	43.556.145	12.196.347	55.752.492	55.752.492
	\$	0	182.199.191	77.908.495	260.107.686	260.107.686
Geçen Yıla Göre Değişim (%)		Miktar (kg)	135,2	3.488,7	195,6	233,2
		\$	98.054,8	-94,5	106,8	106,8

Kaynak: TÜİK

2018 yılında 55 bin ton büyükbaş hayvan eti ithalatı gerçekleştirilmiştir. Küçükbaş eti ithalatımız bulunmamaktadır.

2018 Yılı Türkiye İşlenmemiş Kırmızı Et İthalatı-Kg			
Ülke	Kemikli	Kemiksiz	Toplam
Polonya	42.349.766		42.349.766
Fransa	335.857		335.857
Macaristan	784.736		784.736
Letonya	36.954		36.954
Romanya	48.832		48.832
Sırbistan		3.609.042	3.609.042
Ukrayna		1.726.253	1.726.253
Bosna-Hersek		6.861.052	6.861.052
Genel Toplam	43.556.145	12.196.347	55.752.492

Kaynak: TÜİK

2018 yılında kırmızı et ithalatlarının % 76'sı Polonya, % 12'si Bosna-Hersek'ten yapılmıştır.

2.4.4 İşlenmemiş Kırmızı Et İhracatı

KIRMIZI ET İHRACATI	Büyükbaş			Toplam Büyükbaş	Küçükbaş			Toplam Küçükbaş	Genel Toplam
	Karkas	Kemikli	Kemiksiz		Karkas	Kemikli	Kemiksiz		
2014	Miktar (kg)	0	7.208	32.828	40.036	1.810	1.151	533	3.494 43.630
	\$	0	111.640	354.284	465.924	25.053	23.103	4.920	53.076 519.765
2015	Miktar (kg)	3.476	3.621	33.289	40.386	6.292	4.828	6.629	17.749 58.135
	\$	33.594	70.280	362.960	466.834	142.058	116.478	140.275	398.811 865.645
2016	Miktar (kg)	13.763	13.751	37.102	64.616	20.576	43.327	756	64.659 129.275
	\$	131.440	203.467	381.738	716.645	450.029	1.030.425	14.051	1.494.505 2.211.150
2017	Miktar (kg)	1.204	35.423	6.255	42.882	30.465	27.726	193	58.384 101.266
	\$	9.765	445.871	61.184	516.820	751.050	650.255	4.166	1.405.471 1.922.291
2018	Miktar (kg)	0	54.232	57.186	111.418	25.282	21.301	1.479	48.062 159.480
	\$	0	603.404	511.180	1.114.584	610.990	533.895	20.856	1.165.741 2.280.325
Geçen Yıla Göre	Miktar (kg)		53,1	814,2	159,8	-17,0	-23,2	666,3	-17,7 57,5
Değişim(%)	\$		35,3	735,5	115,7	-18,6	-17,9	400,6	-17,1 18,6

Kaynak: TÜİK

2018 yılında işlenmemiş kırmızı et ihracatı 159 ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam ihracat % 57 artmıştır. İhracatın % 65'i Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne yapılmıştır.

2.4.5 İşlenmemiş Kanatlı Eti İthalatı

KANATLI ETİ İTHALATI	Tavuk	Hindi	Ördek	Kaz	Beç Tavuğu	Genel Toplam
2014	Miktar (kg)	302.752	13.000	67.419	2.533	385.704
	\$	645.627	58.250	244.301	12.014	960.192
2015	Miktar (kg)	796.965	52.000	65.660	2.008	916.633
	\$	1.218.594	256.100	239.152	7.237	1.721.083
2016	Miktar (kg)	84.538	0	39.562	500	124.600
	\$	204.786	0	112.705	1.776	319.267
2017	Miktar (kg)	202.053	0	20.966	1.550	224.569
	\$	395.028	0	57.721	5.420	458.169
2018	Miktar (kg)	1.070.305	52.000	28.269	0	1.174.574
	\$	1.800.385	174.150	117.899	0	2.124.834
Geçen Yıla Göre	Miktar (kg)	429,7		34,8		423,0
Değişim(%)	\$	355,8		104,3		363,8

Kaynak: TÜİK

Kanatlı eti ithalatı ihracatla karşılaştırıldığında yok denecek kadar azdır. 2018 yılında 1.174 ton kanatlı eti ithalatı yapılmıştır.

İthalatın % 93'ü Irak'tan, % 4'ü Lübnan'dan gerçekleşmiştir.

2.4.6 İşlenmemiş Kanatlı Eti İhracatı

KANATLI ETİ İHRACATI		Tavuk	Hindi	Ördek	Beç Tavuğu	Genel Toplam
2014	Miktar (kg)	337.579.530	6.907.808	309	239.194	344.726.841
	\$	563.715.978	15.464.625	2.749	618.485	579.801.837
2015	Miktar (kg)	284.331.927	3.660.849	4.476	404.569	288.401.821
	\$	389.170.497	7.100.477	16.222	645.446	396.932.642
2016	Miktar (kg)	253.634.314	4.346.037	0	292.607	258.273.013
	\$	306.744.914	10.382.694	0	424.730	317.552.740
2017	Miktar (kg)	336.998.288	7.230.486	6.836	1.588.630	345.824.240
	\$	442.905.320	10.770.275	21.785	2.071.067	455.768.447
2018	Miktar (kg)	385.654.024	9.690.765	8.367	2.784.435	398.137.591
	\$	485.714.568	14.014.841	19.265	3.613.541	503.362.215
Geçen Yıla Göre	Miktar (kg)	14,4	34,0	22,4	75,3	15,1
Değişim (%)	\$	9,7	30,1	-11,6	74,5	10,4

Kaynak: TÜİK

2018 yılında toplam kanatlı eti ihracatı miktar olarak % 15 artmıştır. Tavuk eti ihracatı % 14, hindi ihracatı % 34 artmıştır.

Kanatlı eti ihracatında en büyük pazar Ortadoğu ülkeleri olup 2018 yılı ihracatının % 59'u Irak'a yapılmıştır. Diğer önemli pazarlar Libya, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kongo'dur.

2.4.7 Balık Dış Ticareti *

BALIK DIŞ TİCARETİ		İTHALAT	İHRACAT
2014	Miktar (kg)	69.255.339	104.587.828
	\$	166.143.827	600.476.537
2015	Miktar (kg)	102.172.899	108.911.858
	\$	218.658.862	618.948.803
2016	Miktar (kg)	75.512.662	132.516.066
	\$	153.673.667	706.062.222
2017	Miktar (kg)	93.211.964	140.453.556
	\$	202.009.781	752.909.873
2018	Miktar (kg)	90.459.070	157.603.798
	\$	161.172.621	818.477.794
Geçen Yıla Göre	Miktar (kg)	-3,0	12,2
Değişim (%)	\$	-20,2	8,7

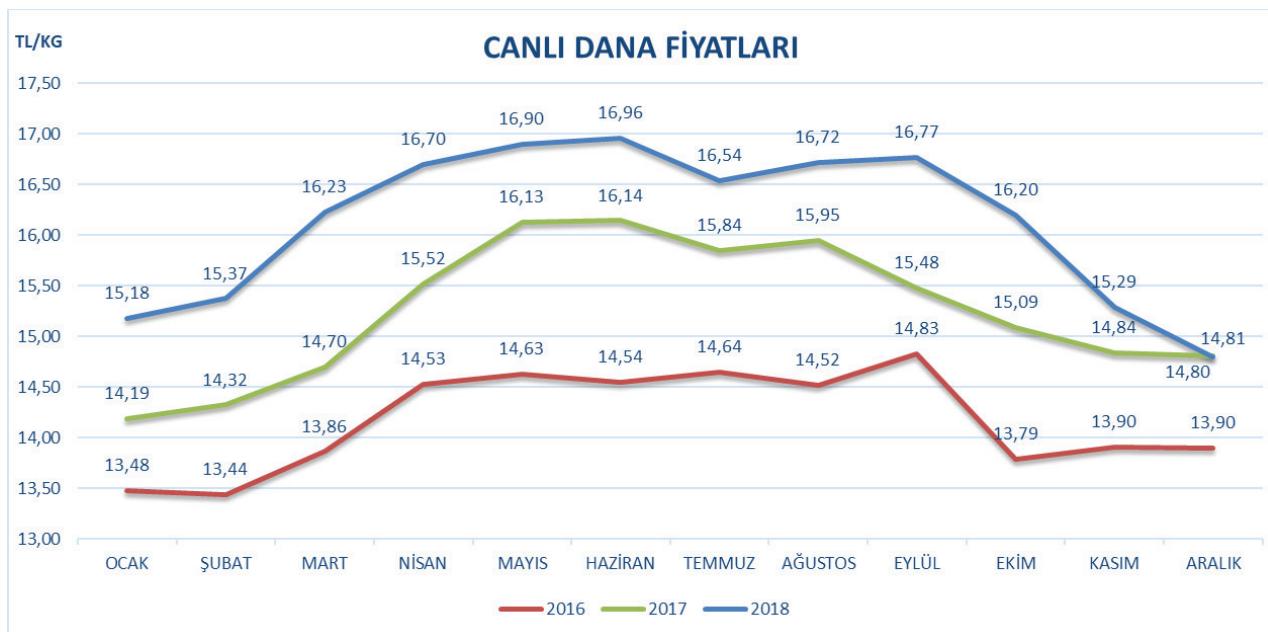
*Veriler canlı, dondurulmuş, tütsülenmiş ve taze balıkları içermektedir.

Kaynak: TÜİK

2018 yılında balık ithalatımız % 3'lük azalışla 90 bin ton olarak gerçekleşirken, ihracatımız % 12'lük bir artışla 157 bin tona ulaşmıştır. 2018 yılında ithalatımızın % 54'lük bölümü Norveç ve Fas'tan yapılmıştır. Balık ihracatımızın % 56'lık kısmı Hollanda, İtalya, Rusya, Yunanistan, Almanya ve İspanya'ya yapılmıştır.

2.5 Fiyatlar

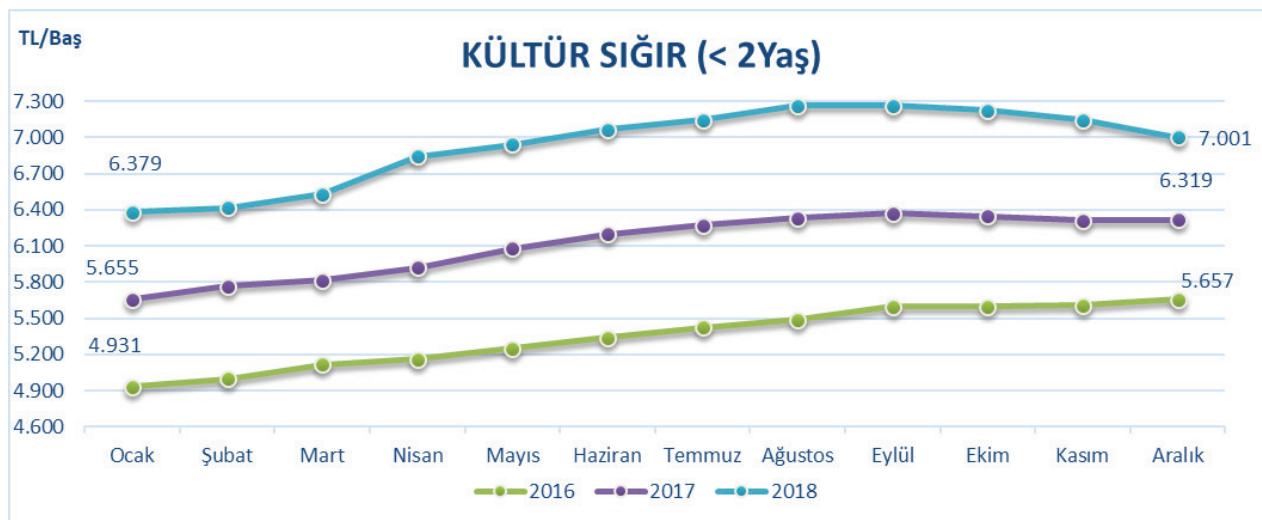
2.5.1 Yurtiçi Canlı Hayvan Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri

Kaynak: Edirne, Denizli Ticaret Borsaları

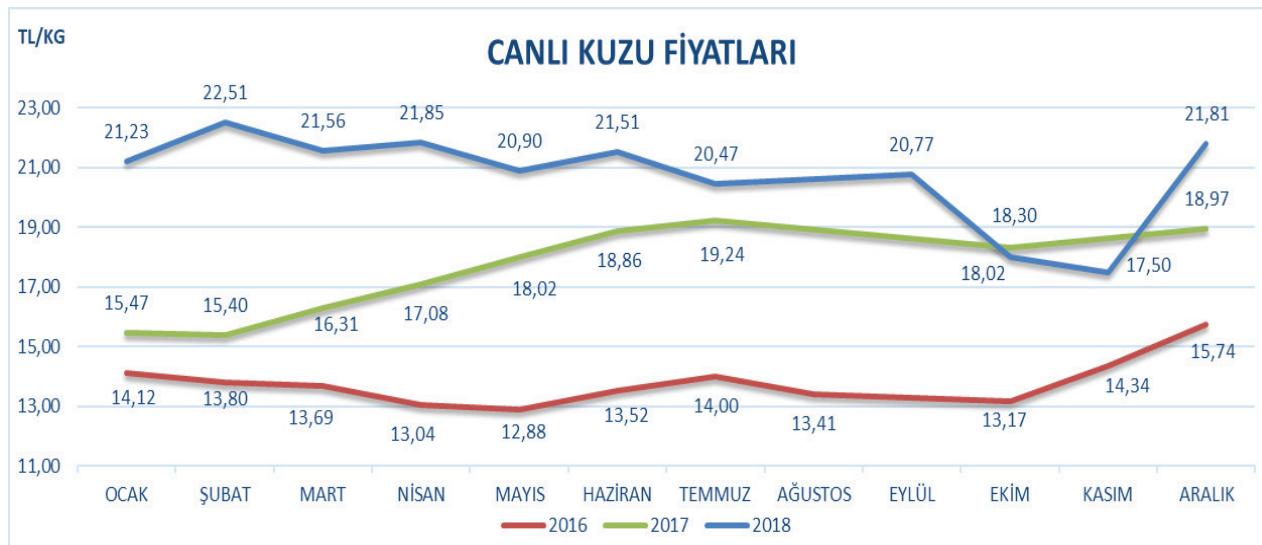
Ticaret borsalarından elde edilen verilere göre, 2018 yılında toplam canlı dana tescil miktarı % 7 artarken, canlı hayvan fiyatı % 6 artmıştır.

KG	EDİRNE TİCARET BORSASI		
	2016	2017	2018
OCAK	121.621	143.625	129.526
ŞUBAT	169.203	103.188	141.887
MART	180.428	127.502	132.998
NİSAN	156.536	112.697	161.712
MAYIS	197.268	194.577	164.520
HAZİRAN	165.869	149.447	118.755
TEMMUZ	107.960	175.105	216.545
AĞUSTOS	117.139	153.421	125.221
EYLÜL	152.924	75.912	152.049
EKİM	114.918	184.317	156.740
KASIM	159.689	150.366	190.266
ARALIK	115.330	138.086	139.284
TOPLAM	1.758.885	1.708.243	1.829.503

Kaynak: TÜİK

TÜİK 2018 verilerine göre, iki yaş altındaki kültür danaya ait üretici ortalama fiyatı yıl boyunca yükseliş eğiliminde olmuş ve önceki yıla göre % 13 artmıştır.

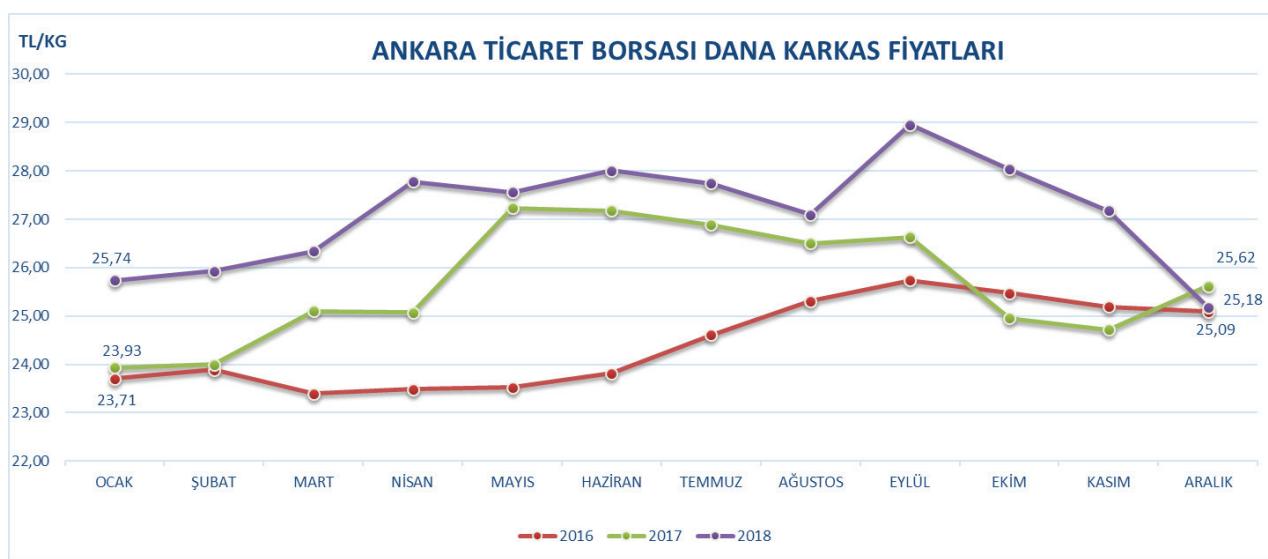
Kaynak: Edirne ve İstanbul Ticaret Borsaları

Edirne Ticaret Borsası verilerine göre, 2018 yılında canlı kuzu tescil miktarı % 3 artarken, canlı kuzu fiyat ortalaması % 18 artmıştır.

2018 yılında borsada işlem gören canlı kuzu miktarı 312 tondur.

Edirne Ticaret Borsası		
2016	2017	2018
7.455	20.200	18.679
6.107	5.773	7.204
1.705	7.619	5.065
5.952	6.035	4.943
22.571	13.188	14.439
33.703	37.910	35.636
23.228	56.452	45.149
42.268	32.637	22.716
17.222	23.942	39.506
30.971	44.916	39.659
26.948	33.364	49.933
27.288	21.379	29.563
245.418	303.415	312.492

2.5.2 Yurtıcı Dana Karkas Fiyatları ve Borsa İşlem Hacimleri

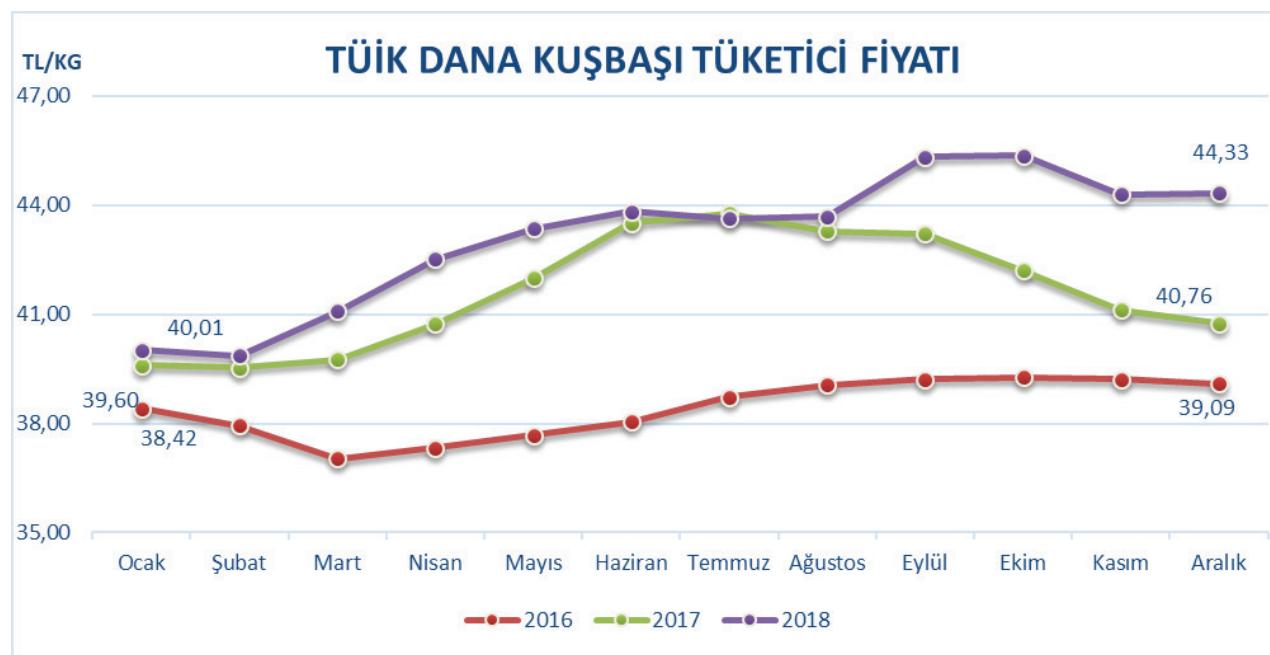

Kaynak: ATB

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre, 2018 yılında tescil edilen dana karkas miktarı % 47 artmış, ortalama dana karkas fiyatı % 27 artmıştır.

KG	ATB DANA KARKAS İŞLEM HACİMLERİ							
	2015		2016		2017		2018	
	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL
OCAK	358.378	919.600	206.870	712.621	236.741	886.136	83.672	464.197
ŞUBAT	374.417	823.665	329.238	872.733	238.635	534.631	95.022	614.052
MART	498.994	836.451	284.050	1.163.320	259.779	608.186	133.286	389.923
NİSAN	549.700	1.252.105	411.906	1.026.341	250.053	678.320	25.555	477.850
MAYIS	577.964	906.134	373.217	1.054.538	120.443	541.839	21.987	1.457.900
HAZİRAN	516360,66	1018731,92	371.701	794.508	268.196	1.062.254	116.521	818.795
TEMMUZ	619744,08	1048365,59	147.074	751.616	166.000	894.561	266.402	1.458.427
AĞUSTOS	430998,97	902858,47	194.865	885.605	224.826	709.274	59.438	900.047
EYLÜL	342802,05	932536,68	127.573	932.117	103.332	763.251	47.840	1.020.383
EKİM	618343,1	1409315,78	158.413	752.686	154.073	712.603	78.573	1.381.612
KASIM	462478	1079545,16	36.197	499.958	178.998	604.079	62.072	3.244.573
ARALIK	585049,48	2324088,6	87.658	1.770.453	129.741	619.882	96.366	396.488
TOPLAM	5.935.230	13.453.396	2.728.761	11.216.495	2.330.817	8.615.016	1.086.734	12.624.247

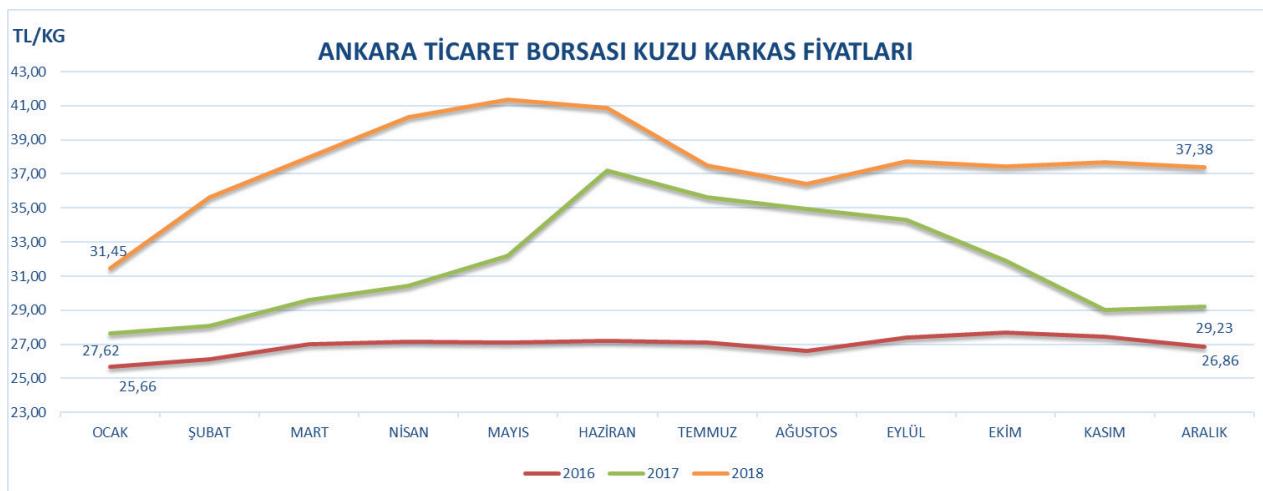
2018 yılında borsada tescil edilen toplam sığır karkas miktarı sadece 12.624 ton olup % 9'u salon satışıdır.

Kaynak: TÜİK

TÜİK verilerine göre, 2018 yılında ortalama dana kuşbaşı tüketici fiyatı % 4 artarak 43,11 TL/kg'a ulaştı. 2018 yılının ilk ayına göre Aralık ayında % 11 artarak 44,33 TL/kg'a yükselmiştir.

2.5.3 Yurtdışı Kuzu Karkas Fiyatları

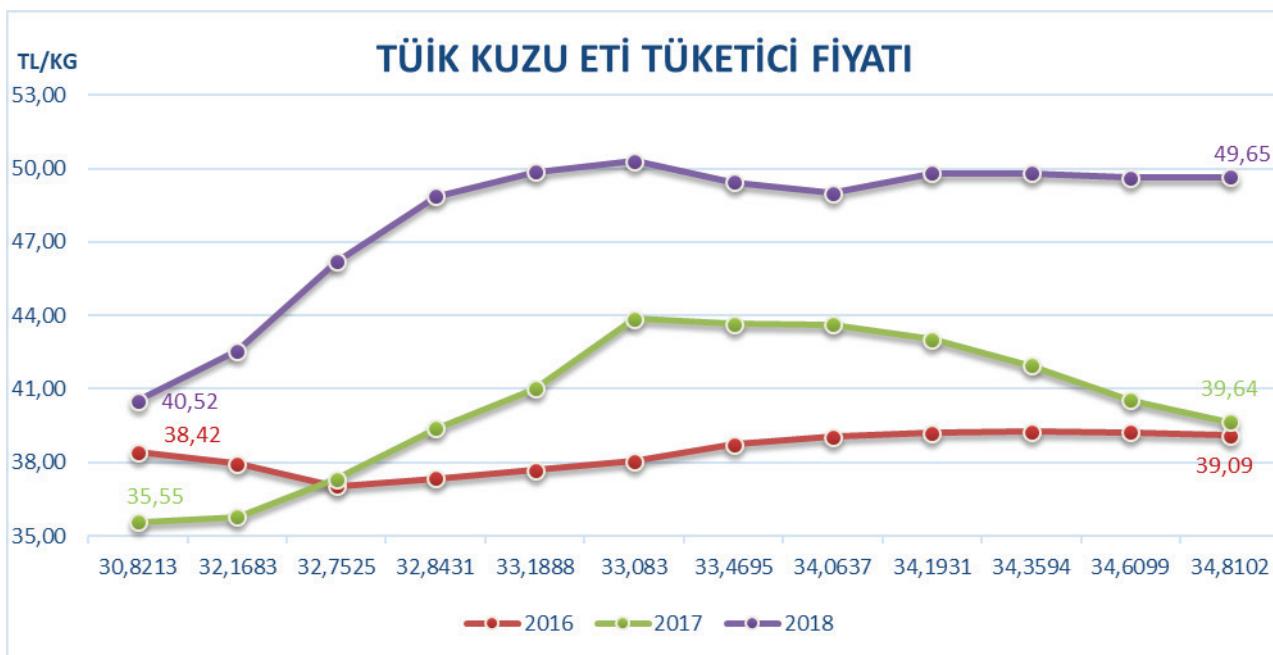

Kaynak: ATB

Ankara Ticaret Borsası verilerine göre, 2018 yılı kuzu karkas tescil miktarı 1.371 ton ile bir önceki yılın % 7 üzerindedir.

2018 yılı fiyat ortalaması 37,64 TL/kg ile bir önceki yılın fiyat ortalamasına göre % 19 daha yüksektir.

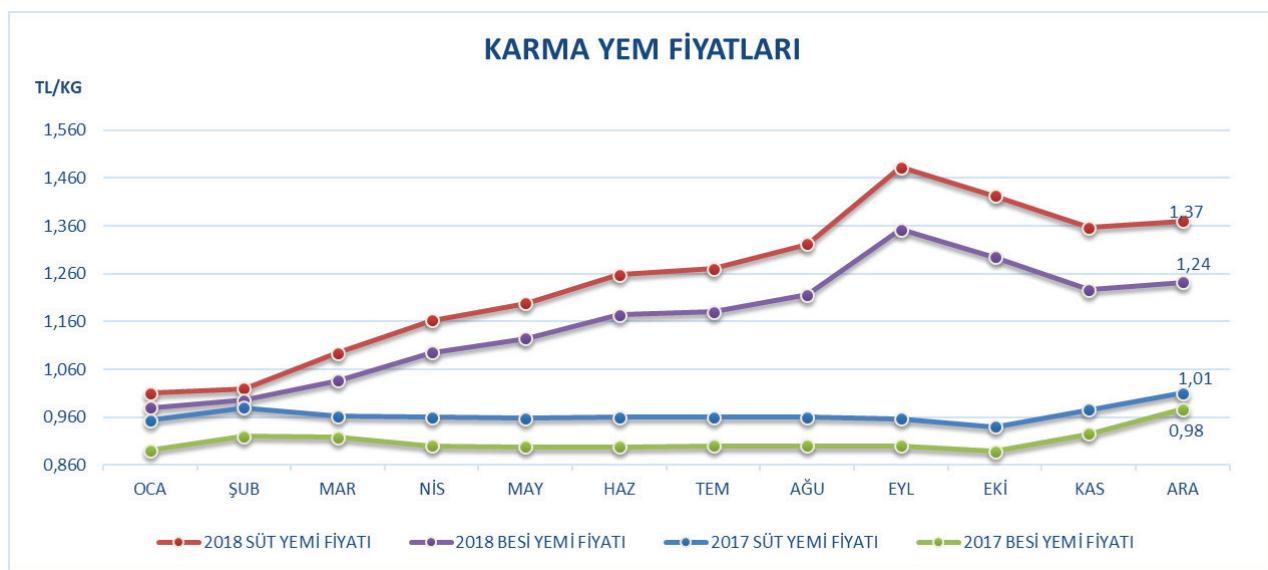
KG	ATB KUZU KARKAS İŞLEM HACİMLERİ							
	2015		2016		2017		2018	
	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL	SALON TESCİL	TOPLAM TESCİL
OCAK	153.255	179.573	55.748	69.372	60.610	73.428	49.713	117.998
ŞUBAT	69.494	76.030	81.861	83.822	82.860	127.240	51.442	108.266
MART	84.398	86.572	76.982	128.435	68.349	133.715	34.745	73.389
NİSAN	101.797	183.588	106.874	171.761	5.917	58.004	21.587	69.717
MAYIS	109.614	125.560	80.453	152.277	46.402	67.796	27.124	46.467
HAZİRAN	138.248	166.000	65.999	95.697	120.576	168.520	86.848	167.202
TEMMUZ	104.554	190.856	83.987	138.896	81.049	103.492	118.399	202.087
AĞUSTOS	108.540	124.640	79.898	132.733	55.761	109.090	62.055	129.313
EYLÜL	115.438	208.715	60.724	135.088	47.135	109.301	41.460	75.024
EKİM	130.319	136.209	50.334	56.738	55.796	103.259	56.889	69.087
KASIM	111.402	134.377	75.165	86.563	64.470	116.253	52.064	186.416
ARALIK	123.790	122.209	82.317	86.691	43.030	105.628	55.307	125.635
TOPLAM	1.350.849	1.734.329	900.342	1.338.073	731.955	1.275.726	657.633	1.370.601

Kaynak: GTHB

TÜİK verilerine göre, 2018 yılında ortalama kuzu eti tüketici fiyatı % 19 artarak 47,97 TL/kg'a ulaşmıştır. 2018 yılının ilk ayına göre Aralık ayında % 23 artarak 49,65 TL/kg'a yükselmiştir.

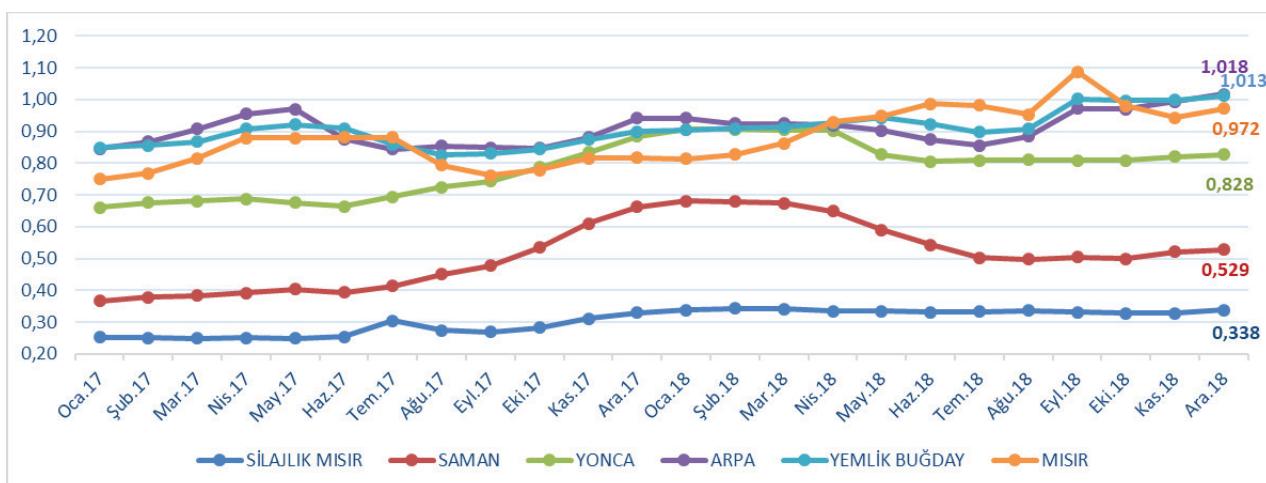
2.5.4 Karma Yem Fiyatları

Kaynak: GTHB, TMO

2018 yılında besi yemi ve süt yemi fiyatları Şubat ayından itibaren yükselişe geçmiştir. Bir önceki yıla göre ortalama besi yemi fiyatı % 28 artarak 1,24 TL/kg'a ulaşmıştır.

2.5.5 Kaba Yem Fiyatları

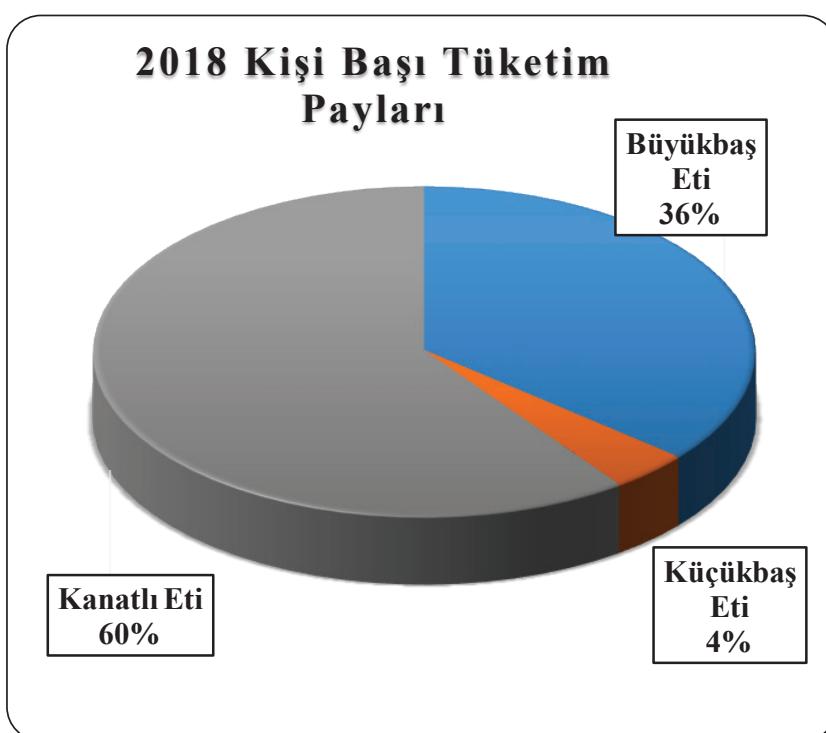
Kaynak: GTHB, TMO

Genel olarak 2018 yılında yem fiyatlarında artış eğilimi yaşanmıştır.

Ortalama kaba yem fiyatları; silajlık mısır için % 23 artışla 338 TL/ton, saman için % 26 artışla 529 TL/ton, yonca için % 16 artışla 828 TL/ton, arpa için % 5 artışla 1018 TL/ton, yemlik buğday için % 9 artışla 1013 TL/ton, mısır için % 15 artışla 972 TL/ton olarak gerçekleşmiştir.

2.6 Tüketim

2.6.1 Kişi Başı Et Tüketimi

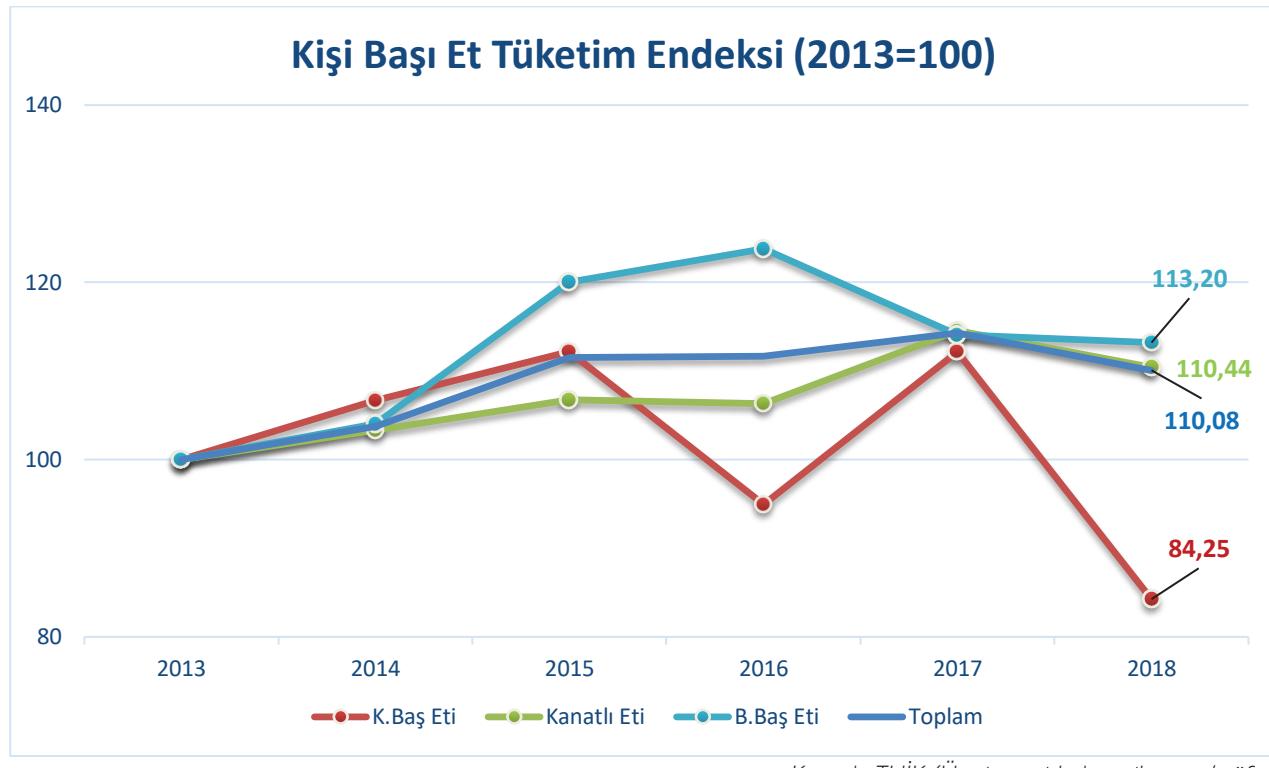

TÜİK verileri kullanılarak kişi başı tüketim = üretim + ithalat – ihracat / nüfus formülüyle yapılan hesaba göre; 2018 yılı kişi başı toplam et tüketimi 35,78 kg olup bunun % 60'ı (21,46 kg) kanatlı eti, % 36,1'i (12,93 kg) büyükbaş eti, % 3,9'u (1,39 kg) küçükbaş etidir.

Kişi başı balık tüketimi 6,23 kg civarındadır (2017).

2.6.2 Kişi Başı Et Tüketim Endeksi (2012=100)

2013 yılı baz alınarak yapılan hesaplamaya göre 2013-2018 döneminde kişi başı toplam et tüketimi % 10 artmıştır. Büyükbaş eti tüketimi % 13, kanatlı eti tüketimi % 10 artmış, küçükbaş eti tüketimi ise % 15,5 oranında azalmıştır.

2018 yılında toplam tüketim bir önceki yıla göre % 3,25 oranında azalmıştır. Büyükbaş eti tüketimi % 3,7 artmış, küçükbaş eti tüketimi % 18,32 ve kanatlı eti tüketimi % 5,9 azalmıştır.

2018 TÜİK verileri ile Türkiye	
Üretim + ithalat - ihracat	2.933.996 ton
Nüfus	82 milyon kişi
Kişi Başı Et Tüketimi	35,78 kg (21,46 kg'ı beyaz et)
2017 TÜİK verileri ile Türkiye	
Kişi Başı Balık Tüketimi	6,23 kg

SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ

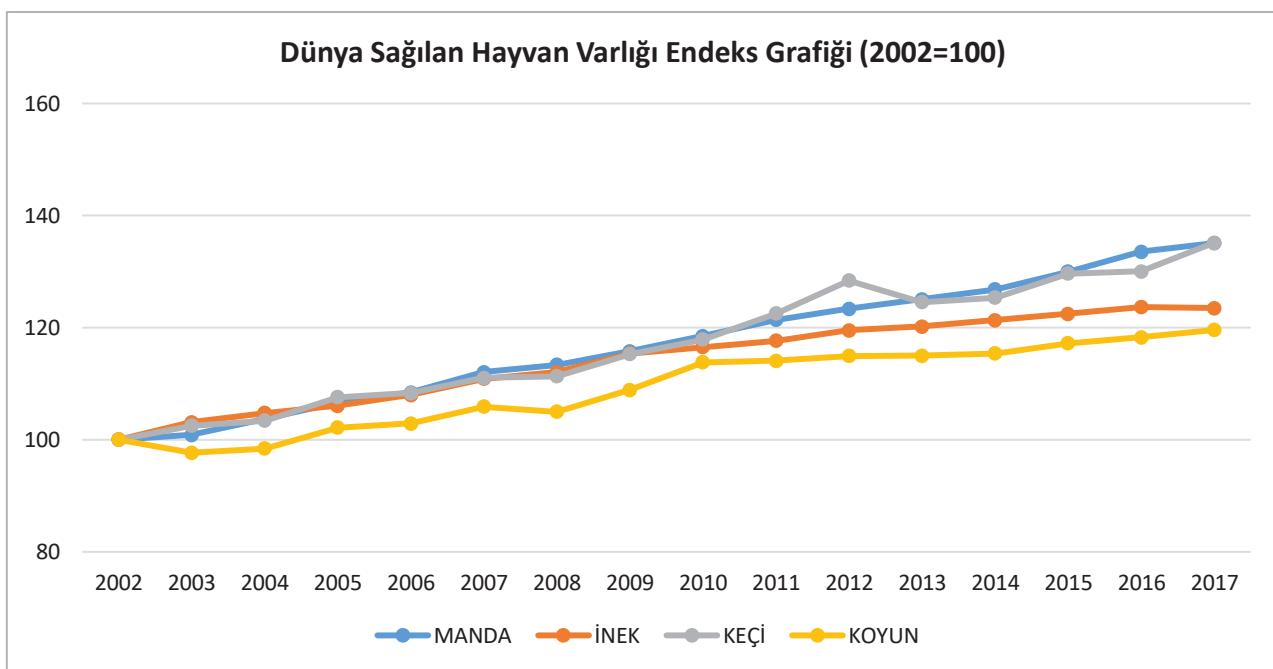

2018
SEKTÖR
DEĞERLENDİRME
RAPORU

3 DÜNYADA DURUM

3.1 Sağılan Hayvan Varlığı

2002-2017 dönemi baz alındığında, **dünyada sağlanan hayvan varlığında en yüksek artış %35,16 ile keçi varlığında olmuştur.** **Sağılan manda varlığında %35,09 oranında artış** görülürken **koyun varlığında %19,59 ve inek varlığında %23,47 oranında artış** gerçekleşmiştir.

Kaynak: FAO

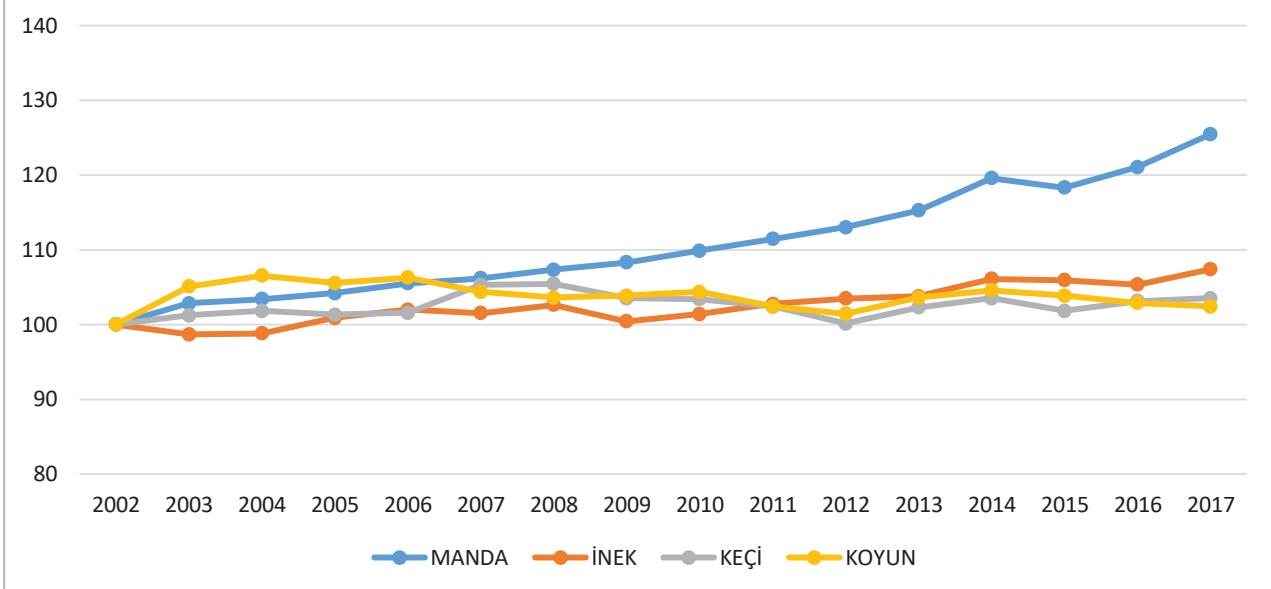
Genel anlamda 2002-2017 yılları arasındaki değişimde bakıldığından dünya toplam sığır varlığında %12,46; manda varlığında %19,10; keçi varlığında %33,41 oranında artış olmuştur. Toplam koyun varlığında ise 2002 yılına göre %16,87 oranında artış yaşanmıştır. Dünya genelinde hayvan varlığının artmasıyla beraber sağlanan keçi, koyun ve manda sayısı da yükselmiştir; ancak 2017 yılında sağlanan inek sayısı 2016 yılına göre azalmıştır.

2017 yılında dünyadaki toplam sığır varlığının %18,64'ünden, manda varlığının %33,09'undan, keçi varlığının %21,05'inden ve koyun varlığının ise %20,39'undan süt elde edilmiştir.

3.2 Süt Verimi

2002-2017 döneminde, dünya süt veriminde en yüksek artış %25,46 ile manda sütünde olmuştur. İnek sütünde %7,39; keçi sütünde %3,5 ve koyun sütünde ise %2,42 oranında bir verim artışı yaşanmıştır.

Dünya Süt Verim Endeks Grafiği (2002=100)

Kaynak: FAO

3.2.1 2017 Yılı Türler ve Ülkeler Bazında Süt Verimi

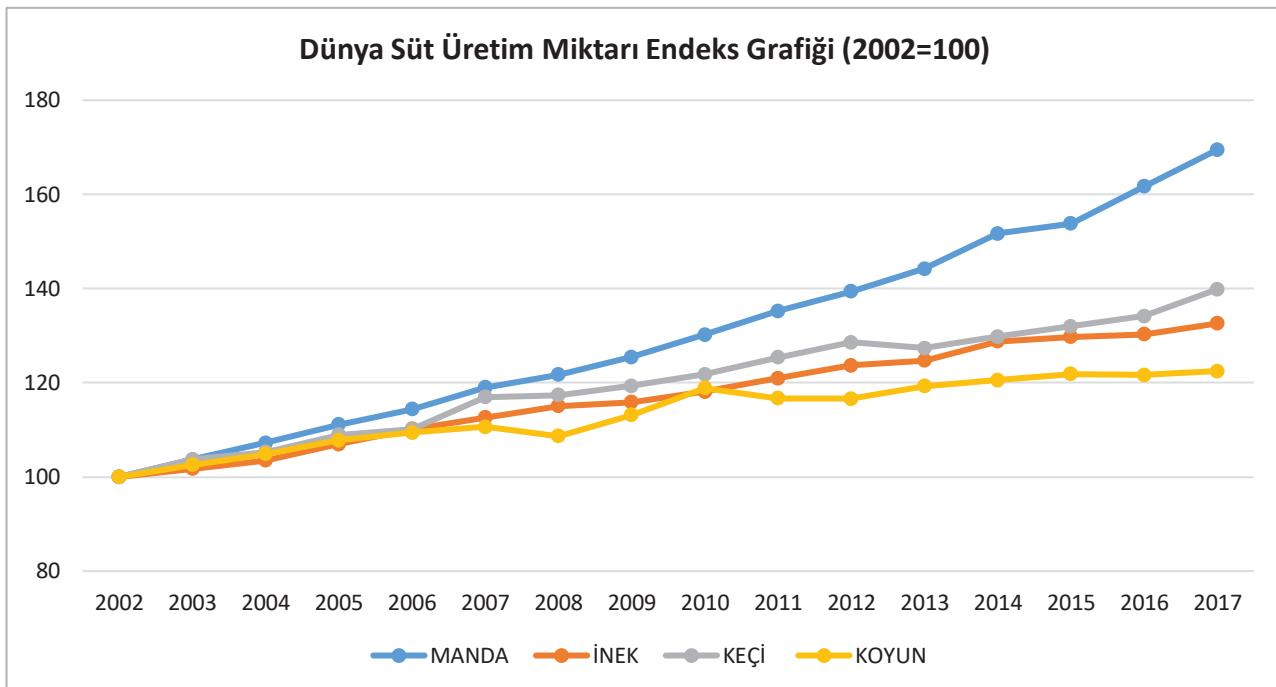
FAO verilerine göre 2017 yılı için dünya ortalama inek sütü verimi 2.430 kg/baş iken en yüksek inek sütü veriminin görüldüğü İsrail'de 13.182 kg/baş'tır. ABD'de 10.457 kg/baş olan inek sütü verimi Kore Cumhuriyeti'nde 10.033 kg/baş olmuştur. Süt üretiminde önemli bir yere sahip olan Hindistan ve Pakistan'da inek sütü verimi dünya ortalamasının altındadır. FAO verilerine göre Türkiye, 3.143 kg/baş inek sütü verimi; 76,8 kg/baş koyun sütü verimi ve 105,4 kg/baş keçi sütü verimi ile dünya ortalamasının üzerinde olmakla birlikte 998,6 kg/baş manda sütü verimi ile dünya ortalamasının altındadır.

	İnek Sütü		Manda Sütü		Keçi Sütü		Koyun Sütü	
	Ülke	Verim (kg/baş)	Ülke	Verim (kg/baş)	Ülke	Verim (kg/baş)	Ülke	Verim (kg/baş)
1	İsrail	13.181,70	Hindistan	1.997,40	Lüksemburg	1.100,10	İsviçre	451
2	ABD	10.457,40	Pakistan	1.988,20	Almanya	718,3	Avusturya	438,1
3	Kore Cumhuriyeti	10.033,10	Malezya	1.388,40	Hollanda	710,1	İspanya	226,3
4	Danimarka	9.748,80	Bulgaristan	1.367,10	Norveç	704,7	Kuveyt	220,8
5	Estonya	9.175,70	İran	1.361	Fransa	698,2	Fransa	220,4
6	Kanada	8.756,80	Mısır	1.313,40	Avusturya	659,7	Portekiz	209
7	Finlandiya	8.749,70	Suriye	1.045,60	Belçika	630	Malta	202,8
8	İsveç	8.628,40	Brunei	1.032,50	İsviçre	629,7	Slovenya	185,9
9	Hollanda	8.587	Bhutan	1.014,90	Çekya	604,2	Japonya	151,7
10	İspanya	8.570,30	TÜRKİYE	998,6	Portekiz	584,6	Kıbrıs	138,8
	DÜNYA	2.430,20	DÜNYA	1.809,80	DÜNYA	85,7	DÜNYA	42,4

Kaynak: FAO

3.3 Süt Üretimi

2002-2017 dönemi baz alındığında, dünya süt üretiminde en yüksek artış, hem hayvan varlığında hem de verimdeki artıa bağlı olarak **%69,49** ile manda sütü üretimindeki artış olmuştur. Keçi sütü üretimi %39,85'lik bir artıa sahiptir. İnek ve koyun sütü üretimlerinde de yine sırasıyla %32,6 ve %22,49 oranlarında artıa gözlenmiştir.

Kaynak: FAO

2016-2017 dönemi için FAO verileri dikkate alındığında dünya genelinde dört hayvan türünden elde edilen süt üretiminin hepsinde artıa olsa da 2016 yılına göre en fazla artıa manda sütü üretiminde; en az artıa ise koyun sütü üretiminde gerçekleşmiştir.

		2014	2015	2016	2017	2016-17 % Değişim
MANDA	Sağılan hayvan (baş)	62.436.158	63.990.066	65.750.256	66.499.442	1,14
	Üretim miktarı (ton)	107.724.441	109.213.054	114.833.598	120.353.705	4,81
	Verim (kg/baş)	1725,4	1706,7	1746,5	1809,8	3,62
İNEK	Sağılan hayvan (baş)	273.260.415	275.816.483	278.482.841	278.014.142	-0,17
	Üretim miktarı (ton)	656.157.011	661.140.496	663.941.830	675.621.019	1,76
	Verim (kg/baş)	2401,2	2397	2384,1	2430,2	1,93
KEÇİ	Sağılan hayvan (baş)	201.928.684	208.851.380	209.449.309	217.698.973	3,94
	Üretim miktarı (ton)	17.315.360	17.605.573	17.897.306	18.656.727	4,24
	Verim (kg/baş)	85,7	84,3	85,4	85,7	0,35
KOYUN	Sağılan hayvan (baş)	236.622.889	240.375.976	242.519.065	245.183.644	1,10
	Üretim miktarı (ton)	10.238.166	10.347.643	10.331.383	10.400.639	0,67
	Verim (kg/baş)	43,3	43	42,6	42,4	-0,47

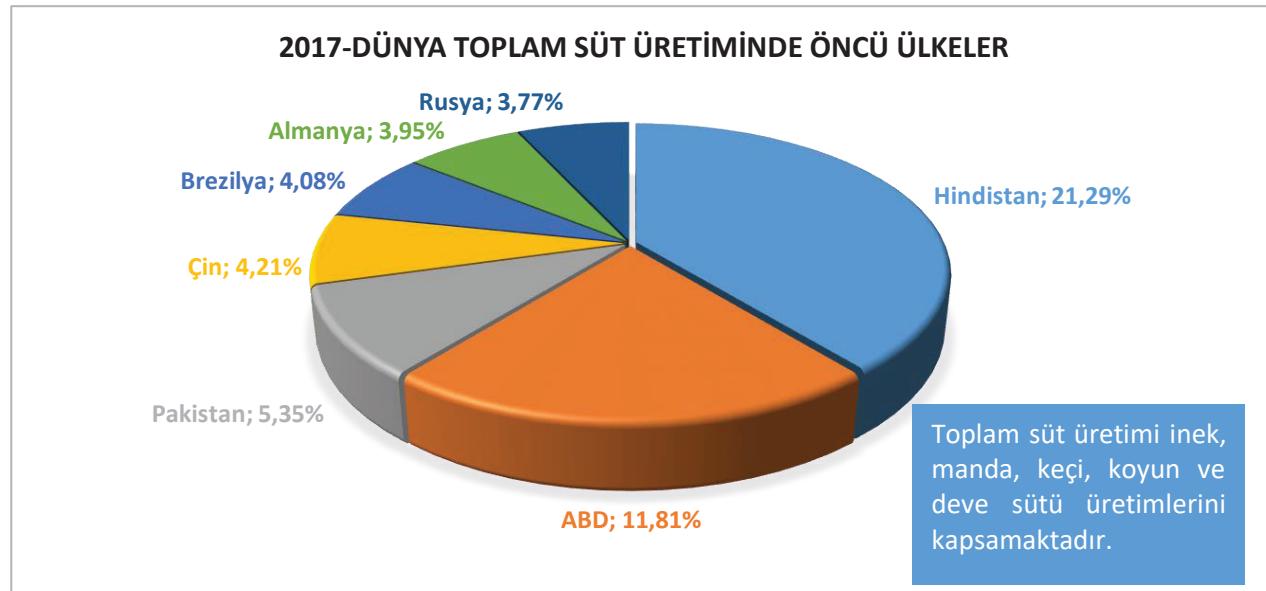
FAO'ya göre 2017 yılında dünyada sağlanan hayvan varlığı türleri arasında 278 milyon başın üzerinde inek, 245 milyon başın üzerinde koyun, 218 milyon başa yakın keçi ve 66 milyon başın üzerinde manda bulunmaktadır.

2017 yılındaki toplam inek, manda, koyun ve keçi sütü üretimi 825.032.090 ton olup 2016 yılına göre (807.004.117 ton) %2,23 oranında artmıştır.

Kaynak: FAO

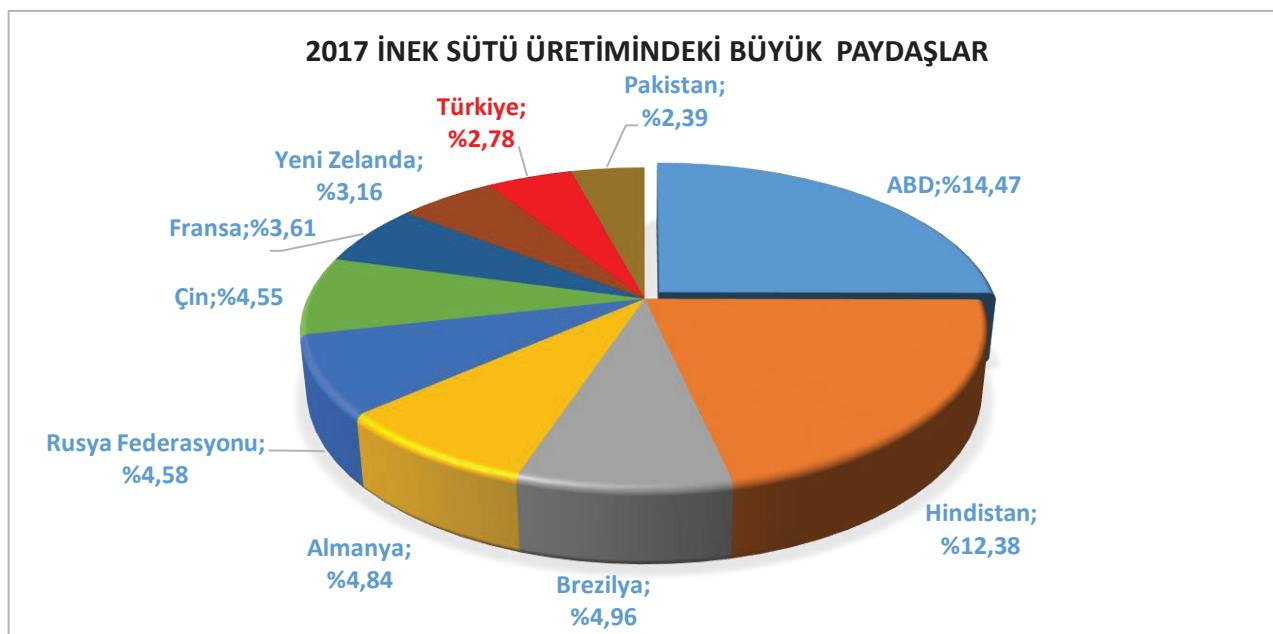
2017 yılı toplam süt üretimindeki en büyük pay %81,61 (675.6 milyon ton) ile inek sütüne aittir. Manda sütü %14,54'lük (120.4 milyon ton), keçi sütü %2,25'lük (18.7 milyon ton), koyun sütü %1,26'luk (10.4 milyon ton) ve çok küçük de olsa deve sütü %0,34'lük (2.9 milyon ton) bir paya sahiptir.

Kaynak: FAO

FAO'ya göre dünya toplam süt üretiminde Hindistan %21,29'luk üretim payı ile ilk sırada yer alırken onu %11,81 ile ABD izlemektedir. Avrupa Birliği'nde 2017 yılında üretilen toplam süt miktarı ise 168.249.968 ton'dur. Türkiye'nin toplam süt üretiminde dünyadaki payı %2,5'tür.

3.3.1 İnek Sütü

Kaynak: FAO

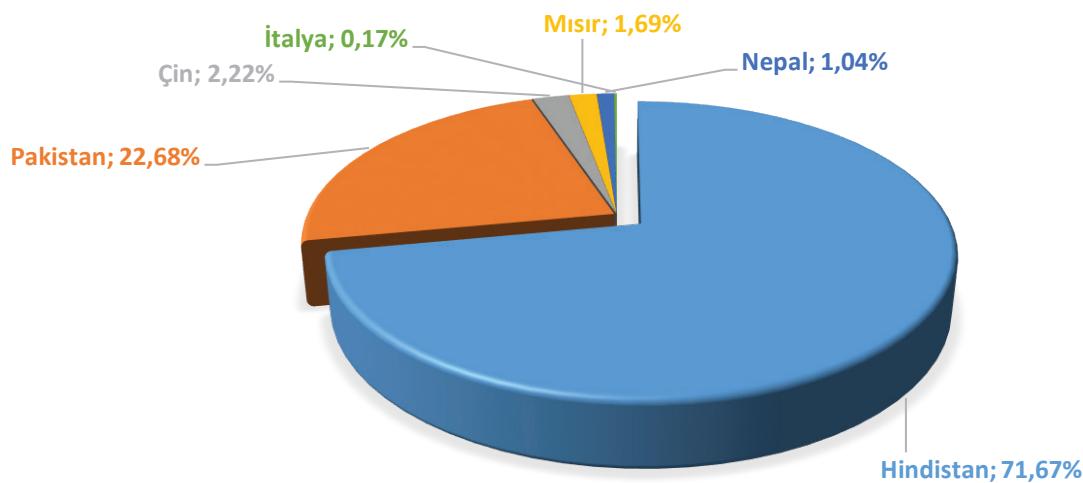
FAO verilerine göre, 2017 yılında dünya inek sütü üretimi önceki yıla göre %1,76 oranında artarak 675.6 milyon ton olmuştur. **Dünya inek sütü üretiminde ABD %14,47'luk payı ile ilk sırada yer almıştır.** Hindistan ise %12,38 ile ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye ise 2017 yılında dünya inek sütü üretiminde %2,78 oranındaki payı ile 9. sırada yer almıştır.

Sıra	Ülkeler	2017 (ton)	2016 (ton)
1	ABD	97.734.736	96.346.276
2	Hindistan	83.633.570	78.098.880
3	Brezilya	33.490.810	33.656.162
4	Almanya	32.666.363	32.672.340
5	Rusya Federasyonu	30.914.658	30.495.931
6	Çin	30.772.422	31.018.548
7	Fransa	24.400.000	24.482.493
8	Yeni Zelanda	21.372.000	21.671.520
9	TÜRKİYE	18.762.319	16.786.263
10	Pakistan	16.115.000	15.529.000
DÜNYA		675.621.019	663.941.830

Kaynak: FAO

3.3.2 Manda Sütü

2017 DÜNYA MANDA SÜTÜ ÜRETİMİNDEKİ BÜYÜK PAYDAŞLAR

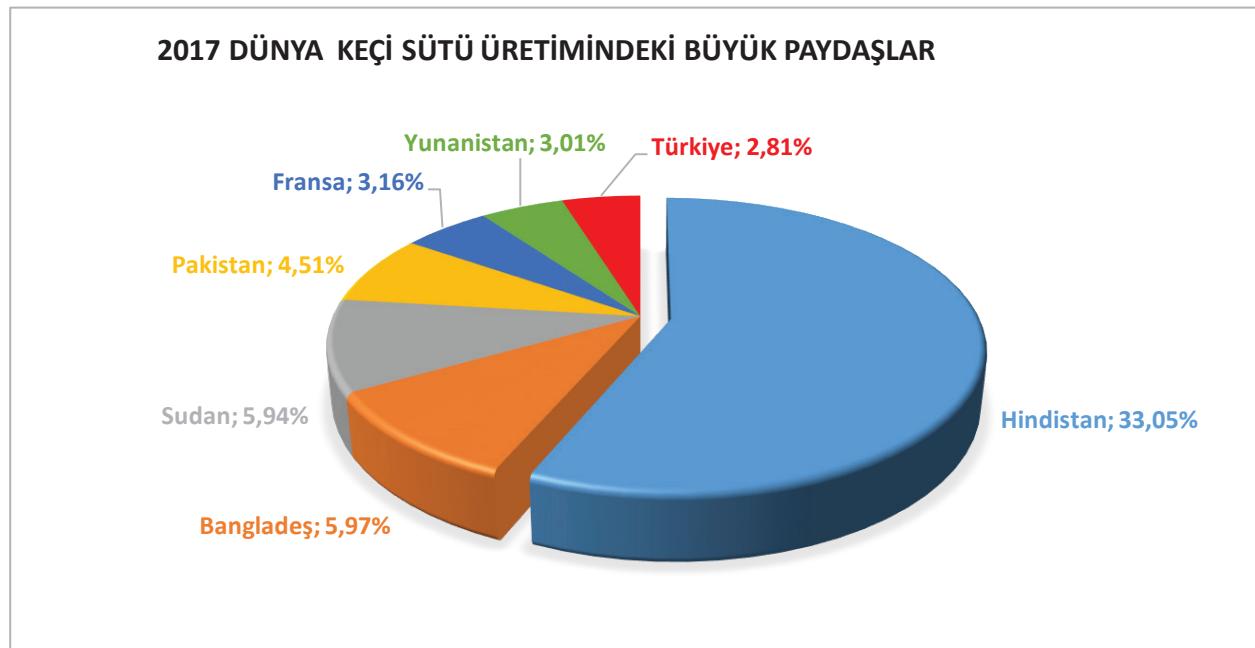

FAO verilerine göre, 2017 yılında dünya manda sütü üretimi önceki yıla göre %4,8 oranındaki artışla 120 milyon tonu aşmıştır. **Hindistan %671,67 ile dünya manda sütü üretiminin büyük kısmını oluşturmaktadır.** 2017 yılı için **Türkiye** 69.401 ton ile dünyada 10. sırada yer almıştır. Manda sütü üretiminde ilk sırada yer alan Hindistan üretimde 86 milyon tonun üzerindedir. İkinci sırada olan Pakistan ise 27 milyon tonluk bir üretmeye sahiptir.

Sıra	Ülkeler	2017 (ton)	2016 (ton)
1	Hindistan	86.261.680	81.266.300
2	Pakistan	27.298.000	26.510.000
3	Çin	2.677.636	2.707.598
4	Mısır	2.034.030	2.334.293
5	Nepal	1.245.954	1.210.441
6	İtalya	208.960	199.160
10	TÜRKİYE	69.401	63.085 (11. sırada)
DÜNYA		120.353.705	114.833.598

Kaynak: FAO

3.3.3 Keçi sütü

Kaynak: FAO

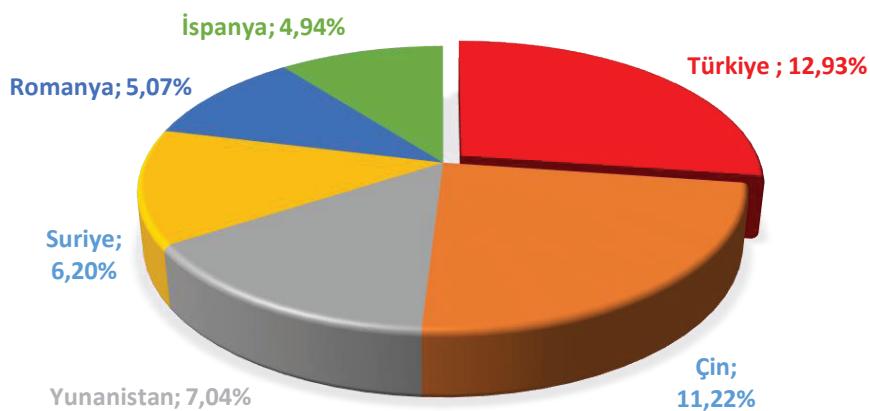
2017 yılında dünya keçi sütü üretimi %4,24 oranındaki artışıyla 18.7 milyon tona ulaşmıştır. Dünya keçi sütü üretiminin %45'ini Hindistan, Bangladeş ve Sudan gerçekleştirmektedir. Yine **Hindistan keçi sütü üretiminde de %33'lük payı ile en büyük paya sahiptir.** **Türkiye** keçi sütü üretimini 2016 yılına göre %6 oranında arttırmış ve 523.395 ton ile üretimde dünya sıralamasında 7. sıraya yükselmiştir. 2017 yılında keçi sütü üretiminde yüksek paya sahip olan Pakistan ve Fransa gibi ülkelerin üretiminde düşüş olduğu gözlenirken Yunanistan, 2017 yılı keçi sütü üretiminde 2016 yılına göre %59,3 oranında büyük bir artış göstererek Türkiye'yi geride bırakmıştır.

Sıra	Ülkeler	2017 (ton)	2016 (ton)
1	Hindistan	6.165.500	5.752.390
2	Bangladeş	1.113.849	1.063.374 (3. sırada)
3	Sudan	1.109.112	1.105.521 (2. sırada)
4	Pakistan	842.036	867.000
5	Fransa	590.000	603.040
6	Yunanistan	562.491	İspanya - 489.035
7	TÜRKİYE	523.395	479.401
DÜNYA		18.656.727	17.897.306

Kaynak: FAO

3.3.4 Koyun Sütü

2017 DÜNYA KOYUN SÜTÜ ÜRETİMİNDEKİ BÜYÜK PAYDAŞLAR

Kaynak: FAO

FAO'ya göre 2017 yılı dünya koyun sütü üretimi önceki yıla göre %0,67 artışla 10.4 milyon ton olmuştur. **Türkiye, 2017 yılında dünya koyun sütü üretiminde ilk sırada yerini alırken yaklaşık %13 oranında bir paya sahip olmuştur.** Türkiye'yi sırasıyla %11,22'lük ve %7,04'lük payları ile Çin ve Yunanistan izlemektedir.

Sıra	Ülkeler	2017 (ton)	2016 (ton)
1	TÜRKİYE	1.344.779	1.160.413 (2. sırada)
2	Çin	1.166.803	1.170.022 (1. sırada)
3	Yunanistan	732.095	838.000
4	Suriye	644.561	654.300
5	Romanya	527.503	631.419
6	İspanya	514.198	566.387
DÜNYA		10.400.639	10.331.383

Kaynak: FAO

3.4 Dünyanın En Büyük Süt ve Süt Ürünleri Firmaları

2018 Sıralaması	Şirket	Ülke	Süt Alımı (Milyon Ton-Süt Eşdeğeri)	Dünya Süt Üretimindeki Pazar Payı
1.	Dairy Farmers of America	ABD	29.2	%3,5
2.	Fonterra	Yeni Zelanda /Diğerleri	23.7	%2,8
3.	Groupe Lactalis	Fransa/Diğerleri	19.6	%2,4
4.	Arla Foods	Danimarka/İsveç/Diğerleri	13.9	%1,7
5.	Nestle	İsviçre/Diğerleri	13.7	%1,6
6.	FrieslandCampina	Hollanda/ Diğerleri	13.6*	%1,6
7.	Saputo	Kanada/ABD/Diğerleri	9.8*	%1,2
8.	Dean Foods	ABD	9.4	%1,1
9.	Amul	Hindistan	9.3	%1,1
10.	Danone	Fransa/Diğerleri	8.6	%1,0

Kaynak: IFCN 2018; * IFCN tahmini

Dünyada süt alımı ve pazar payı açısından lider olan şirket Dairy Farmers of America olurken Fonterra ikinci sırada Lactalis üçüncü sırada yer almıştır.

3.5 Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

2018 yılında yayınlanan IDF raporuna göre 2017 yılında 696 milyon ton olan dünya toplam inek sütü üretiminin 445.3 milyon tonu sanayiye aktarılmış; kalan kısmını ise hane içi tüketim ve kayıt altına alınmayanlar oluşturmuştur. (FAO verilerine göre toplam inek sütü üretimi 676 milyon tondu.)

ABD, Yeni Zelanda, Avustralya, Fransa, Hollanda, Danimarka, Birleşik Krallık ve Japonya gibi ülkeler üretimlerinin neredeyse tamamını sanayiye aktarmıştır. Dünya süt üretiminin çoğu içme sütü ve peynir olarak değerlendirilmektedir.

SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ				
Bin Ton	2015	2016	2017	2016-2017 % Değişim
İçme Sütü (Sıvı)	135.624	137.280	137.456	0,1
Tereyağı&SadeyAĞ	11.080	11.260	11.397	1,2
Peynir	20.146	20.598	21.142	2,6
Yağsız Süt Tozu	4.885	4.849	4.869	0,4
Tam&Yarı Yağlı Süt Tozu	5.029	4.679	4.832	3,3

Kaynak: IDF (Tablo IDF'in seçili ülkelerden aldığı verilere dayanmaktadır.)

CLAL'e göre Avrupa Birliği'nde 2018 yılında üretilen içme sütü miktarı 2017 yılına göre %2,6 oranında azalarak 29.488.570 ton olmuştur.

BAZI ÜLKELERDE İÇME SÜTÜ ÜRETİMİ

Milyon ton	2005	2010	2015	2016	2017	2016-2017 % Değişim
AB	32.299	32.054	31.037	30.822	30.772	-0,2
BİRLEŞİK KRALLIK	6.749	6.944	6.785	6.632	6.852	3,3
ALMANYA	5.165	5.276	5.069	5.057	4.817	-4,7
İSPANYA	3.677	3.572	3.340	3.406	3.538	3,9
FRANSA	3.836	3.558	3.423	3.395	3.303	-2,7
ABD	24.74	24.798	22.437	22.290	21.800	-2,2
ÇİN	9.748	14.856	25.210	27.372	27.372	0
RUSYA	4.188	4.868	5.378	5.270	5.336	1,3
BREZİLYA	6.240	8.037	9.999	10.032	10.241	2,1
JAPONYA	4.290	3.859	3.560	3.593	3.645	1,5
AVUSTRALYA	2.127	2.385	2.520	2.506	2.493	-0,5
MEKSİKA	4.313	4.393	3.653	3.726	3.904	4,8
ARJANTİN	1.623	1.739	1.934	1.712	1.495	-12,7
KANADA	2.775	2.736	2.611	2.596	2.500	-3,7
HİNDİSTAN	-	8.265	12.112	12.437	12.927	3,9

Kaynak: Bulletin of IDF 2018

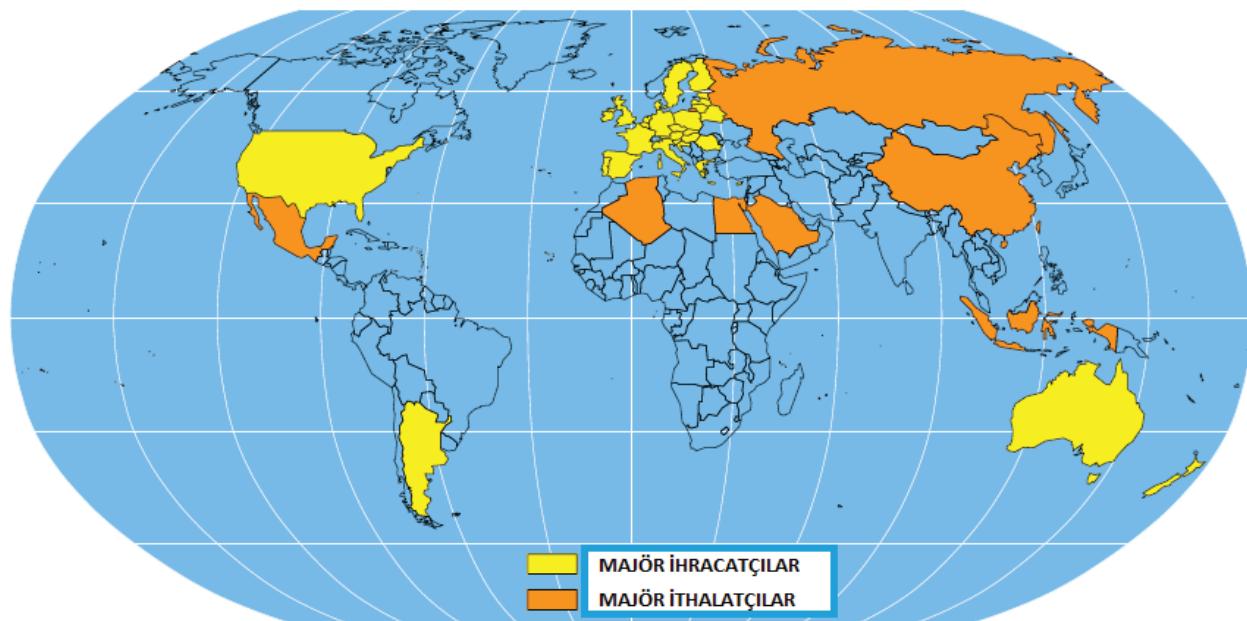
IDF 2018 Raporuna göre; 2017 yılı baz alındığında **dünya tereyağı üretiminin yaklaşık %47'sini Hindistan, %20'sini ise AB gerçekleştirmektedir.** AB ülkeleri arasında en fazla üretimin Almanya'da olduğu görülmektedir. 2016-17 tereyağı üretimindeki en fazla artış ise Macaristan'da (+%23,4) olmuştur.

2016-17 döneminde küresel peynir üretiminde %62,6 civarında, yağlı süt tozu üretiminde %3,3 ve yağsız süt tozu üretiminde %0,4'lük bir büyümeye gerçekleşmiştir. 2017 yılında **en fazla peynir** üreten yerler arasında 9 milyon 245 bin ton ile **AB** ve 5 milyon 742 bin ton ile ABD yer almaktadır.

2017 yılında dünyada **Yeni Zelanda** (1 milyon 380 bin ton), AB (869 bin ton), Çin (1 milyon ton) ve Brezilya (598 bin ton) **yağlı süt tozu üretiminde en fazla pay sahibi** olan yerlerdir. AB içinde ise en fazla yağlı süt tozu üreten ilk üç ülke Almanya (257 bin ton), Hollanda (184 bin ton) ve Fransa (146 bin ton)'dır.

2017 yılında **en fazla yağsız süt tozu üreten AB**, 1 milyon 661 bin ton ile ilk sırada yer alırken onu 1 milyon 78 bin ton ile ABD, 570 bin ton ile Hindistan ve 402 bin ton ile Yeni Zelanda izlemektedir. **Almanya** (430 bin ton), Fransa (395 bin ton) ve Polonya (165 bin ton) AB içinde en fazla yağsız süt tozu üretimi yapan ülkeler olmuştur.

3.6 Ticaret

Süt çabuk bozulabilen bir ürün olduğu için çoğunlukla üretildikleri ülke veya bölgede tüketilmektedir. Soğutma ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelere rağmen üretilen sütün uluslararası ticarete yaklaşık %9'u konu olmaktadır (Yaklaşık %9'u ihraç; %9'u ithal edilmektedir). Uluslararası ticaretin çoğunluğu peynir, süt tozu ve tereyağı ürünlerinde yapılmaktadır.

FAO'ya göre, **süt ve süt ürünlerinin 2018 yılındaki küresel ticareti 2017 yılına göre 2.1 milyon ton yani %2,9 oranında artarak 75 milyon tona (süt eşdeğeri) yükselmiştir**. Bu yılın ihracat büyümelerinde en büyük destek Kuzey Amerika'dan (+%8,7), onu takiben de Güney Amerika (+%27,2), Orta Amerika ve Karayipler (+%15,2)'den gelmiştir. Asya'daki ihracat büyümesi %0,9 ile Okyanusya'daki ise %0,6 ile sınırlı kalmıştır. Buna karşın Afrika'nın ihracatı %4,8 düşmüştür.

3.6.1 Dünya Genelinde Süt İhracatı

FAO'ya göre **2018 dünya genelindeki toplam süt ihracatı %2,9 oranında bir artış göstererek 74.781 bin tona** çıkmıştır. Yeni Zelanda, süt üretiminin %87,7'sini ihraç etmektedir.

Bin Ton - Süt Eşdeğeri	2017	2018	2017-2018 % Değişim	İhracat Payı (%)
AB	20.395	20.504	0,5	27,4
Yeni Zelanda	18.666	18.748	0,4	25,1
ABD	10.724	11.778	9,8	15,75
Belarus	3.714	3.789	2,0	5,07
Australya	3.015	3.055	1,3	4,09
Arjantin	1.341	1.996	48,8	2,67
Uruguay	1.259	1.556	23,6	2,08
Dünya Toplami	72.667	74.781	2,9	

Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

3.6.2 Dünya Genelinde Süt İthalatı

FAO'ya göre 2018 yılında dünya genelinde toplam süt ithalatı önceki yıla göre %2,8 artıla 74.967 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Çin en önemli ithalatçıdır. Çin, 2018 yılında ithalatını daha da artırarak 14.615 bin tona çıkarmıştır. Çin'i Meksika yaklaşık 4.202 bin ton ile izlemektedir.

Bin Ton - Süt Eşdeğeri	2017	2018	2017-2018 % Değişim	İhracat Payı (%)
Çin	13.538	14.615	8,0	19,5
Meksika	3.965	4.202	6,0	5,61
Cezayir	3.431	3.835	11,8	5,12
Rusya Fed.	4.498	3.700	-17,7	4,94
Endonezya	2.736	2.981	9,0	3,98
S. Arabistan	2.984	2.790	-6,5	3,72
Filipinler	2.296	2.501	8,9	3,34
Malezya	2.179	2.389	9,7	3,19
Japonya	2.171	2.211	1,8	2,95
Dünya Toplamı	72.910	74.967	2,8	

Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

3.6.3 Süt Tozu Ticareti

FAO'ya göre 2018 yılında dünyada gerçekleşen tam yağlı süt tozu ihracatı, 2017 yılına göre %1,7 oranında artarak 2.457.740 ton olmuştur. 2017 ve 2018 verileri incelendiğinde tam yağlı süt tozu ihracatında Yeni Zelanda zirvede yer almaktadır. Yeni Zelanda yağlı süt tozu üretiminin neredeyse %98'ini ihraç edebilen bir ülkedir. Yeni Zelanda'nın 2018 yılında ihracatını %1,2 oranında artırarak 1.380.672 ton ihracat yaptığı görülmektedir. AB, yağlı süt tozu ihracatında %15 gibi bir düşüş göstermektedir. IDF'e göre AB ülkeleri arasında yağlı süt tozu ihracatında en fazla payı olan ülkeler Hollanda, Danimarka ve Fransa'dır. Öte yandan Uruguay bu sektörde önemli bir yeri olduğunu kanıtlayarak ihracatını 2017 yılına göre %33,5 oranında artırmıştır. Arjantin'in ise %91 gibi çok ciddi bir ihracat artışı olmuştur.

Dünya genelinde ithalat da yine %3,8 oranında yükselmiş ve 2.501.150 ton tam yağlı süt tozu ithalatı gerçekleşmiştir. Tam yağlı süt tozu ithalatında Çin ve Cezayir 2018 yılında 2017 yılına göre daha fazla ithalat yaparak en çok ithalat yapan ülkeler sıralamasında yerlerini korumuşlardır.

TAM YAĞLI SÜT TOZU İHRACAT				TAM YAĞLI SÜT TOZU İTHALAT			
	2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim		2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim
Yeni Zelanda	1.342.107	1.380.672	1,2	Çin	585.949	648.270	10,6
AB	393.308	333.630	-15,2	Cezayir	262.000	311.780	19,0
Uruguay	107.469	143.459	33,5	BAE	145.425	144.000	-1,0
Arjantin	70.842	135.433	91,2	Suudi Arabistan	141.771	138.200	-2,5
BAE	70.000	67.400	-3,7	Sri Lanka	84.549	87.288	3,2
Ummman	57.010	55.200	-3,2	Bangladeş	71.110	82.000	15,3
Avustralya	54.746	55.081	0,6	Ummman	66.681	81.351	22,0
Dünya	2.417.402	2.457.740	1,7	Brezilya	72.819	67.645	-7,1
				Singapur	68.804	66.176	-3,8
				Dünya	2.409.341	2.501.150	3,8

Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

Dünya genelinde 2018 yılında 2017 yılına göre yağsız süt tozu ihracatı %8,6 oranında artarak 2.587.940 ton olmuştur. Yağsız süt tozu ticaretinde AB en büyük ihracatçı olmayı sürdürmektedir. FAO'ya göre AB, 2018 yılında yağsız süt tozu ihracatını 2017 yılına göre %7 oranında arttıarak 834.092 ton ihracat yapmıştır. 2017 yılına göre %17,8 oranında bir ihracat artışı gerçekleştiren ABD, 716.193 ton yağsız süt tozu ihracat etmiştir. Yeni Zelanda ise ihracatını bu alanda %9,5 oranında düşürmüştür. Dünya yağsız süt tozu ihracatının %32'sini AB, neredeyse %28'ini de ABD gerçekleştirmiştir.

Dünya çapında 2018 yılında gerçekleşen yağsız süt tozu ithalatı da önceki yıla göre %7,3 oranında artış göstererek 2.532.539 ton olmuştur. Yağsız süt tozu ithalatında ise Meksika, Çin ve Cezayir 2018 yılına göre ithalatlarını sırasıyla %8,9; %11,1 ve %3,4 oranlarında arttıarak ilk üçte yer almıştır.

YAĞSIZ SÜT TOZU İHRACATI				YAĞSIZ SÜT TOZU İTHALATI			
	2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim		2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim
AB	779.825	834.092	7,0	Meksika	330.762	360.360	8,9
ABD	608.222	716.193	17,8	Çin	278.224	309.003	11,1
Yeni Zelanda	401.002	362.989	-9,5	Cezayir	161.331	166.851	3,4
Avustralya	157.740	155.567	-1,4	Endonezya	146.711	161.796	10,3
Belarus	109.035	119.948	10,0	Filipinler	157.187	159.120	1,2
Meksika	28.874	104.600	262,3	Malezya	120.469	128.631	6,8
Dünya	2.382.620	2.587.940	8,6	Rusya Fed.	125.922	87.302	-30,7
				Vietnam	84.898	83.000	-2,2
				Dünya	2.360.706	2.532.539	7,3

Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

3.6.4 Tereyağı Ticareti

Tereyağı ticaretinde ihracat tarafına baktığımızda 2017 yılına nazaran 2018 yılında dünya geneli baz alındığında %7,5 oranında bir artış olduğu görülmüştür. 2017 yılında sıkıntılı bir dönem geçiren tereyağı sektörü toparlanma göstermiştir. 2018 yılında gerçekleşen tereyağı ihracatı 917.920 tondur. Yeni Zelanda, dünya tereyağı ihracatının yarısını tek başına gerçekleştirmektedir. AB'nin yanı sıra Belarus da tereyağı ihracatında %13,7 oranında bir artış sergileyerek önemli bir tereyağı ihracatçısı konumundadır. 2017 yılına göre ihracatında ciddi anlamda artış gösteren ülkelerden biri %51,5 ile ABD iken bir diğeri ise %118,5 ile Hindistan olmuştur.

Dünya genelinde gerçekleşen tereyağı ithalatında da artış olmuştur. 2017 yılına göre %6,5 oranında bir artışla 2018 yılında 904.778 ton tereyağı ithalatı yapılmıştır. Çin tereyağı ithalatında da liderliğini sürdürmüştür. Rusya ise 2018 yılında tereyağı ithalatını %11,3 oranında azaltmıştır. ABD ihracatta olduğu gibi ithalatta da artış göstermiştir. Tereyağı ithalatında %55 gibi bir artış orANIyla Mısır göze çarpmaktadır.

TEREYAĞI İHRACAT

	2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim
Yeni Zelanda	436.407	458.631	5,1
AB	171.505	158.357	-7,7
Belarus	79.100	89.913	13,7
ABD	34.132	51.719	51,5
Ukrayna	30.454	30.383	-0,2
Hindistan	13.542	29.594	118,5
Avustralya	16.067	16.315	1,5
Dünya	853.681	917.920	7,5

TEREYAĞI İTHALAT

	2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim
Çin	126.164	146.568	16,2
Rusya Fed.	99.695	88.416	-11,3
ABD	44.351	58.186	31,2
Suudi Arab.	47.838	50.852	6,3
Avustralya	33.971	39.930	17,5
Mısır	22.326	34.600	55,0
İran	36.449	34.481	-5,4
Dünya	849.333	904.778	6,5

Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

3.6.5 Peynir Ticareti

2018 yılında dünya peynir ihracatında 2017 yılına göre %0,8 gibi ufak bir artış göstermiş ve 2.570.548 ton peynir ihracatı edilmiştir. AB peynir ihracatında önemli bir paya sahiptir. Hollanda, Almanya, Fransa ve İtalya en fazla peynir ihracatı yapan AB ülkelerindendir. AB dışında ABD, Belarus, Avustralya ve Suudi Arabistan ihracat miktarlarını arttırmışken dünya genelinde peynir ihracatında önemli paylara sahip olan Yeni Zelanda ve Mısır peynir ihracatlarını düşürmüştür.

2018 yılında dünya çapında yapılan peynir ithalatı %1,7 artarak 2.539.609 ton olmuştur. İthalat tarafına bakacak olursak dünyanın en fazla peynir ithalatı yapan ülkesi 285.701 ton ile Japonya'dır. Rusya Federasyonu ise %16,3 oranındaki artışla ithalatta Japonya'yı takip etmektedir.

PEYNİR İHRACATI

	2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim
AB	829.531	832.678	0,4
ABD	342.914	350.240	2,1
Yeni Zelanda	343.438	324.171	-5,6
Belarus	189.423	210.253	11,0
Avustralya	171.295	172.520	0,7
Mısır	105.498	101.000	-4,3
Suudi Arabistan	68.324	72.300	5,8
Dünya	2.548.891	2.570.548	0,8

PEYNİR İTHALATI

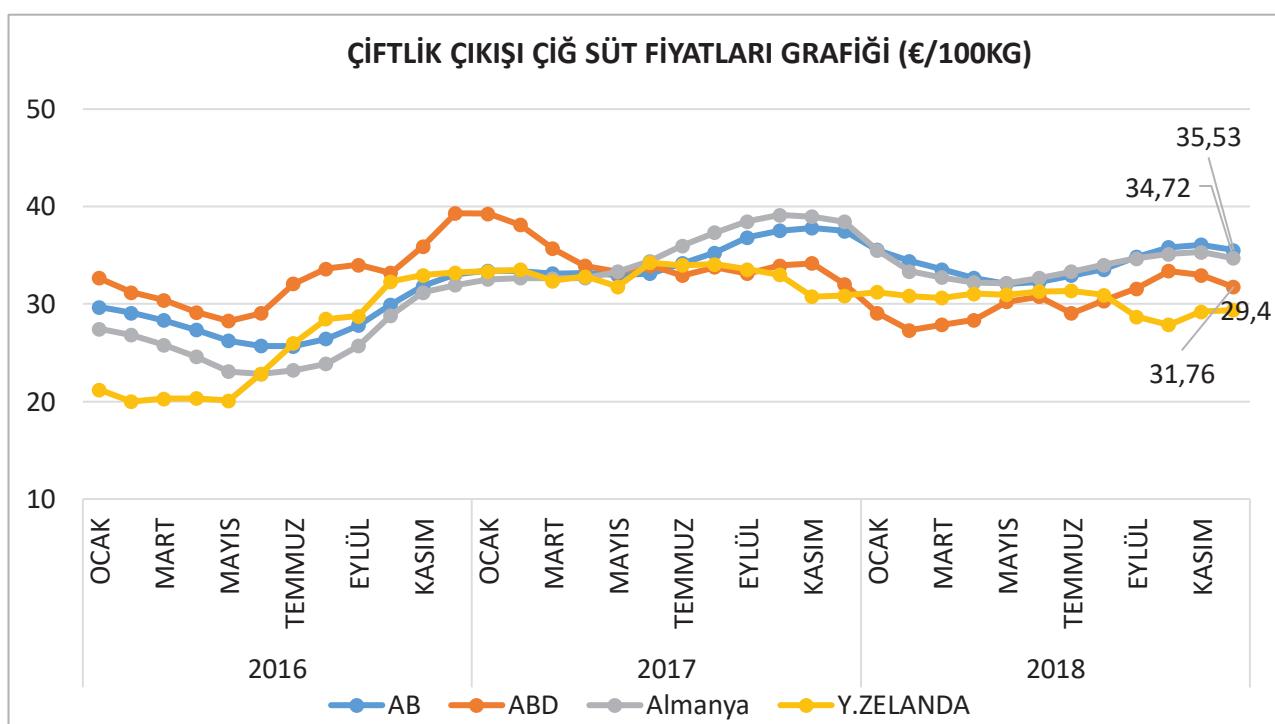
	2017 (ton)	2018 (ton)	2017-18 % değişim
Japonya	272.772	285.701	4,7
Rusya Fed.	226.197	263.151	16,3
ABD	183.264	175.839	-4,1
Suudi Arabistan	173.578	170.400	-1,8
Çin	157.992	156.396	-1,0
Kore Cumhuriyeti	125.002	123.850	-0,9
Meksika	121.510	122.975	1,2
Avustralya	115.926	98.284	-15,2
Dünya	2.496.418	2.539.609	1,7

Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

3.7 Fiyatlar

3.7.1 Çiftlik Çıkışı Çığ Süt Fiyatları

2017 yılı sonuna doğru yükselişe geçen AB çiftlik çıkışı süt fiyatı 2018 yılı başında biraz düşerek dalgalı bir seyir izlemiştir. 2018 sonunda 2017 yılı sonuna göre fiyatların daha düşük olduğu görülmektedir. Genel anlamda AB çiftlik çıkışı süt fiyatının yıl ortalaması 2017 yılına göre nispeten düşüktür. 2016 yılının sonunda iyice yükselen ABD çiftlik çıkışı süt fiyatı 2017 yılı başında da bu seyrini sürdürmüştür. Kademeli olarak azalan ABD çiftlik çıkışı süt fiyatının 2018 yılı Ocak ayındaki fiyatına bakıldığından 2017 yılı Ocak ayına göre %26 daha düşük olduğu görülmüştür. 2018 yılına baktığımızda da yine dalgalı seyreden bir grafik görülmektedir. 2018 yılı ortalama ABD çiftlik çıkışı süt fiyatı 2017 yılı ortalamasına göre %12 daha düşüktür. Yeni Zelanda'da ise 2017 yılı Kasım ayından itibaren çiftlik çıkışı süt fiyatı düşüşe geçmiştir. 2018 yılı Eylül ayına kadar istikrarlı bir seyir izlemektedir. 2018 yılı çiftlik çıkışı süt fiyatlarının ortalaması 2017 yılına göre %8 daha düşüktür.

Kaynak: CLAL

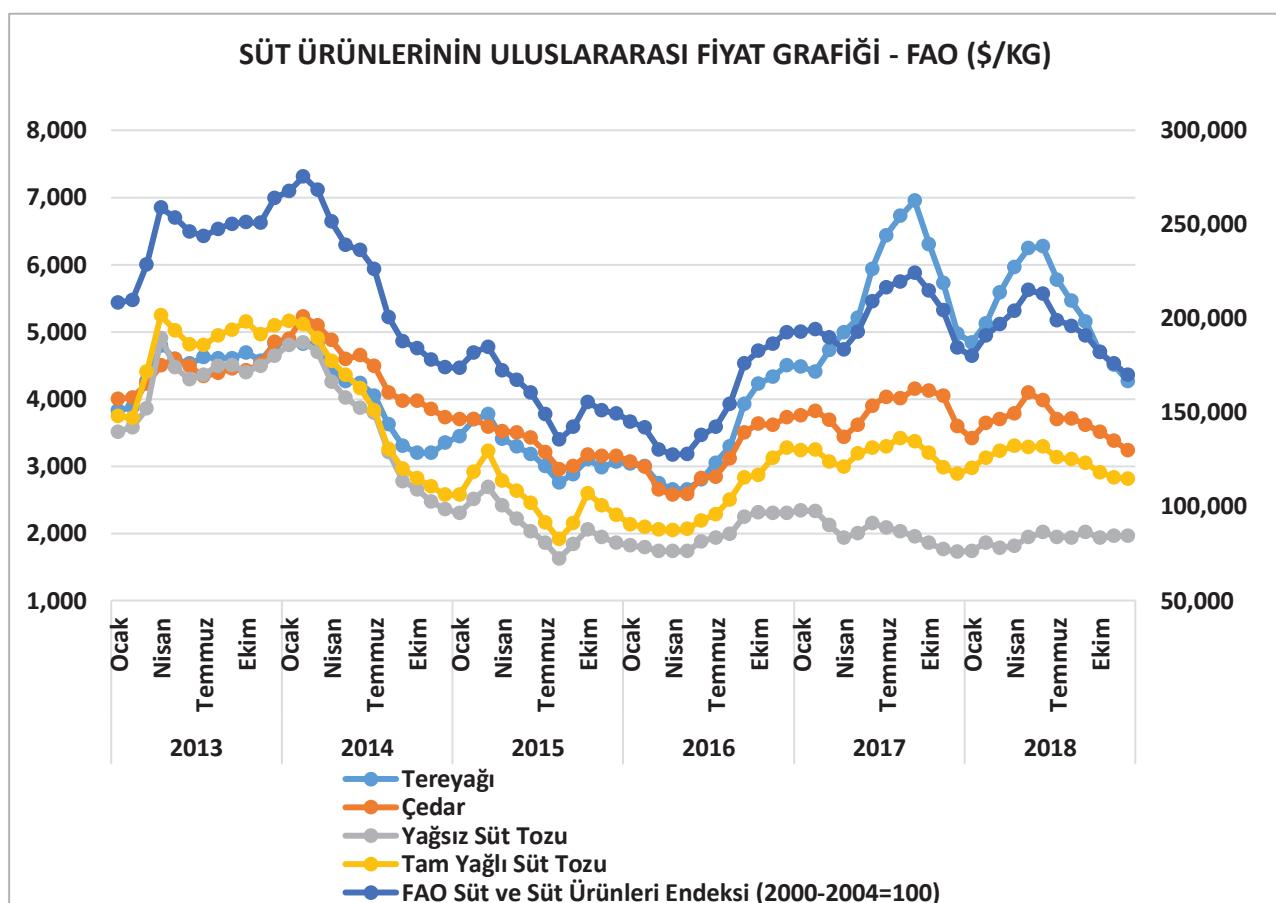
ÜLKELER	2016 €/100 kg	2017 €/100 kg	2016-2017 % Değişim (€)	2018 €/100 kg	2017-2018 % Değişim (€)
AB	28,31	34,83	23,03	34,02	-2,33
ABD	32,37	34,51	6,61	30,22	-12,43
Almanya	26,73	36,19	35,39	34,37	-5,03
Arjantin	22,95	28,08	22,35	21,31	-24,11
Brezilya	34,31	34,05	-0,76	31,14	-8,55
Fransa	28,51	32,38	13,57	32,78	1,24
Japonya	84,21	80,94	-3,88	78,96	-2,45
Rusya	29,56	37,11	25,54	30,71	-17,25
Şili	26,34	29,7	12,76	29,01	-2,32
Uruguay	25	28,97	15,88	26,34	-9,08
Yeni Zelanda	27,06	32,56	20,33	29,79	-8,51

Kaynak: CLAL

3.7.2 FAO Süt ve Süt Ürünleri Fiyat Endeksi ve Uluslararası Süt Ürünleri Fiyatı

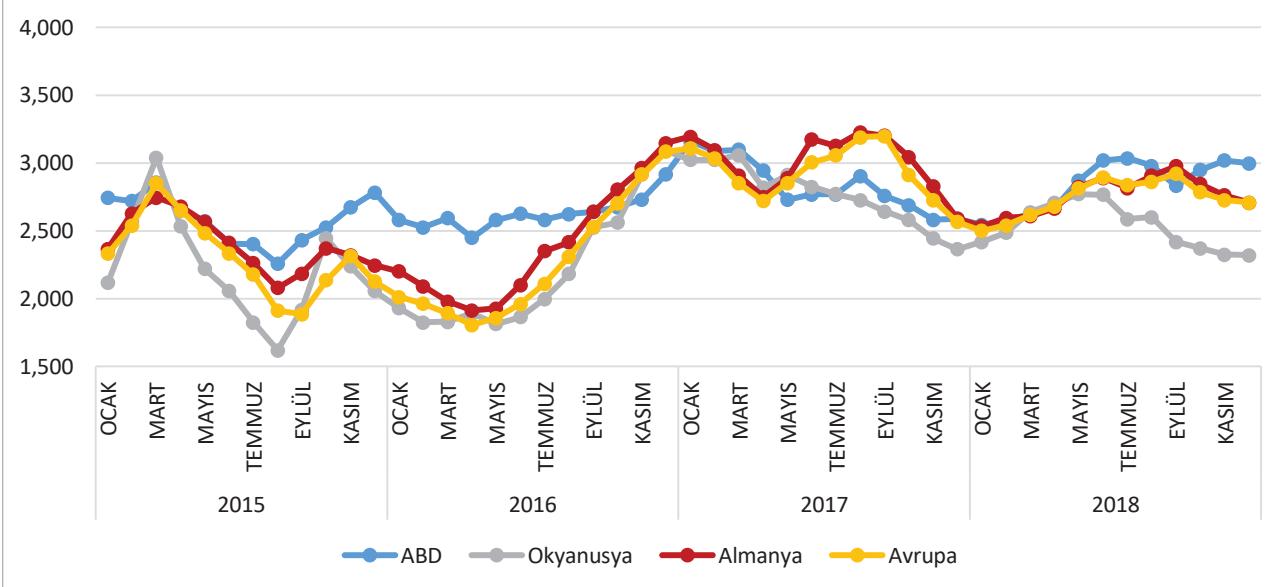
2018 yılındaki uluslararası süt ürünleri fiyatlarına bakıldığından FAO süt ürünleri fiyat endeksinin 12 aylık ortalamalara göre 2017 yılına kıyasla %4,6 düşüş yaşadığı görülmektedir. En yüksek düşüş (-%5,6) SMP için kaydedilirken onu peynir (-%5,2), tereyağı (-%4,4) ve WMP (-%2,9) takip etmiştir. Her bir emtia için küresel arz-talep dengesi bu fiyat hareketliliği ile bağdaşmaktadır. Uluslararası süt ürünlerini fiyatları üzerindeki bahsetmeye değer başka bir faktör ise Avrupa Birliği ve Okyanusya arasında meydana gelen tereyağı, WMP ve SMP fiyatlarındaki önemli farklılıklar olmuştur. AB'de tereyağı ve WMP fiyatları Okyanusya'dakine kıyasla yüksek seviyelerde gezinmiştir. Okyanusya kaynaklı SMP fiyatları ise AB kaynaklı fiyatlardan daha yüksek seyretmiştir. Tüketicilerin tercihleri ve coğrafi anlamda pazara olan yakınlık ile bağlantılı olarak en çok pazar segmentasyonunun fiyat farklılarının arkasındaki neden olduğu düşünülmüştür. (FAO Dairy Market Review)

FAO süt ürünleri fiyat endeksi 2016 yılı ortalarında son beş yılın en düşük seviyesini görmüştü ve o tarihten itibaren de en yüksek seviyeyi tereyağındaki ciddi fiyat artışının da etkisiyle 2017 yılı Eylül ayında göstermiştir. 2017 yılı Eylül ayından itibaren düşüşe geçen fiyatları 2018 yılı başına kadar bu düşüşünü sürdürdü ve ardından 2018 Haziran ayına kadar tekrar yükselişe geçmiştir. Fiyatlar 2018 Haziran ayından itibaren devam eden aşağı yönlü bir grafik çizmektedir.

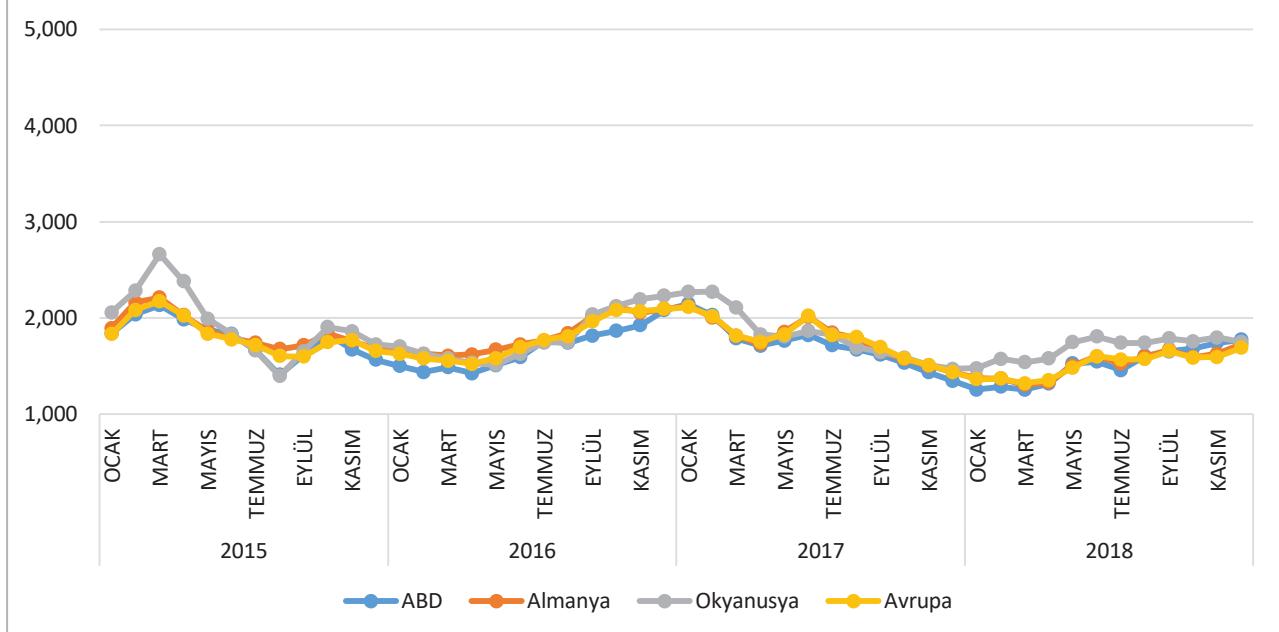
Kaynak: FAO, 2019 Dairy Market Review

TAM YAĞLI SÜT TOZU FİYAT GRAFİĞİ (€/KG)

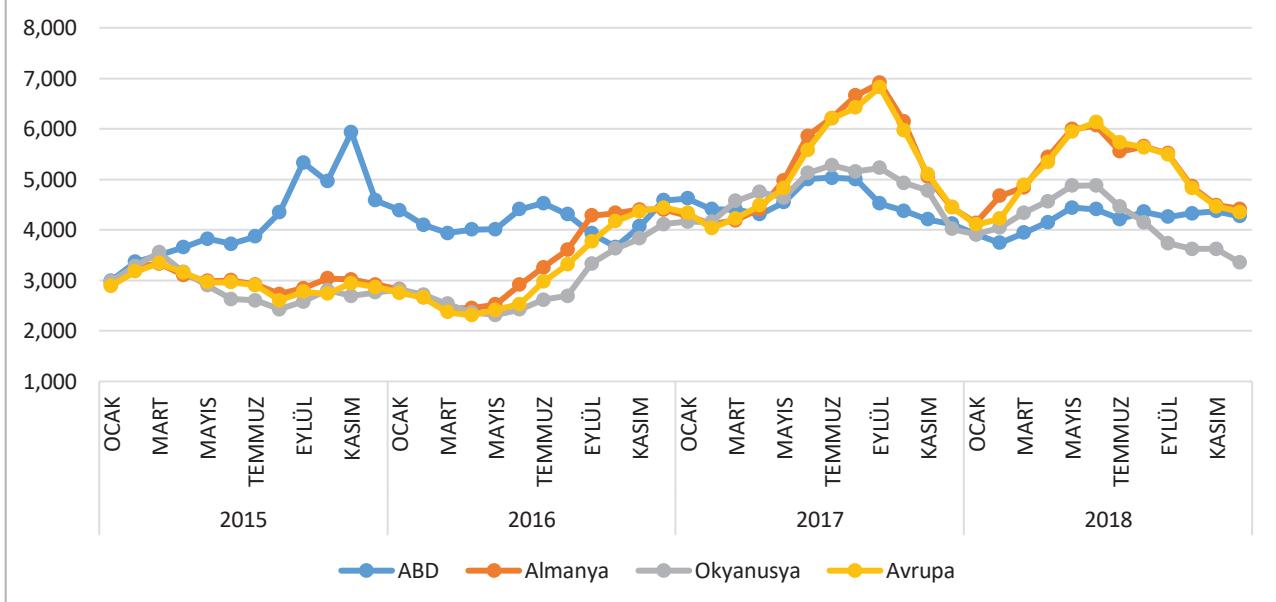
Kaynak: CLAL

YAĞSIZ SÜT TOZU FİYAT GRAFİĞİ (€/KG)

Kaynak: CLAL

TEREYAĞI FİYAT GRAFİĞİ (€/KG)

Kaynak: CLAL

3.8 Tüketim

2018 yılında yayınlanan IDF gıda bültenine göre, 2017 yılı süt eşdeğерinde süt ve süt ürünlerinin kişi başı tüketim ortalaması 113 kg civarındadır.

IDF'e göre kişi başı süt tüketiminin en fazla olduğu ülke 123 kg ile İrlanda ve onu takiben 114 kg ile Finlandiya'dır. Birleşik Krallık ve Yeni Zelanda da süt tüketiminin yüksek olduğu ülkelerdendir. CLAL tarafından bazı ülkeler için hesaplanmış tüketim verilerine göre, Belarus'un kişi başına süt tüketimi 111 kg iken Ukrayna'nın kişi başına süt tüketimi 110 kg'dır.

Kişi başına en fazla tereyağı tüketen ülke kuşkusuz Fransa'dır. Fransa'nın kişi başına tereyağı tüketimi 8 kg'dır. İzlanda (6,4 kg), Danimarka (6,2 kg), Yeni Zelanda (6 kg), Almanya (5,9 kg), Avusturya (5,5 kg) ve İsviçre (5,2 kg) gibi ülkeler de yine kişi başı tereyağı tüketiminin yüksek olduğu ülkelerdir (IDF 2018'in 2017 kişi başına tüketim verileri).

Kişi başına peynir tüketiminin en fazla olduğu ülkelere bakacak olursak Danimarka 27,5 kg; İzlanda (27,3 kg); Fransa (26,4 kg) ve Finlandiya (25,9 kg) tüketimin yüksek olduğu ülkelerin başında yer almaktadır.

Bazı Ülkelere Ait Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Kişi Başı/Kg	Süt		Tereyağı		Peynir		Yağsız Süt Tozu		Yağlı Süt Tozu	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
AB-28	65,61	64,99	4,32	4,37	18,18	18,33	1,92	2,2	0,72	0,76
ABD	70,02	68	2,62	2,6	16,95	17,23	1,31	1,03	0,15	0,2
Y. Zelanda	105,61	105,26	5,95	6,11	9,77	10,11	1,06	1,05	5,1	5,05
Arjantin	37,97	39,43	0,97	1,03	10,96	11,41	0,45	0,49	1,54	1,79
Avustralya	103,47	100,92	4,7	4,92	11,9	11,95	3,39	3,39	1,31	1,41
Belarus	112,48	111,09	5,07	4,55	7,6	7,83	0,11	0,11	1,69	1,8
Brezilya	47,75	46,23	0,42	0,43	3,82	3,7	0,9	0,85	3,17	3,05
Meksika	32,32	31,99	2,04	1,88	3,96	4,02	2,72	2,55	0,85	0,86
Rusya	59,41	57,65	2,48	2,4	7,92	8,13	1,32	1,15	0,72	0,62
Ukrayna	113,02	110,32	1,85	1,7	4,25	4,48	0,38	0,52	0,16	0,2
Hindistan	48,69	49,33	4,02	4,12	***	***	0,43	0,44	***	***
Kanada	78,75	76,31	3,3	3,41	13,76	14,34	1,64	1,87	***	***
Japonya	31,21	31,29	0,56	0,57	2,55	2,6	1,36	1,38	***	***
Güney Kore	30,62	30,78	***	***	3,12	3,19	0,67	0,74	***	***
Çin	9,09	8,97	***	***	***	***	0,2	0,21	1,36	1,28

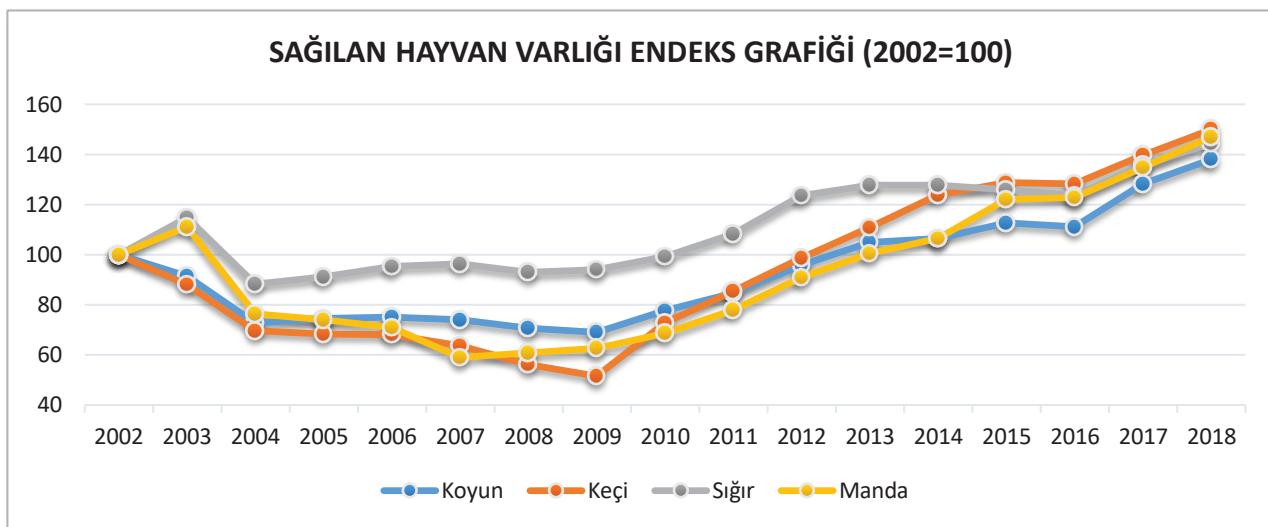
Kaynak: CLAL ve IDF 2018

4 TÜRKİYE'DE DURUM

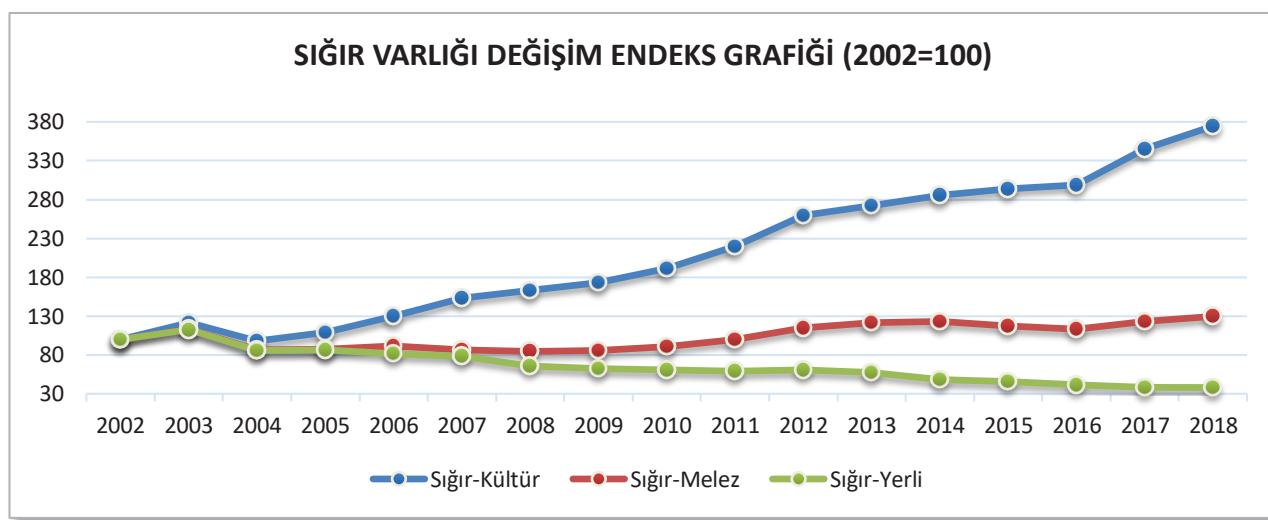
4.1 Sağılan Hayvan Varlığı Endeksi (2002=100)

2002 yılı baz alınarak oluşturulan endeks grafiğine göre **sağılan hayvan varlığında en fazla artış %50 ile keçi** sayısında olurken **sığır** sayısında artış %44'dür. Sağılan manda ve koyun varlığındaki artış ise sırasıyla %47 ve %38 olmuştur

Kaynak: TÜİK

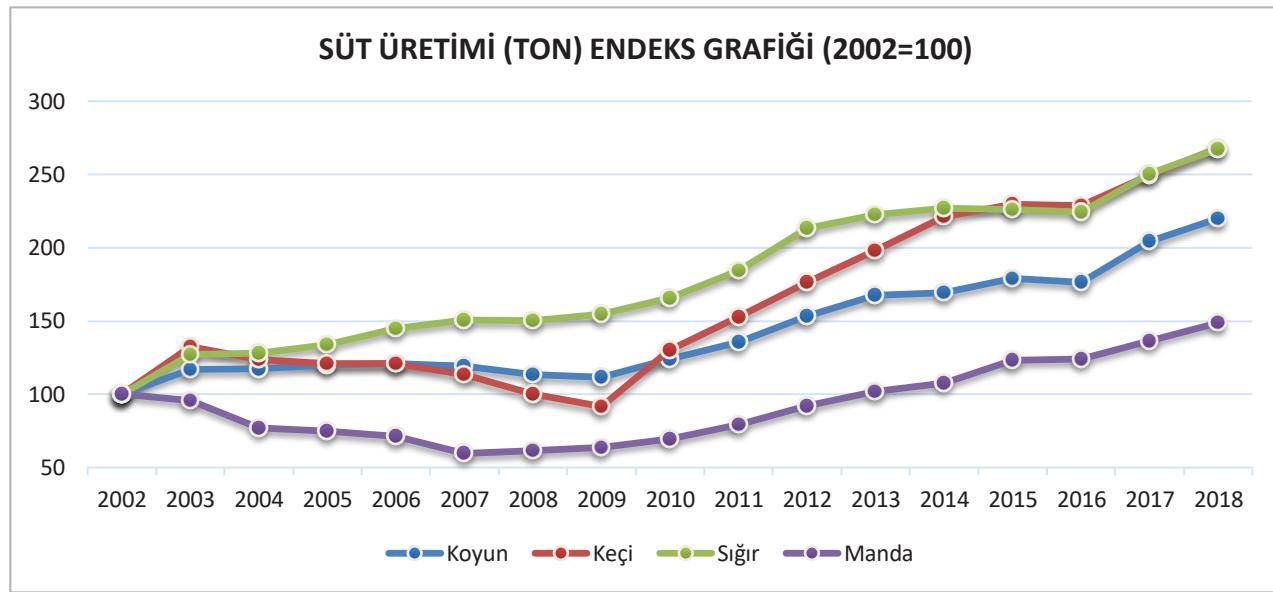
4.1.1 Tür ve İrklera Göre Sağılan Sığır Varlığı Endeksi (2002=100)

Kaynak: TÜİK

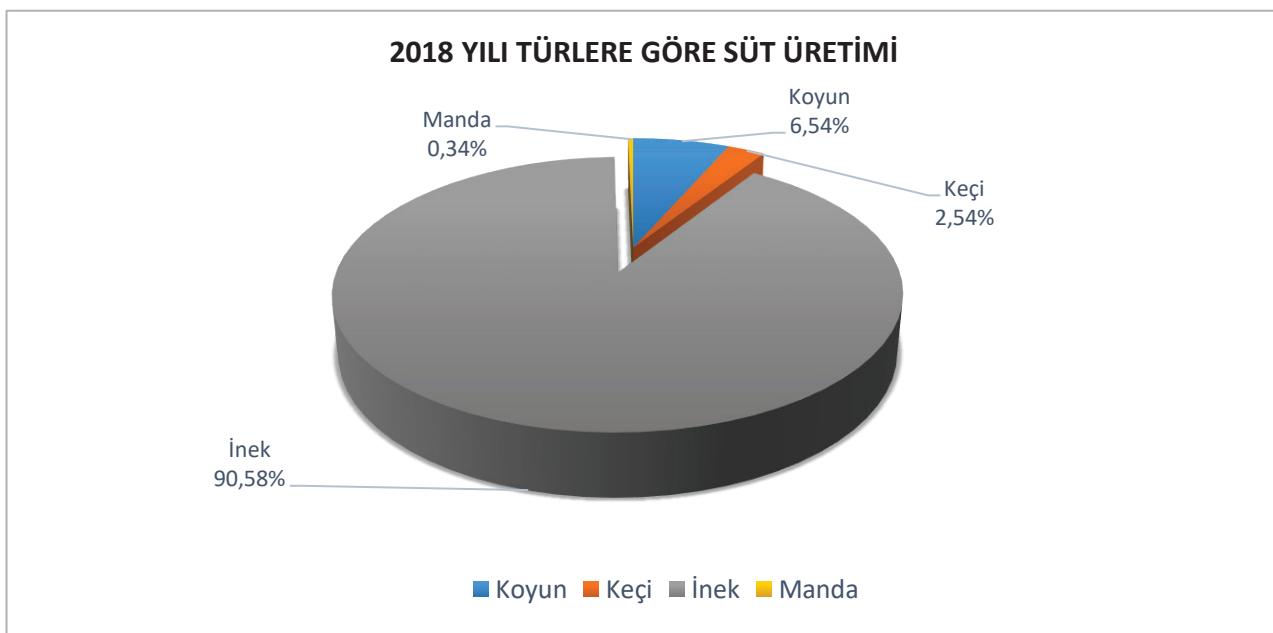
2002-2018 döneminde sağlan kültür sığırı varlığımız %274 artış gösterirken yerli ırk sayısında %662 düşüş yaşanmıştır. Son yıllarda suni tohumlama alanında gelişmeler, desteklemeler ve damızlık ithalatı, süt verimi yüksek kültür ırkı sayısında artışlara neden olmuştur.

4.2 Süt Üretim Endeksi (2002=100)

Kaynak: FAO

2002-2018 döneminde süt üretiminde en fazla artış özellikle süt verimi ve sağlanan hayvan varlığındaki artış paralel olarak %168 ile keçi ve inek sütünde gerçekleşmiştir. Koyun sütü üretiminde artış %110 olurken, manda sütü üretimindeki artış %49 olmuştur.

Ülkemiz toplam süt üretiminin %90,58'ini inek sütü, %6,54'ünü koyun sütü, %2,54'ünü keçi sütü ve %0,34'ünü manda sütü oluşturmaktadır.

4.2.1 Tür ve İrklera Göre Sağılan Hayvan Varlığı, Verim ve Süt Üretimi

2014-2018 döneminde toplam sağlanan büyükbaş varlığı %6,2; süt üretimi %6,8 sağlanan küçükbaş varlığı %7,5; süt üretimi de %7,5 artmıştır.

2018 yılında sağlanan sığır varlığı önceki yıla göre %6,2 artısla 6.337.907 baş olurken bu artışta kültür ve melez ırkta sağlanan sığır varlığındaki artış etkili olmuştur. Sağılan sığır varlığı artışı kültür ırkı için %8,3; melez ırkı için %5,3 olmuştur. Yerli ırkta %0,7 oranında düşüş göstermiştir.

SAĞILAN HAYVAN SAYISI VE SÜT ÜRETİMİ						
		2014	2015	2016	2017	2018
Sığır Yerli	Baş	752.623	720.833	654.051	601.376	597.001
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	-16,1	-4,2	-9,3	-8,1	-0,7
	Süt Üretimi (ton)	986.701	945.581	859.137	785.846	778.082
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	-16,2	-4,2	-9,1	-8,5	-1,0
	Süt Verimi (kg)	1.311	1.312	1.314	1.307	1.303
Sığır Kültür	Baş	2.427.909	2.500.880	2.542.163	2.940.906	3.185.959
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	4,9	3,0	1,7	15,7	8,3
	Süt Üretimi (ton)	9.383.812	9.672.573	9.825.300	11.355.933	12.301.080
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	4,9	3,1	1,6	15,6	8,3
	Süt Verimi (kg)	3.865	3.868	3.865	3.861	3.861
Sığır Melez	Baş	2.428.708	2.314.061	2.235.501	2.426.764	2.554.947
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	1,4	-4,7	-3,4	8,6	5,3
	Süt Üretimi (ton)	6.628.337	6.315.366	6.101.826	6.620.540	6.957.715
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	1,5	-4,7	-3,4	8,5	5,1
	Süt Verimi (kg)	2.729	2.729	2.730	2.728	2.723
Manda	Baş	54.891	62.999	63.329	69.496	75.882
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	5,7	14,8	0,5	9,7	9,2
	Süt Üretimi (ton)	54.803	62.761	63.085	69.401	75.742
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	5,5	14,5	0,5	10,0	9,1
	Süt Verimi (kg)	998	996	996	999	998
BÜYÜKBAŞ	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	5.664.131	5.598.773	5.495.044	6.038.542	6.413.789
	<i>Sağılan Hayvan Sayısı Değişimi (%)</i>	0,1	-1,2	-1,9	9,9	6,2
	Süt Üretimi (ton)	17.053.653	16.996.281	16.849.348	18.831.720	20.112.619
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	2,1	-0,3	-0,9	11,8	6,8
	Süt Verimi (kg)	3.011	3.036	3.066	3.119	3.136
Koyun Yerli	Baş	13.586.214	14.348.611	14.160.816	16.330.147	17.497.602
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	0,7	5,6	-1,3	15,3	7,1
	Süt Üretimi (ton)	1.069.441	1.129.237	1.113.469	1.288.041	1.382.026
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	0,7	5,6	-1,4	15,7	7,3
	Süt Verimi (kg)	79	79	79	79	79
Koyun Merinos	Baş	938.050	1.014.316	988.598	1.173.267	1.321.682
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	17,8	8,1	-2,5	18,7	12,6
	Süt Üretimi (ton)	44.496	47.990	46.943	56.738	64.245
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	14,9	7,9	-2,2	20,9	13,2
	Süt Verimi (kg)	47	47	47	48	49
Keçi Kıl	Baş	4.322.503	4.483.672	4.466.406	4.877.554	5.234.796
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	11,5	3,7	-0,4	9,2	7,3
	Süt Üretimi (ton)	460.518	477.824	476.234	520.197	558.418
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	11,4	3,8	-0,3	9,2	7,3
	Süt Verimi (kg)	107	107	107	107	107
Keçi Tiftik	Baş	77.666	94.822	88.699	86.027	92.370
	<i>Baş Değişimi (%)</i>	19,6	22,1	-6,5	-3,0	7,4
	Süt Üretimi (ton)	2.752	3.350	3.167	3.198	3.408
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	19,7	21,7	-5,5	1,0	6,6
	Süt Verimi (kg)	35	35	36	37	37

KÜÇÜKBAŞ	Sağılan Hayvan Sayısı (baş)	18.924.433	19.941.421	19.704.519	22.466.995	24.146.450
	<i>Sağılan Hayvan Sayısı Değişimi (%)</i>	3,8	5,4	-1,2	14,0	7,5
	Süt Üretimi (ton)	1.577.207	1.658.401	1.639.813	1.868.174	2.008.097
	<i>Süt Üretimi Değişimi (%)</i>	4,0	5,1	-1,1	13,9	7,5
	Süt Verimi (kg)	83	83	83	83	83

Kaynak: TÜİK

4.2.2 Büyükbaş sütü üretimi

2018 yılında büyükbaş sütü üretimi önceki yıla göre %6,8 artışla **20.112.619 ton** gerçekleşmiştir. Büyükbaş sütü üretiminde manda sütünün payı sadece %0,34'tür.

Büyükbaş süt üretiminin yaklaşık %22,8'i Konya, İzmir, Erzurum, Balıkesir, Diyarbakır illerinde yapılmakta olup manda sütü üretiminde Samsun, Diyarbakır, İstanbul, Bitlis, Tokat, Muş illeri yaklaşık %50 paya sahiptir.

4.2.3 Küçükbaş sütü üretimi

018 yılında küçükbaş sütü üretimi önceki yıla göre %7,5 artışla **2.008.097 ton** olarak gerçekleşirken keçi sütü üretimindeki artış %7,3; koyun sütü üretimindeki artış %7,5'tir.

Küçükbaş süt üretiminin %29,2'si Van, Şanlıurfa, Konya, Diyarbakır, Ağrı illerinden sağlanmaktadır. Koyun sütü üretiminde Van, Konya, Şanlıurfa, Ağrı; keçi sütü üretiminde Mersin, Antalya ve Siirt en önemli illerdir.

4.2.4 Süt Sığırcılığı İşletmeleri

Ülkemizde 2018 yılı itibariyle yaklaşık 1.380.796 adet süt sığırcılığı işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin %53'ünü 1-5 baş hayvana sahip işletmeler oluştururken 50 baş ve üzeri işletmeler sadece %1,4'ünü oluşturmaktadır. Toplam sağlanan büyükbaş varlığımız dikkate alınınca işletme başına ortalama hayvan varlığı 4,7 baştır.

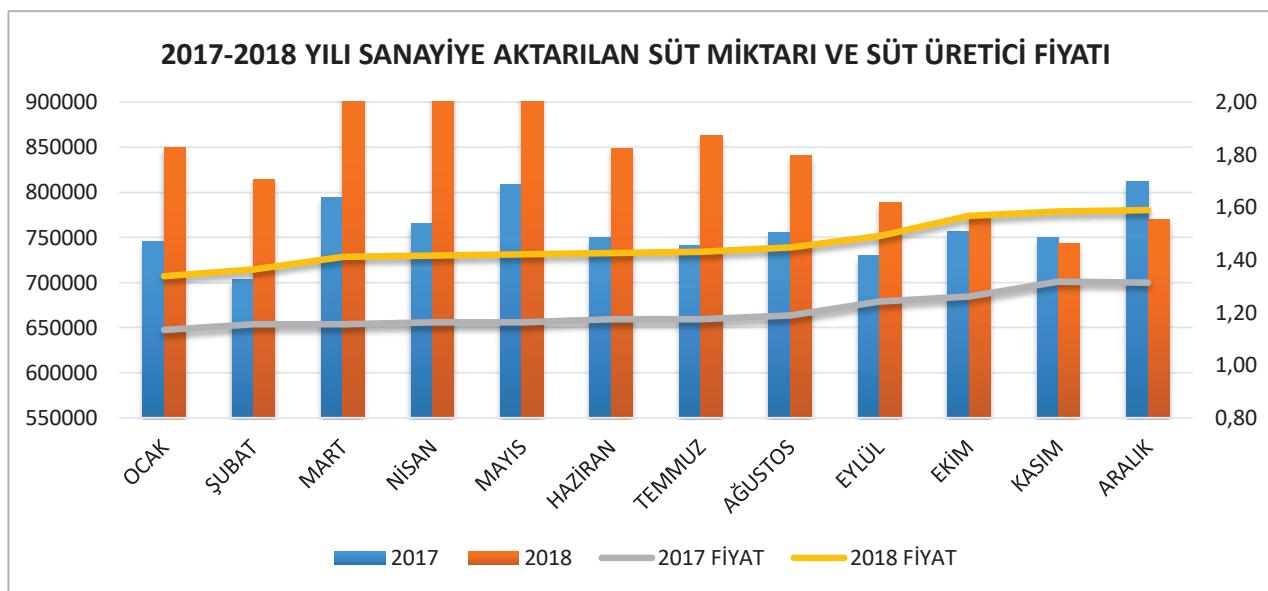
İşletme Kapasitesi	SÜT İŞLETMELERİ			
	Süt İşletmeleri	Payı (%)	Süt İşletmelerindeki Hayvan Sayısı	Payı (%)
1-5	730.628	52,91	2.000.231	15,00
6-10	291.317	21,10	2.230.432	16,72
11-20	214.319	15,52	3.118.134	23,38
21-30	73.291	5,31	1.814.380	13,60
31-40	31.339	2,27	1.092.425	8,19
41-50	15.246	1,10	686.106	5,14
51-100	19.459	1,41	1.299.283	9,74
101-200	4.060	0,29	535.873	4,02
201-500	884	0,06	252.224	1,89
500+	253	0,02	310.137	2,33
TOPLAM	1.380.796		13.339.225	

Kaynak: GTHB

2018 yılı hayvan sayısı en fazla olan işletme ölçüği 11-20 baş arası olmuştur. Bütün işletmelerde bulunan toplam hayvan sayısının %15,5'i 11-20 baş arası işletmelerde bulunduğu görülmektedir.

4.2.5 Süt Üretiminde Dönemsel Arz

Sanaye aktarılan süt miktarı üzerinden oluşturulan arz grafiğine göre, ülkemizde Mart-Haziran dönemi süt arzının en yüksek olduğu dönemdir. Arz fazlalığı oluşan dönemlerde Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulaması Esasları Tebliği ile arz fazlası sütün 2016 Mart ayı itibariyle Kurumumuz tarafından süt tozuna dönüştürülerek süt fiyatlarında istikrar sağlanmıştır.

Kaynak: TÜİK

4.2.6 Süt Ürünleri Üretimi

Ülkemiz gıda sanayi üretim değeri içinde süt ve süt ürünlerinin payı yaklaşık %15'tir. Ülkemizde süt işleyen işletmelerin yaklaşık %55'i Marmara ve Ege Bölgelerinde yer alırken sanayiye giden sütün yaklaşık %48'i ve üretilen sütün %21'i 20 işletme tarafından toplanmaktadır.

2018 yılında entegre süt işletmeleri tarafından sanayiye aktarılan süt miktarı 10 milyon ton ile önceki yıla göre %10,1 artış gösterirken toplam süt üretiminin yaklaşık %645'ini oluşturmuştur.

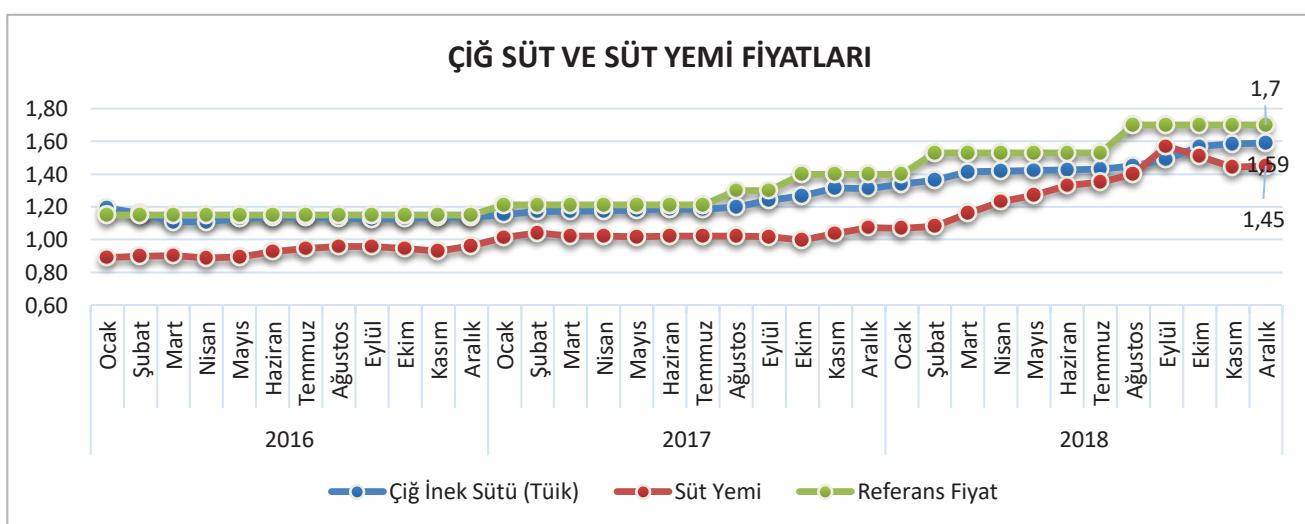
TON	2014	2015	2016	2017	2018	2017/18 Değ. %
Toplanan İnek Sütü	8.625.742	8.937.141	9.213.189	9.111.663	10.034.219	10,1
İçme Sütü	1.310.535	1.378.600	1.444.980	1.548.880	1.660.664	7,2
Yoğurt	1.101.261	1.123.017	1.173.578	1.172.194	1.198.796	2,3
İnek Peyniri	603.547	637.643	638.397	662.151	722.713	9,1
Ayran	598.876	626.831	684.526	717.334	730.709	1,9
Yağsız Süt Tozu	59.811	66.159	78.231	87.732	63.237	-27,9
Tereyağı	45.818	51.830	57.609	59.449	65.856	10,8
Yağlı Süt Tozu	51.268	46.351	45.966	45.238	46.255	2,2
Kaymak	31.291	32.098	31.846	32.904	32.938	0,1
Diğer Peynir	29.303	28.298	22.579	27.758	33.395	20,3
Krema	8.779	12.067	14.320	34.665	21.434	-38,2

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde üretilen sütün çoğunuğu içme sütü, yoğurt ve peynir olarak değerlendirilmektedir. 2018 yılında içme sütü üretimimiz önceki yıla göre %7,2 artışla yaklaşık 1,7 milyon tondur. Süt ürünleri üretiminde en fazla artış %10,8 ile tereyağı üretiminde gerçekleşmiştir.

4.3 Çiğ Süt ve Yem Fiyatları

2018 yılında süt yemi ortalama fiyatı önceki yıla göre %29 artarak 1.322 TL/ton gerçekleşirken 2018 yılında ortalama çiğ süt fiyatı 1.460 TL/ton ile 2017 yılına göre %21,6 artış göstermiştir.

Not: Yem fiyatları perakende satış fiyatı olarak hesaplanmıştır.

Kaynak: GTHB, TÜİK

4.4 Fiyatlar

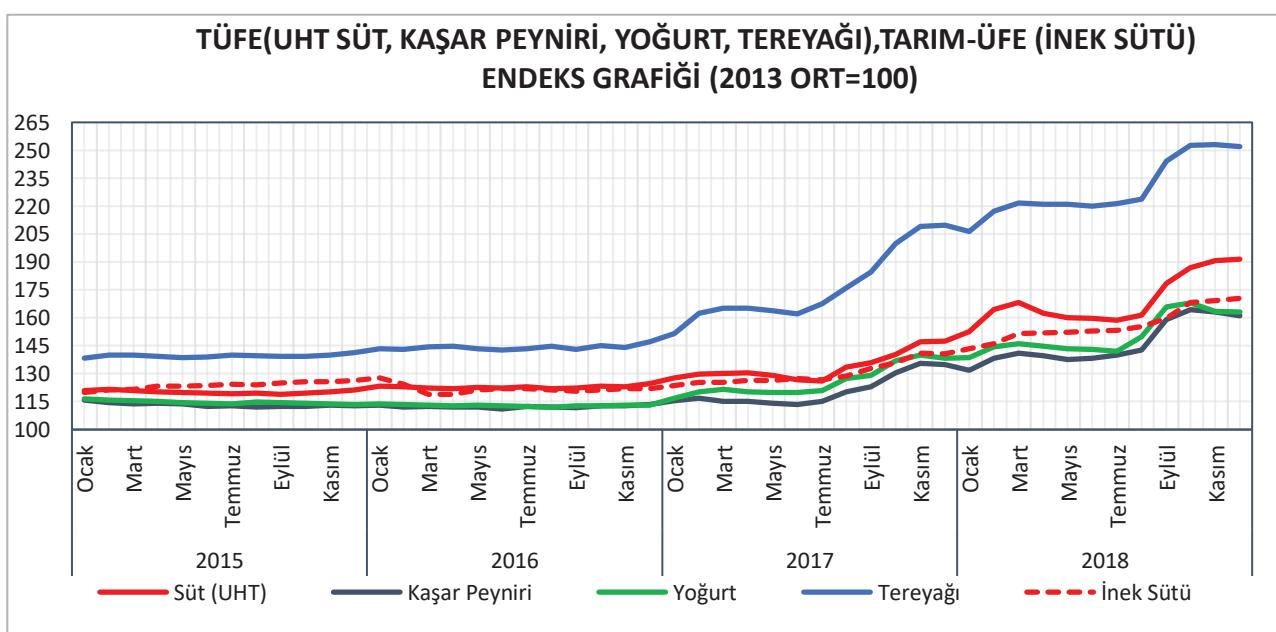
4.4.1 Üretici ve Tüketicili Süt Fiyatları

TÜİK verilerine göre 2018 yılında tüketici süt ürünleri fiyatlarında üretici süt fiyatının üzerinde artışlar görülmüştür. Beyaz peynir fiyatında %18,87; kaşar peyniri fiyatında %21,24; UHT süt fiyatında %26,86; yoğurt fiyatında % 20,01; dondurma fiyatı % 11,93 ve tereyağı fiyatında %30,07 oranında artış gerçekleşmiştir.

KG/TL	2014	2015	2016	2017	2018	2014/2018 Değ. %	2017/2018 Değ. %
Tarım-Üfe							
İnek Sütü	1,03	1,15	1,14	1,21	1,46	41,76	20,40
Tüfe							
Süt (UHT)	2,63	2,83	2,89	3,14	3,99	51,75	26,86
Kaşar Peyniri	24,42	24,91	24,69	26,54	32,18	31,78	21,24
Beyaz Peynir	18,02	19,35	19,66	21,11	25,10	39,25	18,87
Yoğurt	4,10	4,25	4,18	4,66	5,60	36,56	20,01
Tereyağı	28,75	32,18	33,22	40,67	52,91	84,05	30,07
Dondurma	13,49	14,97	16,60	18,89	21,14	56,69	11,93

Kaynak: TÜİK

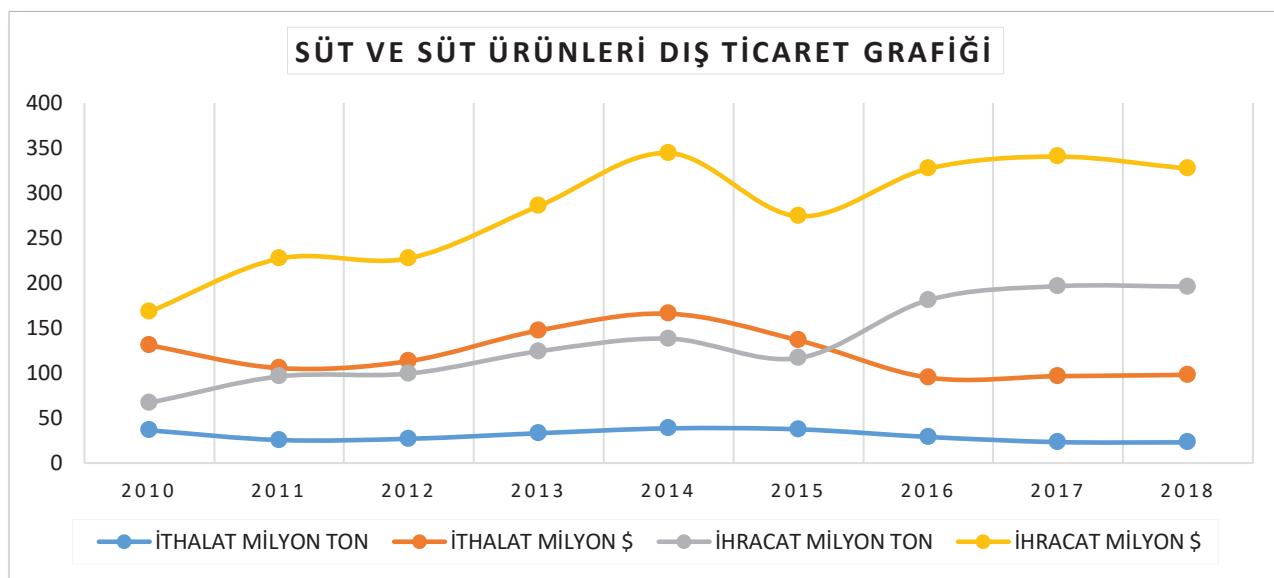
2013 yılı ortalamasına göre yapılan endeks hesaplamasında süt ürünleri tüketici fiyatlarındaki artış, yoğurt ve kaşar peyniri hariç üretici çığ süt fiyatlarının üzerinde gerçekleşmiştir. İthalatçı olduğumuz tereyağı fiyatında 2013 yılına göre %152 fiyat artışı olmuştur.

Kaynak: TÜİK

4.5 Dış Ticaret

Süt ve süt ürünleri ihracatımız, 2015 yılı hariç, yıllar itibarıyle artış göstermektedir. 2018 yılı net dış ticaretimiz 230.657 milyon \$ olmuştur. Süt ve süt ürünlerinde net ihracatçı olduğumuz en önemli ürünler süt-krema, süt tozu, yoğurt, ayran, peyniraltı suyu, peynir ve dondurmadır. Tereyağında ise net ithalatçı durumundayız.

Kaynak: TÜİK

4.5.1 Süt ve Süt Ürünleri İthalatı

2018 yılında süt ürünleri ithalatımız önceki yıla göre %0,1 artışla 98 milyon \$ gerçekleşmiş bu değerin %48'ini 47 milyon \$ ile tereyağı oluşturmaktadır. 2012-2018 döneminde tereyağı ithalatımız %34 azalarak 10 bin tona gerilerken, dondurma ithalatımız % 54 azalarak yarı yarıya gerilemiştir. 2018 yılında tereyağı ithalatımızın tamamına yakını Ukrayna, Belarus, İrlanda, Uruguay ve Yeni Zelanda'dan gerçekleştirilmiştir. Peynir ithalatımızın % 53'ü KKTC'den hellim, kaşar ve lor peyniri türleri olarak yapılmaktadır. %14'lük payı ile İrlanda ve %10'luk payı ile de İngiltere peynir ithalatı yaptığıımız ülkeler arasındadır.

İTHALAT		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2017/18 Değ. %
Süt ve Krema	Miktar (kg)	344.085	492.855	672.936	505.726	449.843	602.367	913.200	51,6
	\$	885.929	1.581.987	2.428.007	1.588.648	1.351.294	1.814.174	2.818.378	55,4
Süt Tozu	Miktar (kg)	73.450	49.558	81.589	106.120	179.577	93.618	121.235	29,5
	\$	267.529	222.318	456.796	494.058	639.379	512.860	643.867	25,5
Yoğurt	Miktar (kg)	496	362	1.527.667	514.898	47.746	6.406	3.040	-52,5
	\$	13.741	12.712	3.007.663	876.828	111.173	30.076	22.795	-24,2
Tereyağı	Miktar (kg)	15.136.292	19.612.775	22.157.020	19.165.383	13.517.157	9.572.260	10.064.794	5,1
	\$	60.765.776	86.862.222	98.259.213	67.865.988	43.916.262	44.664.788	47.250.421	5,8
Peynir	Miktar (kg)	6.900.986	8.011.033	9.538.585	10.923.314	10.590.238	9.341.662	8.411.897	-10,0
	\$	34.854.731	42.071.998	45.682.081	43.342.239	37.148.374	37.578.085	34.708.363	-7,6
Laktoz	Miktar (kg)	2.621.502	3.189.665	2.158.672	2.338.822	2.128.526	2.387.761	2.807.906	17,6
	\$	7.381.711	9.206.774	6.732.129	5.911.760	4.708.850	5.912.192	7.223.259	22,2
Dondurma	Miktar (kg)	751.803	779.453	999.365	1.878.585	827.158	394.645	346.772	-12,1
	\$	3.679.869	3.216.125	4.559.011	9.047.031	3.311.476	1.880.082	2.249.495	19,6
Diğer	Miktar (kg)	1.160.926	1.001.949	1.439.286	2.065.359	1.237.092	906.564	656.780	-27,6
	\$	5.441.837	4.177.774	4.797.476	7.233.674	3.604.650	4.123.826	3.040.545	-26,3
TOPLAM	Miktar (kg)	26.989.540	33.137.650	38.575.120	37.498.207	28.977.337	23.305.283	23.325.624	0,1
	\$	113.291.123	147.351.910	165.922.376	136.360.226	94.791.458	96.516.083	97.957.123	1,5

Kaynak: TÜİK

13/03/2011 tarihli ve 27873 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2011/4 sayılı "İthalatta Gözetim Uygulamasına İlişkin Tebliğ" uyarınca laktozun da içinde yer aldığı süt proteinlerinin ithalatı ülke ayrimı yapılmaksızın gözetime tabi tutulmuş ve 2012-2018 döneminde laktoz ithalatımız %18 artmıştır.

4.5.2 Süt ve Süt Ürünleri İhracatı

2018 yılında yaklaşık 327 milyon \$ olan süt ve süt ürünleri ihracatımızın %51'ini peynir ihracatı oluşturmuştur. 2018 yılında yapılan peynir ihracatımızın büyük çoğunu eritme peynir, taze peynir ve kaşar peynir oluşturmakla beraber toplam peynir ihracatımızın %63,4'ü Suudi Arabistan başta olmak üzere sırasıyla Irak, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne yapılmaktadır. Diğer süt ve süt ürünleri ihracatımızın önemli parçaları olan süt ve krema ihracatımız geçen yıla göre %9,6 artarak 37 milyon \$, peynir altı suyu ihracatımız ise %6,8 azalarak 28 milyon \$ gerçekleşmiştir.

İHRACAT		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2017/18 Deg. %
Süt ve Krema	Miktar (kg)	17.101.924	18.561.631	17.821.992	19.356.237	15.037.411	18.085.180	40.689.371	49.083.899	20,6
	\$	21.527.578	25.320.363	26.608.066	29.906.128	21.973.148	20.449.432	33.570.617	36.784.209	9,6
Süt Tozu	Miktar (kg)	10.030.268	1.319.099	4.652.510	14.098.644	8.376.624	56.448.704	32.680.432	25.869.179	-20,8
	\$	30.764.934	3.888.136	15.796.257	55.756.901	14.895.906	84.584.610	62.082.286	42.475.000	-31,6
Yogurt	Miktar (kg)	6.473.150	4.390.043	3.137.165	1.318.768	1.674.511	1.196.626	3.228.373	1.237.276	-61,7
	\$	7.445.104	5.628.800	4.523.771	1.832.335	1.975.133	1.293.382	4.272.053	1.564.659	-63,4
Yayık Altı Süt, Krema, Kefir	Miktar (kg)	578.194	1.050.226	1.308.785	1.626.058	4.780.457	3.684.378	4.304.920	5.129.821	19,2
	\$	1.131.951	2.013.812	2.511.050	3.151.631	11.681.452	9.000.885	9.437.415	11.384.736	20,6
Peynir Altı Suyu	Miktar (kg)	14.437.425	18.806.900	32.737.128	40.857.183	24.043.360	33.693.222	42.270.050	43.335.125	2,5
	\$	13.715.575	18.560.989	33.417.950	43.860.082	19.085.949	19.987.788	29.949.501	27.915.327	-6,8
Tereyağı	Miktar (kg)	551.055	297.852	393.657	321.114	300.511	262.658	1.045.702	450.379	-56,9
	\$	2.389.628	1.805.741	2.364.065	2.095.342	1.965.943	1.528.738	5.759.905	2.933.554	-49,1
Peynir	Miktar (kg)	30.525.277	35.154.193	39.760.178	41.640.967	41.763.091	45.732.343	48.251.854	50.709.349	5,1
	\$	114.197.387	128.968.248	153.790.592	166.370.396	162.947.058	150.388.224	153.830.056	166.645.657	8,3
Laktoz	Miktar (kg)	784.789	1.422.070	3.433.850	3.039.752	2.903.189	4.422.721	4.525.712	3.422.155	-24,4
	\$	972.192	2.156.576	4.040.882	3.731.279	2.037.460	3.146.799	4.119.119	2.925.253	-29,0
Dondurma	Miktar (kg)	12.058.514	15.157.745	16.084.242	13.998.726	16.666.531	15.848.877	14.817.266	14.907.320	0,6
	\$	31.273.944	36.283.789	38.227.404	34.569.518	36.387.743	34.867.258	32.820.806	34.456.118	5,0
Diğer	Miktar (kg)	3.651.763	3.298.963	4.845.995	1.949.973	1.092.564	1.664.646	4.661.395	1.699.455	-63,5
	\$	3.598.493	2.849.732	4.303.886	3.079.967	1.194.632	1.630.414	4.512.935	1.529.371	-66,1
TOPLAM	Miktar (kg)	96.192.359	99.458.722	124.175.502	138.207.422	116.638.249	181.039.355	196.475.075	195.843.958	-0,3
	\$	227.016.786	227.476.186	285.583.923	344.353.579	274.144.424	326.877.530	340.354.693	328.613.884	-3,4

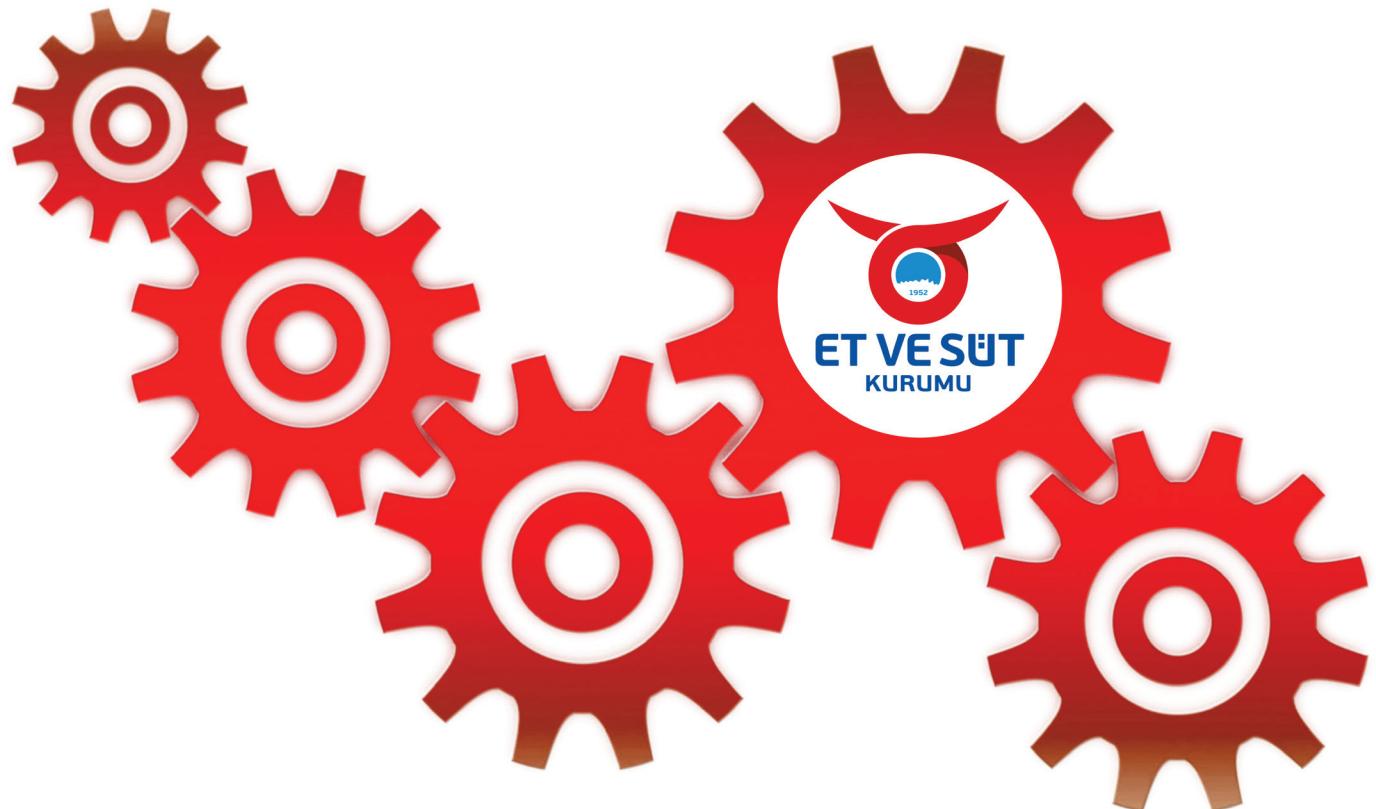
Kaynak: TÜİK

4.6 Tüketim

4.6.1 Kişi Başı Süt Tüketimi

Ülkemizde üretilen sütün sadece yaklaşık %45'inin sanayiye aktarılması nedeniyle kayıt dışı üretim %55 civarındadır. Kayıt dışlığının yüksek olması nedeniyle tüketim verileri net olarak hesaplanamamaktadır. TÜİK detaylı süt ürünleri üretiminde açıklanan rakamlara göre 2018 yılı içme süti tüketimi 20,3 kg'dır. Dış ticaret verileri ile sanayiye aktarılan sütün haricinde kalan süt miktarının da hesaplamaya dahil edilmesiyle elde edilen verilere göre 2018 yılında kişi başı süt eşdeğeri tüketimi 298,4 kg olarak belirlenmiştir.

ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

2018
SEKTÖR
DEĞERLENDİRME
RAPORU

5 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ

Et ve Balık Kurumu 1952 yılında Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak kurulmuş, ülkemiz besiciliğinin ve bu saha-da özel sektörün gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

Kurum, 1992 yılında özelleştirme kapsamına alınmış, 13 yıl özelleştirme kapsamında kalmış, 19 adet işlet-mesi satılmış, 3 adet işletmesi kapatılmış, 5 adet işletmesi ise başka kurumlara devredilmiştir. 2005 yılında ülke hayvancılığına ve çiftçilerimize katkı ve destek sağlamak için özelleştirme kapsamından çıkartılarak Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile ilişkilendirilmiştir.

Et ve Balık Kurumu, 2005 yılından itibaren mevcut tesislerinde fiziki iyileştirme ve modernizasyon çalışmaları başlatmış olup özellikle 2008 yılından itibaren Yozgat, Sivas, Denizli Et ve Erzincan Tavuk kombinalarının Kuru-ma devredilmesini müteakip üretim ve depolama kapasitesinde önemli artışlar olmuştur.

27.04.2013 tarih ve 28630 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 2013/4553 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Devletin genel hayvancılık politikası çerçevesinde hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesini temin etmek piyasa ekonomisi kuralları içerisinde sektörde tam rekabet koşullarının tesisine katkıda bulunarak kamu yararı ile faaliyetlerini sürdürmek amacıyla kurulan ve bir kamu iktisadi teşekkürülü olan Kurumumuzun adı Et ve Süt Kurumu Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

Et ve Balık Kurumunun özelleştirme kapsam ve programından çıkartılmasından sonra; 2006 yılında Ağrı Et Kombinası, 2011 yılında Yozgat Et Kombinası ve İstanbul Depo Müdürlüğü, 2014 yılında Denizli Et Kombinası açılmıştır. 2016 yılında Erzincan Tavuk Kombinası, Sivas Et Kombinası ve 2017 yılında ise yeni Erzurum Et Kom-binası faaliyete geçirilmiştir. Yeni Van Et Kombinasının inşaatı devam etmektedir.

Süt piyasalarındaki çığ süt fiyatlarının Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen tavsiye fiyatın altına inmesini engellemeyi amaçlayan Et ve Süt Kurumu, 24 Mart 2016 tarihinde ilk defa süt arzındaki fazlalıkta dolayı fiyatları regule etmek ve damızlık sığırların kesime sevkini engellemek için süt piyasasına müdahale alımlarını başlatmıştır. Üretici birlikleri ve kooperatiflerle sözleşme imzalayarak yağsız süt tozu üretimi yaptırılmaya devam edilmek-tedir.

Kurumumuz 12 adet kombinası ve 1 adet deposu ile et ve süt sektörünün paydaşları açısından istikrarlı ve sürdürülebilir bir hale getirilmesine katkı sağlamak amacıyla güvenirlik ve kalite ilkeleri çerçevesinde faaliyette bulunmaktadır.

Et ve Süt Kurumu, gerekiğinde müdahale alımları ve stoklama yapmak suretiyle arz ve talep dengesini kurmak, et fiyatlarının maliyetin altına düşmesini önlemek ve üretimin devamına katkı sağlamak için yılın her mevsiminde alım yaparak fiyat ve kalitede belirleyici olmaya devam etmektedir.

Kurumumuzda ilk olarak 1999 yılında Erzurum Et Kombinasının, 2000 yılında Sincan Et Sanayi İşlet-mesi ve Tavuk Kombinası ile Manisa Et Kombinalarının tetkikleri neti-cesinde ISO 9001 Kalite Yönetim

Sisteminin uygulanmasına başlanmıştır. Zaman içerisinde diğer Kombinalarımızda da aynı uygulama başlatılmış, Kalite Yönetim Sisteminin yanı sıra TS EN ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi belgeleri de alınmıştır.

Adana Et Kombinası, Bingöl Et Kombinası, Diyarbakır Et Kombinası, Erzincan Tavuk Kombinası, Sakarya Et

Kombinası, Yozgat Et Kombinası, Sincan Et Kombinası Müdürlükleri TS EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi ve TS EN ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi belgelerine, Ağrı Et Kombinası Müdürlüğü TS EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi Belgesine sahiptir. Denizli ve Erzurum Et Kombinası Müdürlükleri için de çalışmalar devam etmektedir. Ayrıca Adana, Sakarya Et Kombinası ve Erzincan Tavuk Kombinası Müdürlükleri "Helal Üretim Belgesi" ne sahiptir.

5.1 Teşkilat Yapımız

Et ve Süt Kurumu; Adana, Ağrı, Bingöl, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Sakarya, Sivas, Sincan, Yozgat, Van Kombinaları ve İstanbul Depo Müdürlüğü olmak üzere toplam 13 iş yeri ve 16 kombina satış mağazası ile faaliyetlerine devam etmektedir.

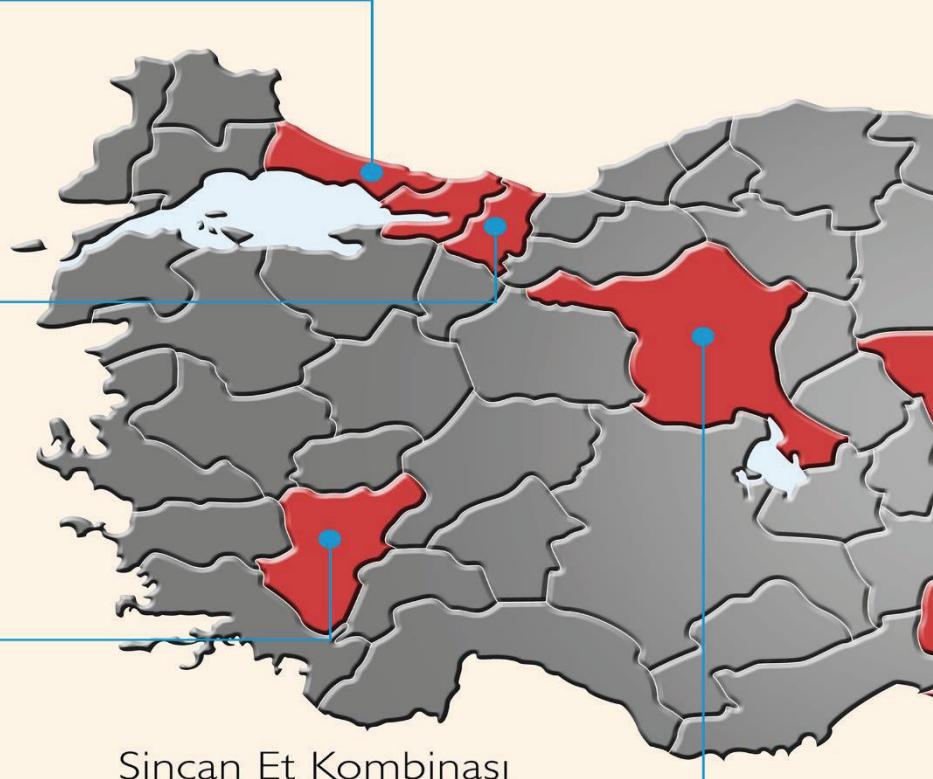
Kurum Satış Mağazalarımız

1. Adana Et Komb. Müd. Satış Mağazası	9. Diyarbakır Et Komb. Müd. Satış Mağazası
2. Ağrı Et Komb. Müd. Satış Mağazası	10. Erzincan Et Komb. Satış Mağazası
3. Ankara Sincan Et Komb. Satış Mağazası	11. Erzurum Et Komb. Müd. Satış Mağazası
4. Ankara Yüzüncüyıl/Merkez Satış Mağazası	12. Erzurum Gürcükapı Satış Mağazası
5. Ankara Ulus Satış Mağazası	13. Sakarya Et Komb. Müd. Satış Mağazası
6. Ankara Kızılay Satış Mağazası	14. Sivas Et Komb. Satış Mağazası
7. Bingöl Et Komb. Müd. Satış Mağazası	15. Yozgat Et Komb. Satış Mağazası
8. Denizli Et Komb. Satış Mağazası	16. İzmir Satış Mağazası

KOMBİNALARIMIZ

İstanbul Depo

Kuruluş Yılı	:2011
Parçalama Kapasitesi(Ton)	:7.500
Depolama(Ton)	:1.200
Personel Sayısı	:80

Sakarya Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1978
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:360
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:2.600
Depolama(Ton)	:1.661
Personel Sayısı	:115

Denizli Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:2014
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:150
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:400
Depolama(Ton)	:1.206
Personel Sayısı	:103

Sincan Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1973
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:40
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:200
Depolama(Ton)	:1.539
Personel Sayısı	:225

Adana Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1975
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:320
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:2.000
Depolama(Ton)	:1.690
Personel Sayısı	:97

Sivas Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:2017
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:50
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:395
Depolama(Ton)	:715
Personel Sayısı	:88

Erzincan Tavuk Kombinası

Kuruluş Yılı	:2016
Kesim Kapasitesi	:8000 adet/saat tavuk
Depolama(Ton)	:2.600
Personel Sayısı	:98

Erzurum Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1953
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:160
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:1.490
Depolama(Ton)	:1.580
Personel Sayısı	:81

Van Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1980
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:70
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:200
Depolama(Ton)	:1.032
Personel Sayısı	:61

Ağrı Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:2007
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:320
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:2.000
Depolama(Ton)	:323
Personel Sayısı	:70

Diyarbakır Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1973
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:320
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:2.000
Depolama(Ton)	:644
Personel Sayısı	:93

Bingöl Et Kombinası

Kuruluş Yılı	:1987
B.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:360
K.Baş Kesim Kapasitesi(Baş)	:2.600
Depolama(Ton)	:1.644
Personel Sayısı	:75

5.2 Kurumun Kuruluş Amacı ve Faaliyet Konuları

Kurumun yeniden yapılanarak hayvancılık sektöründe düzenleyici ve destekleyici bir rol üstlenmesini temin etmek, piyasa ekonomisi kuralları içerisinde sektörde tam rekabet koşullarının tesisine katkı yaparak tekelleşmenin önüne geçmek, kârlılık ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda kamu yararı da gözetilerek faaliyetlerini sürdürmek ve sermaye birikimine yardımcı olmaktr. Bu amaç doğrultusunda faaliyet konularımız aşağıda belirtilmiştir.

- Kasaplık hayvan, et, balık ve kümes hayvanlarını satın almak, satmak, gerektiğinde ithal etmek, işleyerek mamul hale getirmek, yan ürünlerini üretmek ve bunları muhafaza etmek, iç ve dış piyasada satmak ve değerlendirmek.
- Bakanlar Kurulu Kararı ve ilgili Bakanlık veya mercilerce verilecek görevleri yerine getirmek.
- Ülke hayvancılığını teşvik ederek istikrarlı bir şekilde geliştirilmesine yardımcı olmak.
- Halk sağlığı ve hayvan sağlığı açısından tehlike arz eden hastalıklara yakalanan hayvanlarla, Bakanlığımızca şartlı veya mecburi kesime tabi tutulan hayvanları usulüne uygun kesimini yapmak ve ürünlerinin değerlendirilmesi veya imha edilmesini sağlamak.
- Amacı ile ilgili eğitim, etüt, araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak.
- Faaliyet konuları ile ilgili olmak üzere, yurt içinde ve yurt dışında;
  1. Tesisler kurmak, işletmek, satın almak, satmak, kiraya vermek veya kiralamak, bunlarla ilgili taahhüt ve müşavirlik hizmetlerini yapmak ve yaptırmak.
  2. Ticaretle iştigal etmek, pazarlama faaliyetleri kapsamında satış mümessilikleri, irtibat büroları, satış mağazaları, pazarlama şirketleri kurabilmek ve ana bayilik ile bayilikler verebilmek.
  3. Ana faaliyetlerinin tesisi için bir takım hizmetlerini taşımacılık, sosyal hizmetler, tahmil-tahliye, kesim ve parçalama, bakım-onarım ve benzeri dışardan hizmet satın alma yöntemiyle görürebilmek.

Kurumun Ana Statüsünde belirlenen faaliyetler kapsamında; çiğ süt ve süt ürünlerinin alım ve üretimine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi, mevzuat alt yapısının hazırlanması, yurt içi ve yurt dışı piyasa araştırmalarının yapılması, piyasa şartlarına göre pazarlama yöntemlerinin belirlenmesi, yurt içi ve yurt dışı süt ve süt ürünlerine ilişkin fiyatlar ile piyasa dengelerinin izlemesi ve değerlendirilmesi çalışmalarının yanı sıra sektörde yer alan konsey, birlilik, kooperatif gibi tüm paydaşların çalışma ve toplantılarına katılım sağlanmıştır.

5.3 Sözleşmeli Besicilik Projesi

Et ve Süt Kurumu hayvancılığın bir meslek olarak yapılmasına katkıda bulunmak, besicilerimize pazar ve fiyat garantisini oluşturarak hayvancılığın sürdürülebilirliğini güvence altına almak, besiciliği geliştirmek ve yaygınlaştmak amacıyla sözleşmeli besicilik projeleri geliştirerek uygulamaktadır.

Besicilerimize devlet eliyle fiyat ve pazar garantisini sunan sözleşmeli besicilik modeli son yıllarda daha da etkin kullanılarak sektör planlı üretmeye teşvik edilmektedir. Üretici birlikleri ile yapılan anlaşmalar kapsamında sözleşmeli besiciliğin ülkemizde daha geniş kitlelere yayılması amaçlanmaktadır.

Sözleşme hükümleri çerçevesinde kesim takvimi belli olduğu için piyasaya düzenli et arzı sağlanmakta, üretici de yeni hayvan bağlama ve yem tedariki için yeni dönem planlaması yapabilmektedir. Yani besicilerimiz hangi dönemde ne kadar hayvan besleyeceğini, hayvanını nereye kaç liradan satacağını öngörebilmektedir.

Sözleşmeli besicilik modeli ile randıman esaslı alım usulü ile üreticilerin yetişirdikleri hayvanlardan maksimum verim almaları sağlanmış, besi olgunluğuna gelmeden hayvanların kesilmesinin önüne geçilmiştir.

Sözleşme imzalayan besicilere, yaz besisi, erken kesim-geç kesim, nakliye, sözleşme primi gibi ek primler verilmektedir.

Et ve Süt Kurumu kombinalarının bulunmadığı illerde Bakanlığımızdan işletme onay belgesi alan kesimhanelerde besicilere mahallinde kesim hizmeti verilmektedir.

Toplumun protein ihtiyacının yeterli oranda karşılanması için ülkemizin mevcut olan koyunculuk potansiyelinin tüketime dönüştürülmesi büyük önem taşımaktadır. Bakanlığımızın büyük önem gösterdiği küçükbaş eti üretimin artırılması ve tüketiminin yaygınlaştırılması en temel hedeflerimizden birisidir.

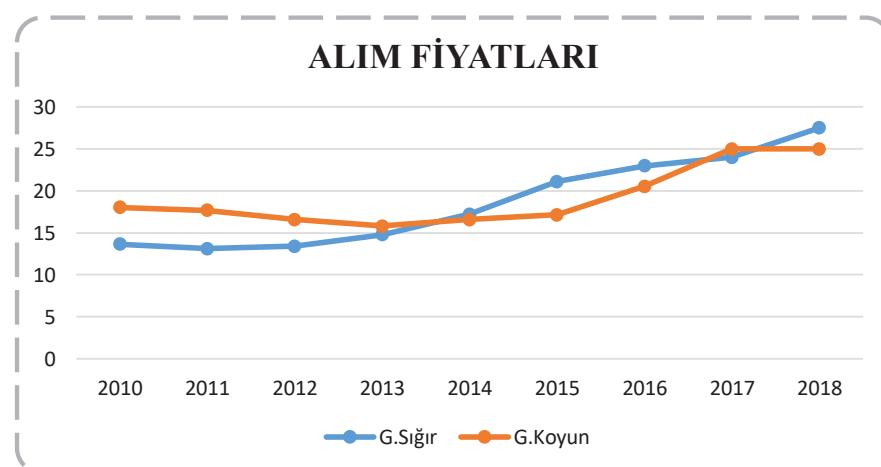
Geçimini küçükbaş hayvan yetiştirciliğinden sağlayan üreticinin, emeğinin karşılığını alması için 2015 yılında ilk defa küçükbaş hayvan alımlarında da sözleşmeli besicilik modeli uygulanmıştır.

5.4 Alım Faaliyetleri

Yıllar İtibarıyle Ortalama Alım Fiyatları

Birim: TL

YILLAR	GÖVDE SİĞİR	GÖVDE KOYUN
2010	13,66	18,03
2011	13,13	17,66
2012	13,40	16,59
2013	14,78	15,82
2014	17,23	16,57
2015	21,11	17,15
2016	22,97	20,55
2017	24,00	25,00
2018	27,50	25,00

2018 Yılı Büyükbaş 1.Kalite Alım Fiyatları

AYLAR	SERBEST ALIM FİYATI (TL/ET KG)
OCAK	25,50
ŞUBAT	25,50
MART	25,50
NİSAN	26,50
MAYIS	26,50
HAZİRAN	26,50
TEMMUZ	26,50
AĞUSTOS	28,00
EYLÜL	28,00
EKİM	29,00
KASIM	29,00
ARALIK	29,00

Yıllar İtibarıyle Alım Faaliyetleri

Birim: TL

YILLAR	SİĞIR	KOYUN-KUZU	KANATLI
2010	176.001	9.418	3.874.451
2011	97.814	24.221	4.284.111
2012	121.686	45.228	2.527.370
2013	91.184	49.911	1.856.747
2014	104.961	44.919	2.017.960
2015	101.510	130.160	1.781.492
2016	139.082	115.304	1.676.475
2017	171.421	217.977	5.529.083
2018	367.971	215.097	4.452.454

Not: Alım faaliyetlerine ithal ve mezbuh alımlar dâhil edilmiştir.

2018 Yılı Tür Bazında Alımlar

SERBEST ALIMLAR (Baş)	
Gövde Sığır	156.975
Gövde Manda	121
Gövde Koyun	1.917
Gövde Toklu	2
Gövde Kuzu	81
MEZBUH ALIMLAR	
Gövde Sığır (Baş)	94.115
Gövde Tavuk (Baş)	1.810
Parça Sığır (Ton)	9.682
Parça Tavuk (Ton)	333

2018 Yılı Canlı Kg Tavuk Alımlar

Kombinolar	Baş Adedi	Canlı Kilo	Et Kilo	Karkas Birim Kg
ERZİNCAN	4.450.644	10.774.854	8.018.005	1,80

2018 Yılı İthal Alımlar

29/07/2017 tarihli 2017/10604 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 31/12/2018 tarihine kadar geçerli olmak üzere Kurumumuza 500.000 baş canlı büyükbaş hayvan, 475.000 baş canlı koyun ve keçi, 75.000 ton taze/soğutulmuş büyükbaş hayvanların eti, 20.000 ton çeyrek karkas tarife kontenjanı ve 11/10/2010 tarih ve 2010/1062 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Bosna Hersek Menşeli Bazı Tarım ve İşlenmiş Tarım Ürünleri İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar ve 05/03/2018 tarihli ve 2018/11512 sayılı Bosna Hersek Menşeli Bazı Tarım Ürünlerinin İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Karar ile 8.000 ton büyükbaş hayvanların eti (taze veya soğutulmuş), 2017/10447 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Bosna-Hersek Cumhuriyetinden 3.000 ton taze kemiksiz lop sığır eti ithalatı için tarife kontenjanı tanınmıştır.

Kurumumuza tahsis edilen tarife kontenjanı kapsamında Türkiye'nin 8 İlinde satış noktası bulunan zincir marketler ile ithal taze karkas sığır eti ve kemiksiz lop sığır eti sözleşmeleri imzalanmıştır. Bu sözleşmeleri imzalamadaki temel amaç; yurt içi piyasasındaki talebin karşılanabilmesi, mevcut piyasa fiyatlarının spekülatyonlara maruz bırakılmaksızın fiyat dalgalarının önüne geçilebilmesi, ihtiyacıa yönelik olarak daha geniş tüketici kitlesine ulaşarak nihai tüketicinin daha uygun fiyatla ve kolay bir şekilde kaliteli ve sağlıklı kırmızı ete ulaşımının sağlanabilmesi ve piyasa fiyatlarını regüle edilebilmesidir.

Bu kapsamında Ticaret ve Pazarlama Dairesi Başkanlığı tarafından Avustralya, Meksika, Uruguay, Brezilya, Ukrayna, Bosna Hersek ve AB ülkelerine piyasa araştırması ve inceleme yapılması amacıyla heyetler görevlendirilmiş olup toplam 13 sözleşme imzalanmıştır.

İmzalanan sözleşmeler doğrultusunda, Kapıkule Gümrük Müdürlüğü, Bandırma, Derince, İskenderun, Mersin, Samsun, İzmir, Tekirdağ ve Trabzon limanlarında ve kombinalarımızda ithal edilen hayvanların kabulleri yapılmıştır.

2018 yılı içerisinde ithalat verileri aşağıdaki gibidir;

2018 Yılı İthal Besilik Sığır Alımları

Kombinalar	Baş Adedi	Canlı Kilo	Canlı Birim Kg.
ADANA	156.971	41.376.780	263,60
SAKARYA	51.835	14.191.910	273,79
YOZGAT	2.000	492.660	246,33
TOPLAM	210.806	56.061.350	

2018 Yılı İthal Canlı Kesimlik Sığır Alımları*

Kombinalar	Baş Adedi	Canlı Kilo	Canlı Birim Kg.
ADANA	22.075	12.388.450	561,20
DENİZLİ	28.151	14.338.700	509,35
ERZURUM	7.969	4.284.200	537,61
SİNCAN	249	157.060	630,76
SAKARYA	58.316	29.947.860	513,54
TOPLAM	116.760	61.116.270	

*Kurbanlık dahil

2018 Yılı İthal Canlı Kesimlik Küçükbaş Alımları

Kombinalar	Tür	Baş Adedi	Canlı Kilo	Canlı Birim Kg.
SAKARYA	Kuzu	213.097	9.808.280	46,03

2018 Yılı Toplam İthal Alımları

TÜR	Baş	Canlı kg	Et kg
Küçükbaş	213.097	9.808.280	
Mezbuh G.Sığır	94.115		33.079.280
Mezbuh P.Sığır			9.682.022
Kasaplık Sığır	116.760	61.116.270	
Besilik Sığır	210.806	56.061.350	

2018 yılında Kurumumuz tarafından yurtdışından getirilen 210.806 baş besilik sığırın teslimatları, besici/firmalara belirli bir program dâhilinde gerçekleştirılmıştır.

5.5 Üretim Faaliyetleri

Yıllar İtibarıyle Üretim Faaliyetleri

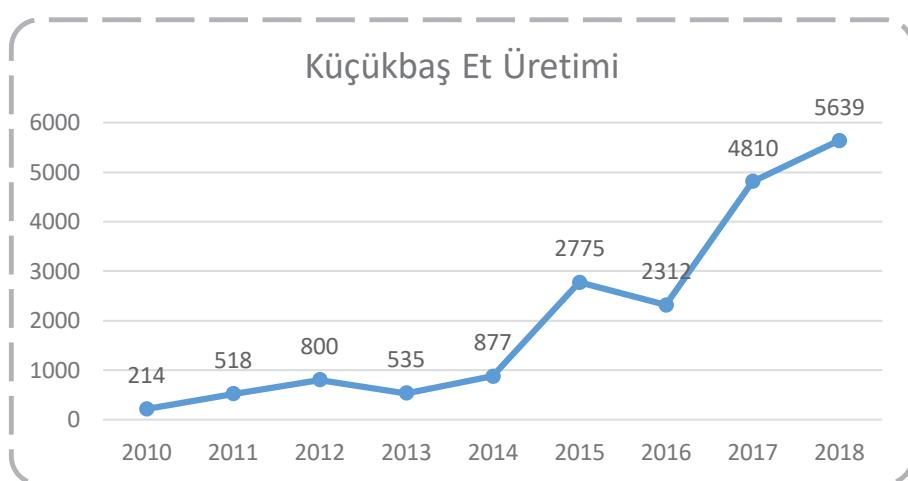
Birim: Ton

YILLAR	SIĞIR-MANDA	KOYUN-KUZU-KEÇİ	TAVUK
2010	33.901	214	7.895
2011	24.605	518	10.543
2012	29.244	800	4.214
2013	21.495	535	
2014	23.804	877	
2015	27.842	2.775	9.205
2016	39.940	2.312	8.817
2017	53.438	4.810	13.034
2018	79.295	5.639	7.955

*Üretim faaliyetlerine ithal ve mezbuh dâhil edilmiştir.

Yıllar İtibarıyle Küçükbaş Et Üretimi

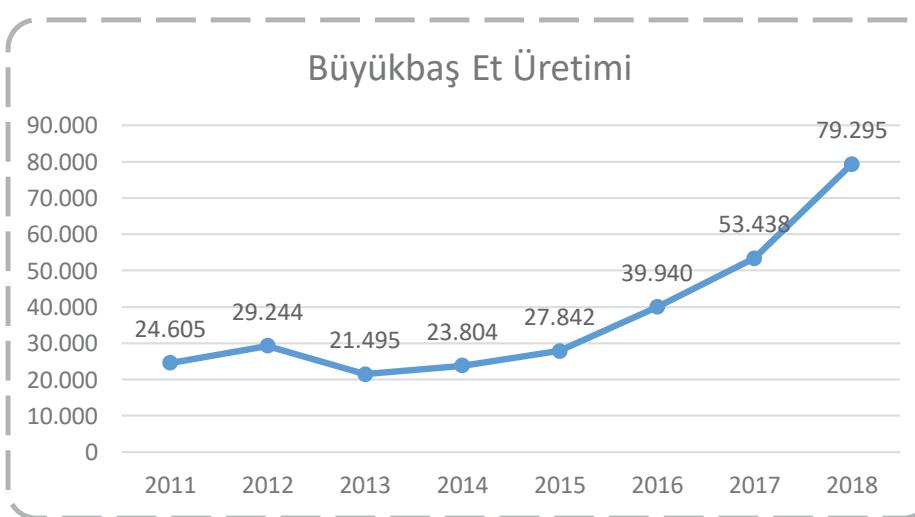
Birim: Ton

Küçükbaş et üretimlerimiz 2017 yılında 4.810 ton iken 2018 yılında %17 artarak 5.639 ton olmuştur.

Yıllar İtibarıyle Büyükbaş Et Üretimi

Birim: Ton

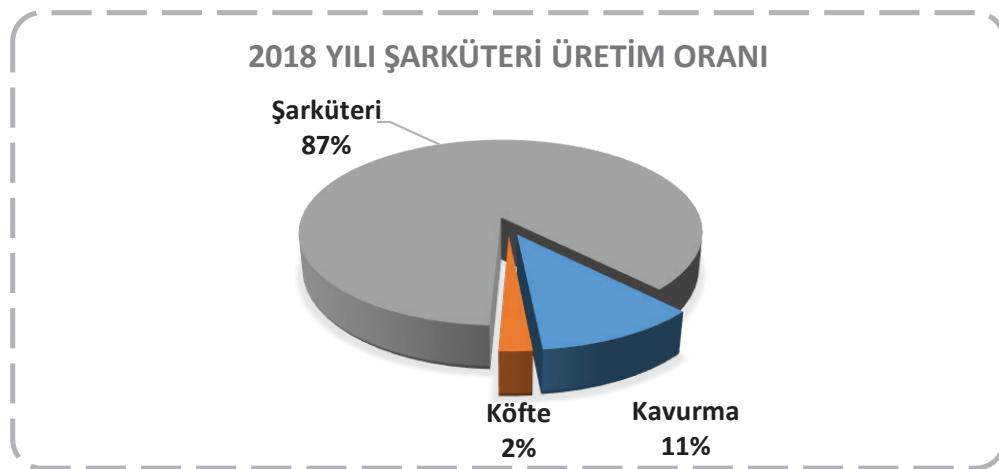
Büyükbaş üretimlerimiz 2017 yılında 53.438 ton iken 2018 yılında %48 artarak 79.295 ton olmuştur.

2018 Yılı Şarküteri Üretimleri

Birim: Ton

	2017			2018		
	Kavurma	Köfteler	Şarküteri	Kavurma	Köfteler	Şarküteri
Bingöl	130.377	0	0	78.223		
Erzurum	34.452	0	0	181.574		147.113
Sakarya	66.292	0	0	7.003		176.910
Sincan	358.633	172.246	2.580.566	36.839	88.618	3.137.809
Yozgat	105.624	0	0	132.718		
Toplam	695.378	172.246	2.580.566	436.357	88.618	3.461.832

2017 yılında 2.580.566 kg olan şarküteri üretimimiz %34 artışla 2018 yılında 3.461.832 kg olmuştur.

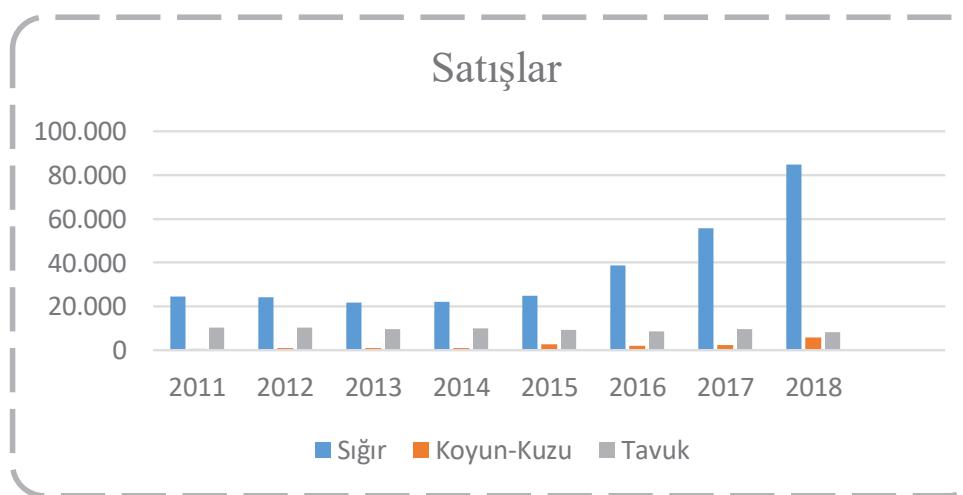

5.6 Satış Faaliyetleri

Yıllar İtibarıyle Satış Faaliyetleri

Birim: Ton

YILLAR	SİĞİR	KOYUN-KUZU	TAVUK
2011	24.436	464	10.397
2012	24.252	835	10.383
2013	21.837	927	9.745
2014	22.015	961	10.076
2015	24.946	2.714	9.205
2016	38.856	2.115	8.478
2017	55.705	2.181	9.561
2018	84.925	5.983	8.389

Satış faaliyetimize parça et satışı dâhil edilmiştir. 2017 yılı kırmızı et satışımız 57.886 ton iken 2018 yılında % 57 artarak 90.908 ton satış gerçekleşmiştir.

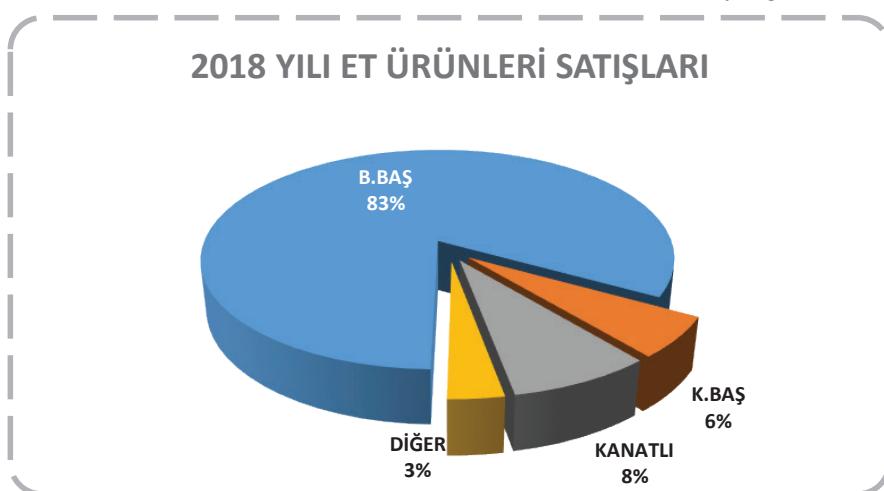
2017 yılı beyaz et satışımız ise 9.591 ton olup 2018 yılında 8.389 ton satış gerçekleşmiştir.

2018 Yılı Satışlarımız ve Müşteri Dağılımı

Kurumumuz piyasaya müdahale çalışmaları kapsamında, 81 ilde satış noktası bulunan, A101 Yeni Mağazacılık A.Ş ve BİM Birleşik Mağazalar A.Ş firmaları ile 02.11.2017 tarihinde bir yıllık taze karkas et satış sözleşmesi imzalamış olup 2018 yılında da sözleşmeler devam etmiştir.

Et fiyatlarının düşürülebilmesi amacıyla yemek sanayisi alanında faaliyet gösteren (YESİDEF'e üye) firmalar, kasaplara ve kırmızı et sanayisi alanında faaliyet gösteren firmalara satışlar gerçekleştirilmiştir. Satışlarımızın yoğun olarak büyükbaş hayvan eti olarak gerçekleşmesinin yanı sıra sektörde faaliyet gösteren firmalara küçükbaş hayvan eti satışları da gerçekleştirilmiştir.

Birim: Ton

Kurumumuz pazar ağını genişletmek adına Bakanlığımız bünyesinde faaliyet gösteren Tarım Kredi Kooperatiflerinin Ankara ili içerisindeki 5 adet satış mağazasına da satış iskontosu tanınmak suretiyle ürün satışları yapmaktadır.

Ayrıca yurt genelinde başlatılan "Enflasyonla Topyekün Mücadele Programı" kapsamında mağazalarımızda satılan bir kısım şarküteri ürünlerinin satış fiyatlarında %10 indirime gidilmiştir.

2018larındaki satışlar et ithalatının da etkisiyle bir önceki yıla göre % 27 artarak 4.783 ton olarak gerçekleşmiştir. Mağaza satışlarının toplam satışlardaki payı % 5 civarındadır.

2018 yılı sığır eti satışlarında MSB Birlikleri %33 oranı ile ilk sırada yer almaktadır. 2018 yılında kanatlı et ve şarküteri satışlarının büyük çoğunu Milli Savunma Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı ile yapılan protokoller kapsamında gerçekleştirmiştir. Yapılan protokol kapsamında karşılanan şarküteri ürünleri, sucuk, sosis, salam ve kavurma ürünlerinden oluşmaktadır.

Kurumumuz kombinaları ve Kurum dışı kesimhanelerde kesimi gerçekleştirilen küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan elde edilen deri, sakatat ve yağların satışları Ocak-Nisan/2018, Mayıs-Ağustos/2018 ve Eylül-Aralık/2018 aylarında ihale yapılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

MÜŞTERİLER	G.SİĞİR	P.SİĞİR	KÜÇÜKBAŞ	BEYAZ ET	DONMUŞ ÜRÜN
MSB BİRLİKLERİ	4.273	5.169	663	4.901	1.904
J.G.K BİRLİKLERİ	2.278	567	358	1.083	537
KAMU	752	465	9	449	32
ÖZEL	63.989	3.922	4.870	1.506	77
KURUM MAĞAZALARI		3.510	83	450	740
TOPLAM	71.292	13.633	5.983	8.389	3.290

2017 yılında 17 ilde faaliyette bulunan Kurum ve franchisee satış mağaza sayısı toplam 68 iken, 53 franchisee satış mağazasından 5 adedi sözleşme hükümlerine uymadığından yıl içerisinde kapatılmıştır. Kalan 48 adet mağazanın ise 27.08.2017 tarihi itibarıyle sözleşmeleri bitmiş ve yenilenen satış politikaları çerçevesinde alınan Yönetim Kurulu Kararı neticesinde faaliyetleri sonlandırılmıştır.

2018 yılında 11 ilde 15 adet Kurum satış mağazası faaliyetine devam etmiştir. Bunlardan 8 adedi kiralık olarak, 7 adedi de kombina sahibi içerisinde hizmet vermiştir. Adana ilinde, faaliyeti ekonomik görülmeyen 2 adet mağaza kapatılmıştır. Diğer taraftan yeni kurulan Erzincan ve Sivas Kombinalarımız için il merkezlerinde birer satış mağazası açılarak faaliyeteye geçirilmiştir.

Kurumumuzun tanınması, sağlıklı güvenilir ürünlerimizin daha geniş halk kitlelerine aracılık ekonomik fiyatlarla ulaşması ve nakit akışının sağlanması amacıyla satış mağazası faaliyetleri geleneksel olarak yıllarca satış politikalarımız içerisinde yer almıştır. Ayrıca, mağaza faaliyetlerimizin olduğu yörelerde, ürün satış fiyatlarına regülle edici etkisinin olduğu görülmüştür. Kurumumuzun sektördeki pazar payının çok düşük olmasına karşın, mağazaların devam ettirilmesinde, kârlılıktan ziyade kamu hizmeti ve piyasa fiyatlarına etkisi göz önünde bulundurulmuştur.

6 SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ

Süt piyasalarındaki çiğ süt fiyatlarının Ulusal Süt Konseyi tarafından belirlenen tavsiye fiyatın altına inmesini engellemeyi amaçlayan Et ve Süt Kurumu, tarihinde ilk defa süt arzındaki fazlalıktan dolayı fiyatları regül etmek ve damızlık sigırların kesime sevkini engellemek için süt piyasasına müdahale alımlarını başlatmıştır.

24 Mart 2016 tarihinde başlayan ve her yıl uygulanan çiğ süt regülasyonu, süt üreticisi birlik ve kooperatiflerle sözleşme yapılarak yürütülmektedir. Et ve Süt Kurumu 2016, 2017 ve 2018 yıllarında da çiğ süt regülasyonuna devam etmiştir.

2018/11460 sayılı "2018 Yılında Tarımsal Desteklemelere İlişkin" Bakanlar Kurulu Kararı ve buna ilave Tarım ve Orman Bakanlığının talimatıyla belirlenen kota ve süreler içinde 2018 yılı çiğ süt regülasyonu kapsamında 75 farklı birlik/kooperatifle sözleşme imzalamış; imzalanan sözleşmeler kapsamında süt üreticisi birlik ve kooperatifler tarafından yağsız süt tozuna işlenmek üzere yaklaşık 174.116 ton süt gönderilmiştir. 17 farklı tesiste yaklaşık 14.153 ton yağsız süt tozu üretilmiş olup, muayene ve kabul işlemleri sonrası Kurumumuz tarafından satın alınmıştır.

2018 yılında toplam süttozu satışı 15.983.841 kg olarak gerçekleşmiştir. Bu nün 321.000 kg 'i yurtiçine, 15.661.716 kg' mi yurtdışına ve 1.125 kg 'i serbest satış olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında toplam 4 ihale yapılmıştır. Bu ihaletlerin biri yurtiçi satış şartlı, üçü yurtdışına satış şartı ile yapılmıştır.

2018 yılında e-ihale sistemine geçilmiş ve son ihale e-ihale yöntemi ile gerçekleştirılmıştır. İhaleyi kazanan firmalar tarafından yurt dışı ihracat şartlı satılan süttozları Afganistan, Bangladeş, Cezayir, Gürcistan, Irak, Mısır, Pakistan, Rusya, Suriye ve Suudi Arabistan'a ihracat edilmişlerdir.

7 ET VE SÜT KURUMUNUN SEKTÖR İÇİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Sektörde maliyetlerin ve tüketim talebinin artması ürün fiyatlarının artış eğilimine girmesine neden olmaktadır. Kurumumuzun tecrübe, imkân ve kabiliyetleri ile piyasayı regüle edici, fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik çalışmaları ülkemiz hayvancılığının içinde bulunduğu sorunları aşmada önemli yer tutmaktadır.

Et ve Süt Kurumunun üreticiye güven veren, piyasada arz-talep dengesini sağlamada etkin bir müdahale kuruluşu olarak gerekli zamanlarda müdahale alımlarında bulunması piyasada istikrarı sağlama açısından gereklidir. Arz ve talep dengesini sağlamak üzere stok bulundurulmaya dikkat edilmektedir.

Kalite ve verimlilik esasına göre fiyatlandırma yapılmakta olup ESK'ya bağlı kombinalarda pilot proje olarak karkas derecelendirme, sınıflandırma ve kesim standartları belirlenmiştir.

Kurumun üreticiye güven veren piyasada arz-talep dengesini sağlamada etkin bir müdahale kuruluşu olarak gerekli zamanlarda müdahale alımlarında bulunması piyasada istikrarı sağlama açısından gereklidir.

Et ve Süt Kurumu sektörde spekülatif hareketlere ve fiyat dalgalanmalarına izin vermeyerek önleyici tedbirleri almakta ve uygulamaktadır.

Besiciliğin azalması ve ham madde arzının yetersizliğinden dolayı sözleşmeli alımların oranı artırmakta, teşvik edici kademeli fiyat uygulamaları yapılmaktadır.

Hayvan ırkı İslahı, besi kalitesini artırma, meraların İslahı ile kullanımının düzenlenmesi, kaliteli yem bitkileri üretiminin artırılması ve üreticinin teşvik edilerek üretimin artırılması gerekmektedir. Türkiye'de etçi ırkı büyükbaş hayvancılığın geliştirilmesi için uygulamaya konulacak tüm tedbir ve teşvikler sürdürülebilir iyileştirme açısından büyük önem taşımaktadır.

7.1 Türkiye Üretimi ile ESK Et Üretiminin Karşılaştırılması

YILLAR	BÜYÜKBAŞ KESİM (ESK)		BÜYÜKBAŞ KESİM (TÜRKİYE)		ET ÜRETİMİNDE ESK PAYI (%)
	BAŞ	TON	BAŞ	TON	
2010	122.659	30.251	2.617.966	621.971	4,9
2011	82.981	20.384	2.579.020	646.521	3,2
2012	109.748	26.712	2.459.000	801.080	3,3
2013	91.184	23.112	3.433.126	869.628	2,7
2014	104.961	24.774	3.714.457	882.525	2,8
2015	101.510	27.844	3.766.468	1.015.252	2,8
2016	139.082	39.940	3.901.806	1.059.546	3,7
2017	171.421	53.438	3.608.238	988.821	5,4
2018	265.912	79.295	3.428.060	1.004.261	7,9

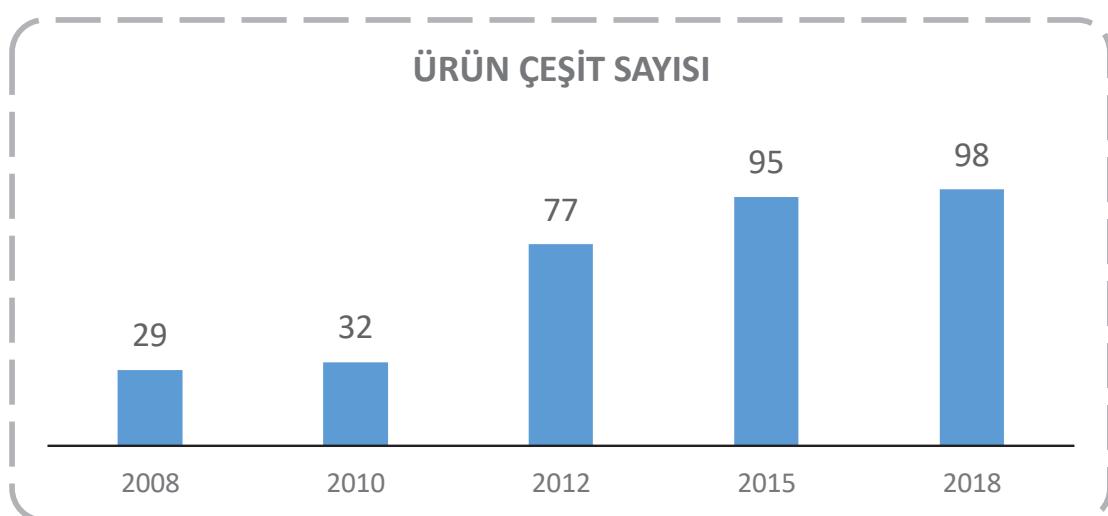
Kaynak: TÜİK, ESK

YILLAR	KÜÇÜKBAŞ KESİM (ESK)		KÜÇÜKBAŞ KESİM (TÜRKİYE)		ET ÜRETİMİNDE ESK PAYI (%)
	BAŞ	TON	BAŞ	TON	
2010	9.418	214	8.093.130	158.747	0,13
2011	24.221	518	5.586.622	130.394	0,39
2012	45.228	800	4.638.456	114.764	0,69
2013	49.911	535	6.299.135	126.497	0,42
2014	44.919	1.041	6.767.528	125.748	0,82
2015	130.160	2.775	7.007.652	134.011	2,00
2016	115.304	2.312	5.839.980	113.496	2,00
2017	217.977	4.810	7.203.204	137.583	3,00
2018	271.894	5.639	5.345.930	114.434	5,00

Kaynak: TÜİK, ESK

2018 yılında Et ve Süt Kurumunun ülkeyedeki büyükbaş et üretimi sektöründeki payı % 7.9'dur. Küçükbaş et üretiminde ise payımız %5 civarındadır.

7.2 Ürün çeşitleri

Ürün çeşitlerimiz gittikçe artmaktadır. 2012 yılında 77 olan ürün çeşidimiz 2015 yılında 95, 2018 yılında 98 olmuştur.

2018 yılında Kurumumuza bağlı faaliyet gösteren satış mağazalarımızda satışa sunulan ürünlerin satış miktarı dağılımı, kırmızı et % 75 beyaz et % 9, şarküteri ürünleri % 15 diğer ürünler % 1 olarak gerçekleşmiştir.

Mağazalarımızda satışa sunulan şarküteri ürünlerleri arasında en çok talep gören ilk üç ürün sıralaması;

- 1- Erzurum Kavurma
- 2- Yozgat Kavurma
- 3- Fermente Sucuk olarak gerçekleşmiştir.

7.3 Büyükbaba ve Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı

Et ve Süt Kurumu ile Hayvancılık Genel Müdürlüğü tarafından 9-11 Ocak tarihlerinde Antalya'da "Büyükbaba ve Küçükbaş Hayvancılık Çalıştayı" düzenlenmiştir.

Üretici örgütleri, kamu ve özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, çiftçiler ve 21 üniversiteden 39 akademisyenin katılımıyla gerçekleştirilen çalıştáyda hayvancılık sektörü masaya yatırılmıştır.

Çalıştay'da kırmızı et ve süt talebinin yerli kaynaklardan karşılanması amacıyla hayvancılık sektörüne küresel rekabet gücü kazandıracak yapısal reform ve politika önerilerinin geliştirilmesi için atılması gereken adımlar değerlendirilmiştir.

Yetiştirici ihtiyaçlarını ve tüketici beklenelerini karşılayacak tarımsal ekonomik model oluşturulması amaçlanan çalıştáyda, süt sağıcılığı, besi sağıcılığı, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ve hayvan sağlığından oluşan 4 ayrı çalışma grubu, ele aldığı konular ile ilgili sonuç raporlarını açıklamıştır.

(<http://hayvancilikcalistayı.tarim.gov.tr>)

BÜYÜKBAŞ VE KÜÇÜKBAŞ HAYVANÇILIK ÇALIŞTAYI

9-11 OCAK 2018 ANTALYA

Üreten Güçlü Türkiye

hayvancilikcalistayi.turim.gov.tr